

Герхард Гольц-Баумерт

**Альфонс
Циттербаке**

Герхард Гольц-Баумерт

**Альфонс
Цімтербаке,**

або

**Веселі пригоди невдахи,
описані
Герхардом Гольц-Баумертом**

П О В І С Т Ь

Для середнього шкільного віку

Переклад з німецької
МИКОЛИ НАСТЕКИ

Малюнки
АНАТОЛІЯ ВАСИЛЕНКА

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1983

И(Нім)
Г63

Веселая повесть современного писателя ГДР о
неудачнике Альфонсе Циттербаке — иногда
слишком застенчивом и наивном, иногда слиш-
ком хвастливом мальчике

Перекладено за виданням:

Alfons Zitterbacke. Die heiteren Geschichten eines
Pechvogels aufgeschrieben von Gerhard Holtz-Baumert.
Der Kinderbuchverlag, Berlin, 1970

Г 4803020000—192
М206(04)—83 192.84

© Видавництво «Веселка», 1974,
переклад українською мовою,
ілюстрації

Частина I

Добривдень!

Звати мене Альфонс Ціттербаке, а років мені стільки ж, як і вам. Ви, мабуть, запитаете, як це мені спало на думку написати книжку. До речі, твори в мене виходять не такі вже й хороші. А все почалося ось із чого. Якось я прочитав у «Робінзон-Цайтунг»¹, що організовується конкурс на кращий твір, і вирішив: спробую напишу щось. Рукопис я сам поніс у дитяче видавництво, щоб він, бува, не пропав, коли б я надіслав його поштою. У видавництві мене зупинив якийсь чоловік.

— Добрий день,— привітався я.— Чи можна побачити Робінзона? Мені треба децю йому передати.

Той чоловік зазирнув у список.

— Такий у нас не працює.

— Е, ні,— заперечив я.— Робінзон тут, у видавництві.

Та чоловік не пропустив мене. Я зашарівся. Коли серджусь, я завжди червонію. Отож стояв і не знав, як його переконати. На щастя, повз нас саме проходила красива молода жінка.

— Товаришко,— звернувся чоловік до неї.— Цей юнак хоче пройти до Робінзона. Чи працює такий у видавництві?

Жінка тільки усміхнулась і повела мене з собою.

— Авжеж, працює,— сказала вона й підморгнула мені.— Він сидить на четвертому поверсі. Ходімо зі мною.

Я зрадів і відрекомендувався так, як мене завжди напучує мама:

— Мене звати Альфонс Ціттербаке.

Жінка була така люб'язна, що теж назвалась:

— А мене — Цвой.

Пані Цвой (мама каже, що всі незнайомі жінки — пані) хотіла йти пішки. А я побачив ліфт і захотів проїхатися.

— Гарзд,— погодилася пані Цвой.— Підіймемось ліфтом, якщо ти вмієш ним користуватися.

Я зачинив двері і натис на кнопку.

Ліфт рушив угору.

¹ Газета німецьких піонерів.

— Куди краще, ніж на каруселі,— сказав я.— Ніколи ще не катався на такому класному ліфті.

Тут я ненароком зачепив плечем кнопку. Щось клацнуло, і ліфт зупинився. Пані Цвой зблідла. Я теж злякався. В ліфті погасло світло. Я поцікавився:

— А ліфт, часом, не обірветься?

Та пані Цвой, здається, не чула мене. Вона натискувала на кнопку, але марно: ліфт не рухався.

— Застряли. Боюся, що тут ми довго просидимо,— із смутком у голосі нарешті обізвалася вона.

А я вже заспокоївся. Може, приїде пожежна команда, і ми виберемося з ліфта драбиною. Мені так закортіло спуститися пожежною драбиною! В нашому класі ще ні з ким такого не бувало. Головне, щоб ліфт не обірвався.

— А ви не захопили з собою чогось попоїсти? — запитав я.— А то, може, довго тут пробудемо.

— Ой лишенько! — забідкалася пані Цвой.— У мене ж важливе засідання!

— Погано? — знову запитав я.

— Ще й як! Наш директор дуже пунктуальний.

— Наші вчителі теж,— додав я.

Пані Цвой стукнула кулаком у стінку кабінки й закричала:

— Я поспішаю на засідання! Допоможіть!

— Не хвилюйтесь,— заспокоював я пані Цвой.— Мені теж греба здати оповідання на конкурс, та якщо ми просидимо тут довго, я не подам його вчасно і не одержу премії.

Якийсь час ми мовчали, а тоді пані Цвой обізвалася:

— Розкажи що-небудь, Альфонсе. Ми тут мов той Робінзон на безлюдному острові, то треба ж якось провести час.

— Гаразд,— сказав я. Уявив себе Робінзоном у печері та й почав розповідати. Спочатку про папугу та про постійні клопоти із своїм прізвищем. Побачив, що це їй сподобалося, і розказав про те, як ми ходили в гості, а також про жарти на перше квітня, прикрасці із складаним ножиком і ще дещо.

Пані Цвой голосно сміялася, приказуючи:

— Це ми видамо, Альфонсе. Це ми видамо...

Та я не збагнув до пуття, що це мало означати. Вона ж наполягала, і мені довелося ще розповісти про долю дядькового емальованого бідончика.

Раптом спалахнуло світло, і ми помчали вгору. На тому поверсі, де ми вийшли, біля ліфта стояли два чоловіки.

Один із них скидався на вчителя. Другий, нижчий на зріст, дивився на нас крізь окуляри пронизливим поглядом. Вищий заговорив:

— Товаришко Цвой, ми ж запросили вас рівно на одну годину. — Він дістав кишеньковий годинник, поглянув на нього й насулився.

Пані Цвой прошепотіла:

— Наш директор.

А я голосно:

— Вибачте, товаришу директор. Винний я і можу це довести.

— Тебе не питають, хлопче, — перепинив мене той, в окулярах. — Зачекай, поки до тебе звернутья.

— Товариші, — вставила слово моя супутниця. — Це ж Альфонс Ціттербаке!

— Невже? — сказав чоловік в окулярах і глузливо посміхнувся.

А директор ще раз позирнув на годинник і сказав:

— Перепрошую.

Він узяв люб'язну пані Цвой під руку, і вони пішли.

А зараз я сиджу тут, у видавництві, і знічев'я пишу все, що розпові пані Цвой. Піду аж тоді, як повернеться пані Цвой. Треба ж таки здати оповідання на конкурс. Отакої, сердито думаю я: стільки протримали в ліфті, примусили все розповісти і навіть лимонадом не почастували.

Завжди у мене прикроці через прізвище

Хто мене добре знає, тому відомо, що я не забіяка. Вдачі я лагідної і ніколи не встряю у сварки. Але нещодавно не стримався, та й мав неприємності від дорослих. І все через моє прізвище. Альфонс — погане ім'я. Всім у нашому класі воно здається смішним, і частенько мене називають не Альфонсом, а Альфонсіусом. Але Ціттербаке¹ — ще гірше. У кожного воно викликає посмішку. Через нього наді мною нерідко кепкують у класі. Новий учитель вперше зайшов до класу, я назвав своє прізвище, і він теж посміхнувся. Та найдужче дошкуляють мені діти із сусідніх будинків. Тільки вийду надвір, вони й заводять: «Ціттербаке з'їв собаку!» Мені боляче таке чути про себе. І я біжу вулицею, посвистую і міркую собі над прізвищами, які б я хотів мати: Альфонс Цешпелін, Альфонс Мюллер, ба навіть Альфонс Кнебельбарт², тільки не Ціттербаке. Ось того разу, коли я вийшов на вулицю, почулося:

— Ціттербаке з'їв собаку!

Ні, я більше не міг цього стерпіти. Я обернувся, щось крикнув (що саме, зараз не пригадую) і сердито посварився кулаком, та де там! Навіть малюки почали дразнитися. Я чкурнув геть, але вони не відставали. Зупинився — вони теж.

— Ціттербаке з'їв собаку! — не вгавали вони. Саме проходив якийсь хлопчик, мабуть, років чотирьох. Він чув, як мене дразнили інші, і сам зупинився неподалік від мене, посміхнувся та й собі:

— Ціттербаке...

Але не закінчив. Я наздогнав його і дав йому прочухана. Правда, не так відлупцював, як налякав. Але не встиг оглянутись — і мені дісталось від його мами.

— І не сором? Такий здоровий хлопець б'є малого! Що він тобі зробив? — закричала вона і дала мені ляпаса. Тим часом навколо нас уже зібралась юрба. Діти, що дразнилися, зникли, а дорослі пронизували мене сердитими поглядами і докоряли:

— Бив малого... підняв руку... поганець такий!

Бачу, що мені не виправдатися. Вони обурювались, хоч не знали, за що перепало малому. Коли б їм хтось кричав услід такі слова!

¹ Ціттербаке — тремтяча щока (нім.).

² Кнебельбарт — борідка клинцем (нім.).

І тут я помітив, що за дорослими стоїть Фредді, найзухваліший хлопець із нашої вулиці. Він шепотів, але по губах можна було розібрати, що він каже:

— Ціттербаке з'їв собаку!

Я показав йому кулак, і Фредді зник. Погроза збунтувала людей, що оточили мене:

— Бачте, він і досі своє поганяє! Треба розказати його батькам!

Мені нічого не лишалося, як піти геть.

Увечері я сказав татові:

— Не подобається мені наше прізвище.

А він:

— Чому б це? Люди мають усякі прізвища. Є багато Шулців, а Ціттербаке...

Дорослі, от як тато, можуть називатись і Ціттербаке. А коли тобі десять років, то й прізвище може завдати прикросців, і тоді мимоволі даси волю рукам.

— Ціттербаке... — навіть за вечерею тато міркував над моїми словами. — Не підходить прізвище, так?

Я зрозумів, що він гнівається.

— Ти ще підрости. Всі ми, Ціттербаке, кремезні люди, а ти мов стеблина. Коли ми були ось такі, то вміли здачі дати, а ти що?

Якби ж він знав, що в мене і досі щоким горять від ляпасів! Ні, не люблю я свого прізвища!

Що довелося пережити мені і моєму папузі Чистунові

На іменини тітка Зігрід подарувала мені папугу. Це був надзвичайний подарунок.

— Спасибі, — подякував я. — Тепер у мене буде така чудова пташка!

Я назвав папугу Чистуном. Мені спало на думку приручити його, навчити розмовляти. І вже наступного дня взявся до роботи. Мама пішла до магазину, дома я сам. Тож підійшов до клітки, обережно відчинив дверцята й хотів узяти Чистуна в руки, щоб він звикав до мене. Вважається ж, що тварини впізнають свого хазяїна по його запахові. Але перш ніж я встиг його схопити, папуга вилетів із клітки й закружляв по кімнаті. Що прудкіше я ганявся за ним, то швидше він літав. Сідав я, сідав і Чистун — на карниз для гардини. Коли я підкрадався до нього, Чистун стежив за мною, переступаючи з ніжки на ніжку, і вмить злітав, як я кидався до нього. Довгенько так тривало.

Раптом пролунав дзвоник. Я кинувся в коридор. Чистун вилетів за мною і сів на газовому лічильнику. Було зрозуміло, що тільки-но я відчиню квартирні двері, як Чистун вилетить, і не впіймати його більше ніколи.

— Хто там? — запитав я.

— Газівник, хлопче. Вам треба заплатити за газ.

Ага, мама ж приготувала й гроші — ось вони лежать на кухонному столі.

— Хвилиночку, будь ласка! — крикнув я в щілину для листів і знову повернувся в кімнату. Чистун влетів слідом за мною. Я миттю вибіг із кімнати й причинив двері. Чистун знову літав у коридорі.

— До мене! — сказав я. — Хазяїн наказує!

Та Чистун сів на газовому лічильнику і не збирався його залишати. Тоді я підійшов до кімнатних дверей і тільки просунув у них голову. Якби папуга влетів у кімнату, я просто зачинив би його там. Але він не зрушив з місця.

— Ну відчиняй нарешті, хлопче! У мене ж нема часу, — нетерпеливився газівник за дверима.

— Почекайте ще хвилинку, будь ласка, — попрохав я його в щілину для листів.

Я вже й не знав, що його робити. Спробував ще раз старий номер. Я в кімнату — і Чистун туди. Прослизну в коридор, а він ще й випередить мене. Я підійшов до дверей.

— На жаль, не можу вам відчинити — мій Чистун немов сказався! — прокричав я.

— То ти відчиниш чи ні? — розсердився газівник.

Він став грюкати у двері, дзвонити, але зрештою пішов геть. Я чув його лункі кроки на сходах. Якщо тепер газова контора не дасть нам газу, адже ми не заплатили їм, то хай Чистун начувається. Я взяв віника й добряче поганяв Чистуна. Шкода тільки, що зачепив велике фото — на ньому молоді мама й тато гуляють весілля. Те фото впало на підлогу й розбилось. А Чистун налетів на маленьку вазу з квітами, що стояла на буфеті, і розлив усю воду. Я скочив на диван, а Чистун перелетів на шафу.

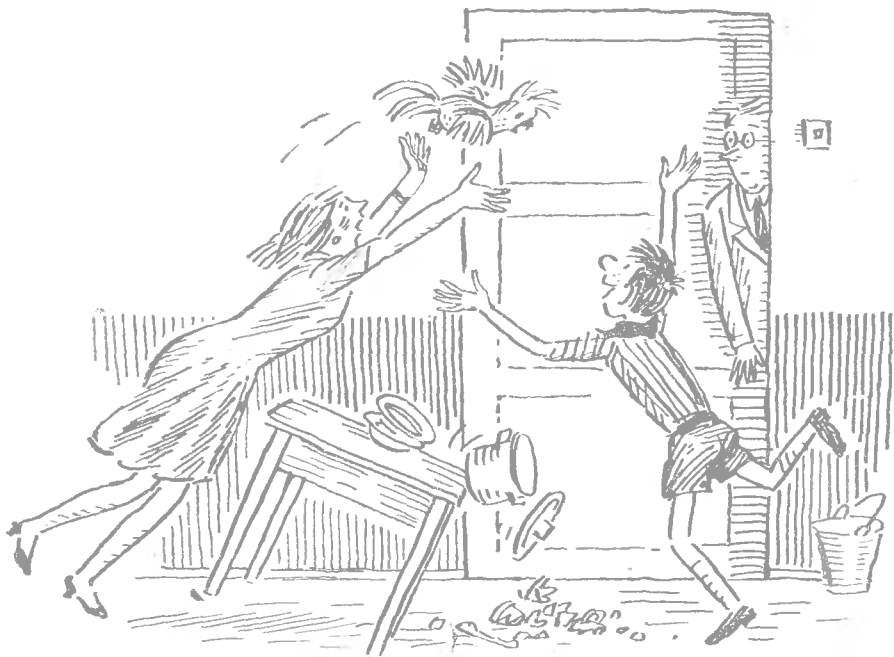
Коли це чую, прийшла мама. Якщо вона знайде в коридорі, а тоді в кімнату, Чистун вилетить надвір. Я підпер спиною двері. Мама заклацала клямкою.

— Облиш жарти, Альфі, — почувся з коридору її голос.

— Я не жартую, мамо. Будь ласка, не відчиняй! — попрохав я. Але мама не слухалася.

— Будь ласка, не відчиняй, а то Чистун вилетить! — закричав я. Мама перестала клацати клямкою.

— Чистун вилетить, коли ти відчиниш! — ще раз пояснив я. Мама пішла на кухню.

Папуга сидів на карнизі для гардин.

— Досить уже! — люто крикнув я і поліз на шафу, тоді на грубку, скочив на диван, звідти на стіл, але Чистуна так і не впіймав. Я саме лежав на шафі і чхав — там стільки пилюки! — коли увійшла мама. На щастя, Чистун у той час сидів на грубці, недовірливо поглядаючи на мене, і не помітив одчинених дверей. Мама швидко причинила двері, але мене ніде не побачила.

— Я тут, нагорі, — тихенько обізвався я.

Мама побачила мене і сплеснула руками. А як її засмутили перекошені гардини, розбита фотографія, перекинута ваза — увесь той розгاردіяш, який панував у кімнаті!

— Ніяк не впіймаю. Що робити?

Я замахав віником. Чистун облетів кімнату і знову сів на грубці. Вже й мама стала допомагати мені ловити папугу. Я заходив з одного боку, мама — з іншого. Ненароком вона скинула із столу чашку. Добре, що нашкодила мама. А якби це зробив я?

— Нізащо нам його не впіймати, — промовив я і мало не заплакав. Я вже уявляв собі, як Чистун вилітає надвір, як він губиться з горобцями та дроздами.

Десь за годину прийшов тато. Він штовхнув двері, але цього разу їх підпирала мама.

— Паулю, будь ласка, не відчиняй! — благала вона. — Чистун вилетів.

— Будь ласка, зачекай, — обізвався і я.

Тато щось буркнув про свій голод і про те, що йому треба роздягтися.

— Зачини всі двері, — попрохала його мама в замкову щілину.

Тато зробив так, як казала мама. Тільки після цього міг він увійти. Тепер жажнувся тато. Він похитав головою і витер на обличчі у мами пил.

— Я думав, ви мені приготували щось особливе, — сказав він, — а ви просто перекинули квартиру догори дном.

— Тату, допоможи нам, — попрохав я.

— Тут нема нічого складного, — сказав він, узяв мисочку з кормом і показав її Чистуніві. Той саме сидів на карнизі для гардин. Побачивши мисочку, папуга радісно застрибав по карнизіві. Тоді тато поставив мисочку в клітку. Чистун облетів навколо клітки і обережно проліз у дверцята. Мить — і тато зачинив його.

— А тепер давайте прибирати, — переможно сказав він.

Чистун жадібно клював свої зернятка, а ми до самого вечора робили лад у квартирі й добряче зголодніли.

Перед сном мама помітила, що гроші за газ лежать на кухонному столі.

— Хіба не приходив газівник? — запитала вона. Я саме читав дитячу газету і затулився нею.

— Не знаю, — пролепетав я. — Він мав прийти ще раз.

Через тиждень із газової контори надіслали нам листа. В ньому йшлося про те, що сім'я Ціттербаке не впустила газівника до помешкання і не заплатила за газ. Якщо в триденний строк ми не заплатимо, то газу не буде. Чи це не підло?

Мама взялася була допитувати мене, як це так сталося, що газівника не впустили до помешкання. Та в цю мить Чистун відчинив дверцята і випурхнув із клітки. Я кинувся його ловити. Тепер мама вже не могла розпитувати мене. Вона тільки злякано викукувала:

— Обережно! Картина! Обережно! Ваза! Обережно! Чашка!

Завтра я напишу в газову контору листа і поясню, що у всьому винний Чистун. Отакий подаруночок одержав я від тітки Зіг-рід!

Я чув, що смугастих папуг можна навчити добре розмовляти. Мій Чистун теж повинен розмовляти. Мені б хотілося, щоб спочатку він опанував німецьку, а потім разом ми вивчали б росій-

ську. Мабуть, він міг би тоді питати мене окремі слова. Отже, до роботи! Я сів перед кліткою і почав:

— Любий Чистуне, будь уважний. Припини розваги. Будемо старанно вчитися. Ти хочеш?

Я уважно подивився на нього. Може, він щось скаже або зробить. Чистун здавався розумним і покірливим, але великої охоти до науки у нього не було. Він підскаочив до мисочки і почав їсти.

— Спочатку попрацюй, а тоді їж,— зауважив я. Та Чистун наче нічого й не чув. Що ж, нашим учителям теж нелегко з нами! Я зачекав, поки він наївся, і почав знову:

— Кажі за мною: мене звати Чистун Ціттербаке.

Папуга помахав крильцями і, мов спересердя, двічі хрипко каркнув. Для початку і це добре.

— Браво,— похвалив я.— Ану ще раз: мене звати...

В цей час до кімнати зайшла мама, і Чистун заверещав. Я попросив маму не заважати — мені ж треба працювати з Чистуном. Мама тільки здивовано подивилася на мене і вийшла. Після того, як я разів сто повторив «мене звати Чистун Ціттербаке», папуга зручно вмотився, сховав під крило голівку і заснув. Оце так відповів!

Наступного дня заняття відновилися. Проте Чистун нічого не розумів, і я помалу став сумніватися, чи смугасті папуги взагалі можуть розмовляти. Але ж про це я десь читав.

І раптом згадав. У Робінзона на острові теж був смугастий папуга, правда, трохи більший, та хіба мій Чистун дурніший за інших папуг?

Більше тижня щодня навчав я Чистуна. Від тих занять я аж очманів. Двічі помилково назвав тата Чистуном. А коли пан Фількендорф, наш новий вчитель фізкультури, прийшов у клас, і всі ми називали свої прізвища, я сказав: «Чистун Ціттербаке».

В класі знявся страшенний регіт. Вчитель щось собі занотував, а мені тільки лишалось здогадуватись, що він подумав про мене. На перерві мене присоромив Петер, голова ради нашого загону. Тоді я пішов до пана Фількендорфа і пояснив.

— Пане Фількендорф... вибачте мені, це не жарт. Насправді мене звати Альфонсом, а не Чистуном, а Чистуна треба навчити розмовляти. Я весь час повторюю «Чистун, Чистун»,— і це слово застрягло у моєї голові.

З мого пояснення пан Фількендорф, мабуть, нічого не второпав. Я ще щось пробелькотів і кинувся геть. Ні, так не може бути далі. Я порадився з Ервіном. Він теж тримає вдома тварин і доглядає звірят нашого класу — тих, що в зеленому куточку.

— Це зовсім просто,— сказав Ервін,— треба тільки дресирувати і до того ж правильно.

Ервін теж більше нічого не знав. Він тільки додав, що треба

пильнувати, бо можна підхопити дуже небезпечної папужої хвороби. Я злякався. Може, у мене вже є ця хвороба, якщо я на себе та на інших людей кажу «Чистун». В наступні дні я тільки й робив, що прислухався, чи не загострюється у мене папужа хвороба. Та ніяких змін не помічав. Тим часом я все обмірковував, як мені дресировати Чистуна. Ервін дав мені нову пораду: шукати книжки про дресування. Я витрусив із скарбнички всі свої заощадження і пішов до книгарні.

— Ну, малий, — сказала мені продавщиця, — що тобі: книжечку з малюнками чи цікаву казку?

Я почервонів, не знав, що й сказати. Хіба ж я малий? Якусь мить ми мовчки дивилися одне на одного.

— То чого тобі? — допитувалася продавщиця.

Поки я мовчав, спантеличений отим «малий», вона дістала з полиці книжку:

— Глянь, ось тут гарні оповідання і казки.

Нічого не сказавши, я обернувся і кинувся навітікача. Невже це такі папужа хвороба у мене?

Перебіг через дві вулиці й надібав іншу книгарню. Зайшов і відразу сказав продавщиці:

— Добридень! Мені потрібна книжка про дресування тварин.

Там було безліч гарних книжок: про мурашок, коней, левів, жаб, але жодної про смугастих папуг. Продавщиця показала мені ще книжки про співочих пташок та орлів.

— А про смугастих папуг? — поцікавився я.

Такої не було. Про дресування взагалі була тільки одна — «Як я дресую свого собаку». Але ж Чистун не собака. Одначе просто обернутись і піти я не міг. Мені довелося купити цю книжку, хоч і коштувала вона чималенько. Вдома я перечитав її всю.

Що ж, може, ще куплю собі собаку. Собака скрізь ходитиме зі мною, виконуватиме мої команди, а коли щось загублю, принесе. І кусатиме моїх ворогів. Тоді нехай хтось спробує дражнити мене!

А може, ця книжка добра і для Чистуна? Я став наказувати йому: «Дай лапу» і «На місце», — але він ніби й не чув. Ні, з такою книжкою не навчу я Чистуна розмовляти.

Я почав усе спочатку. Два тижні підряд щодня по годині повторював «Чистун, Чистун, Чистун...» Потім я захворів — почало боліти горло. Лікар сказав, що це від перенапруження. Я повернувся додому дуже сердитий. А все через Чистуна.

— Ти дурний! — крикнув я.

Чистун кивнув, подивився на мене своїми оченятами-вуглинками і проскрипів:

— Дурний, дурний, дурний...

Я метнувся на кухню:

— Мамо, Чистун говорить! Я навчив його.

Проте Чистун більше нічого не сказав. Заговорив він аж тоді, коли до нас прийшла тітка Анна.

— Ой, що це в тебе за маленька гарна пташка? — запитала вона мене.

— Гм, це Чистун,— відповів я.

Чистун сидів собі у мене на пальці й дивився на тітку Анну.

— Ану ж іди до мене, Чистунчику,— поклікала вона.

Спочатку папуга тільки дивився на тітку, а потім заскрипів:

— Дурна, дурна!

У всіх зіпсувався настрої. Мама сказала, що я відбиваю охоту в усієї рідні ходити до нас у гості.

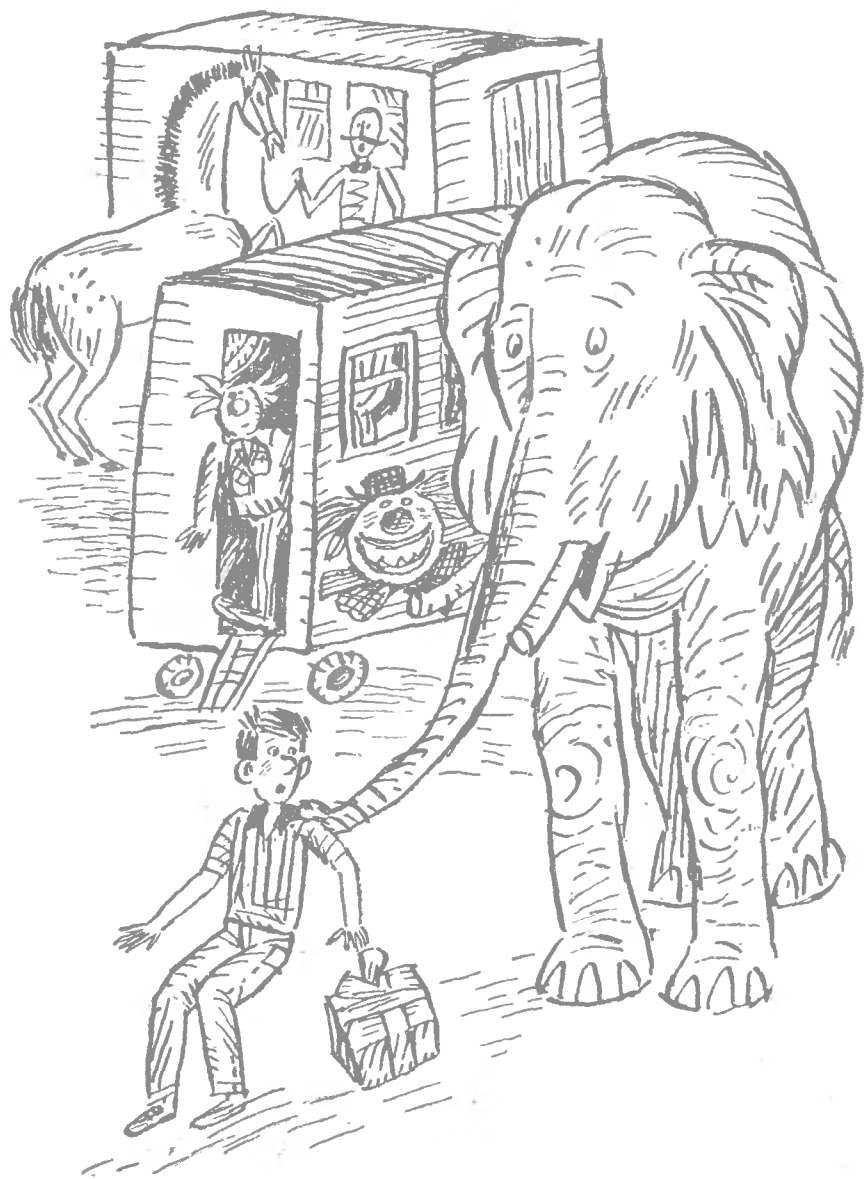
Я вирішив більше не дресирувати Чистуна. От коли куплю собаку, то спробую його навчати. Учора я зустрів на вулиці тітку Анну. На мій «добридень» вона лише кивнула, але не промовила жодного слова.

Відколи Чистун так образив тітку Анну, минуло чимало часу. Більше він нічого не навчився. Тільки те дурне слово затамив і промовляв його саме тоді, коли це було вкрай небажано. Скільки неприсмностей мав я через того Чистуна! І найприкріше, що всі думають, я зумисне навчив папугу ображати людей. Та хіба ж доведеш, що ти цього не хотів?

Помалу Чистун став зовсім ручний. Він літав по кімнаті, сідав мені на голову чи плече, скуб за вухо. Під час обіду Чистун сидів на столі і дзьобав з моєї тарілки. Він розумів також, коли його гукали. Свисну двічі, і Чистун уже тут як уродився — знає, що одержить ласий шматочок.

Якось до нашого міста приїхав цирк, і я пішов подивитися. Все мені дуже сподобалось. Особливо зацікавили мене номери, що їх виконували тварини. Слони робили стійку на передніх ногах. Леви плигали крізь обруч. Тюлені жонгливали м'ячами. Виступали також коні.

Вдома мені спало на думку: а чому немає циркових номерів із смугастими папугами? Я подумав собі, що коли б пішов туди з Чистуном і показав, як він прилітає на свист, по команді скубе за вухо чи промовляє своє «дурний», то було б ой як цікаво. А коли б там пояснили мені, як навчити папугу інших трюків, ми з ним, мабуть, змогли б виступати в цирку. Хай навіть не в цирку, а де-небудь у піонерській кімнаті чи на батьківському вечорі. Подумав я, подумав і вирішив таки піти з Чистуном до цирку.

Наступного ж дня випала слухна нагода. Як на те, мами не було вдома, а то б вона не дозволила мені носитися з Чистуном по місту. В картонну коробку з-під взуття я насипав трохи корму, посадив туди Чистуна, замотав коробку рушником і пішов до цирку. Але цирк був на замку. Я оббіг навколо нього. Десь усередині лунали голоси. Тоді я просто переліз через паркан і пішов поміж фургонами до великого намету. Але не встиг ступити й кількох кроків, як раптом хтось схопив мене за комір.

— Пустіть! — крикнув я і озирнувся. Але що це? Позаду стояв слон! Він простяг свого довгого хобота і став дмухати на мене та обмацувати моє обличчя.

— Рятуйте! — заволав я, з переляку впустив коробку з Чистуном і ну тікати. Я кидався з одного закутка в інший, аж поки нашттовхнувся на товстого чоловіка з чорною бородою. Згодом я довідався, що то був сам директор.

— Стій! — гукнув він. — Куди так поспішаєш?

— Я... слон... схопив хоботом... — заїкаючись, пробелькотів я.

Директор усміхнувся і запитав:

— Це Емір так тебе налякав? Емір хороший. То він просив у тебе ласощів.

Мені знову стало страшно.

А що, коли слон прийме коробку з Чистуном за ласощі і з'їсть?

— Але я... Чистуна... з'їсть...

Директор знов усміхнувся, скубнув себе за бороду і сказав:

— Заспокойся. Добре, що ти прийшов. Зараз підемо на манеж і потренуємося.

Я знову злякався. Звідки цей чоловік знає про мій план? Раптом я згадав, як тут, у цирку, виступав чарівник. Може, то чарівник розгадав мої думки?

Директор погукав:

— Августе, йди-но сюди!

Із найближчого фургона виліз якийсь заклопотаний молодик і дружньо привітався зі мною.

— Це Август, клоун, — пояснив директор. Я впізнав його не відразу.

Августові ж директор сказав:

— А це наш новий співробітник.

Я промовчав і вирішив поки що взагалі нічого не казати. Хотілося побачити, що ж то буде далі. Признаюся, у цю мить я геть забув про Чистуна, такий був схвильований.

Ми вийшли на манеж. Тут було якось незатишно, пахло тваринами. Вправлялися кілька жонглерів.

Директор звернувся до них:

— Товариші, дайте місце ось цьому хлопчині, подивимось, на що він здатний.

А потім до мене:

— Будеш так виступати чи одягнеш спортивний костюм?

На жаль, костюма в мене не було, і я відповів:

— З вашої згоди я виступлю так.

— Тільки не забрудни одягу, — застеріг мене клоун.

— Почали! — крикнув директор. — Давайце сюди поні!

Він був такий жвавий, не давав нікому й слова сказати. Все мало робитися швидко.

— Отже, — звернувся він до мене, — тобі ясно: ти виступаєш із клоуном. Поки що сиди у залі. Вийдеш на манеж, коли скінчить Август. Сядь отам ззаду.

Я послухався і сів на лавку. Ввели поні. Клоун Август спробував був на нього сісти. Він незграбно скочив коникові на спину і відразу ж сповз на землю з протилежного боку. Тоді спробував сісти ззаду, але знову впав. Цього разу головою в пісок.

Ой же ж і реготав я! Тепер коник утікав, Август слідком за ним. Але сісти йому не пощастило. Він тільки міцно вхопився за хвіст і двічі підряд перекинувся в повітрі. Нарешті Август таки опинився на конику. Тільки лежав він якимось кумедно, а коник дико мчав по манежу. Ось клоун зробив сальто, упав із коника і побіг з манежу.

— Bravo! — вигукнув директор. — Чудово, Августе. А зараз черга нашого Бамбіно.

Мені кортіло швидше побачить, що ж то за звір вискочить тепер. Але жоден звір не вискочив на манеж.

Директор гукнув мені:

— Тепер твоя черга!

Що? Я не Бамбіно і хотів тільки запитати, чи вийде який цирковий номер із Чистуном!

— Я ж... не можу... — почав я.

Та директор, певно, не почув мене. Він гукнув:

— Не можна гаяти часу, а то публіка занепокоїться. Негайно виходь на манеж. Стрибок — і на поні!

Що мені було робити? Я послухався. Коли коник пробігав повз мене, спробував скочити на нього. Міцно вхопився за гриву і ледве-ледве видряпався на нього.

— Добре, Бамбіно, — похвалив мене директор, — це так, ніби ти ще ніколи не сідав на коня. Глядачі сміються. А тепер вставай!

Що? Я занепокоївся. Яких зусиль коштує мені утриматися на спині, а тепер ще стати на ноги?

— Швидше, швидше, не гай часу! — підганяв директор.

Я спробував. Трохи випростався, відразу втратив рівновагу і впав у пісок.

— Може бути, — заспокоїв мене директор, — але швидше вставай. Темп! Темп!

Поні біг спокійно, і взагалі це була дуже сумирна тварина. Я знову розігнався, побіг і скочив на нього. Обережно став на коліна, звівся на ноги. Та ледве я став, як знову почав сповзати із коникової спини. У мене запаморочилась голова, і я зіскочив. Упав просто директорові в ноги і звалив його на землю.

— Тьху! Хай тобі всячина! — крикнув він і смикнув себе за чорну бороду. — Чи в тебе нема нервів? Навіщо ти стільки вправлявся? Ти поводишся, мов жовторотий початківець, Бамбіно!

Я лежав у піску й дивився на нього знизу вгору.

— Та я ж тільки заради Чистуна...

В цю мить у намет кулею влетів якийсь хлопець, невеликий на зріст, зграбний такий, з довгим чорним волоссям. Кілька стрибків — і він на манежі. Раз — і вже стоїть на конику. Розвів руки й закричав:

— Гоп, гоп!

— Що за оказія? — вигукнув директор. — Хто ти і звідки ти?

Той хлопець саме робив стійку на голові на спині коника. Не міняючи пози, він сказав:

— Та ви ж мене запросували. Я Бамбіно. Мої батьки придуть за годину. Ми разом покажемо новий номер.

Тут він підвівся і почав пританцьовувати на одній нозі.

— Ну, а ти хто? — запитав мене спантеличений директор.

— Альфонс Ціттербаке, — відповів я, все ще лежачи в піску.

— Ціттербаке? Отже, з родини клоунів?

— Та ні, — сказав я, — мій тато ходить на нормальну роботу.

Але директор уже не слухав мене. Він плескав у долоні й приказував:

— Браво, Бамбіно, просто чудово. Тепер ще відпрацюємо закінчення номера, закінчення повинно вражати найдужче.

Я обережно відповз трохи вбік.

— А тоді випустимо левів, — додав директор.

«Оце так, — подумав я. — Коли тут слони на волі, то й левів, мабуть, випустять на манеж без кліток. Леви ж не знають Альфонса Ціттербаке і ще приймуть мене за шмат корму!» Я схопився на ноги і кинувся з намету, та так прудко, як той, справжній Бамбіно вбіг сюди.

І раптом я згадав про Чистуна. Його ж треба рятувати! Обережно визирнув із-за фургона. Слон Емір стояв на тому самому місці. Перед ним лежала моя коробка. Емір саме розв'язував

рушника — мабуть, хотів подивитися, що там усередині. Повільно й дуже обережно я підійшов ближче.

— Можна забрати коробку, Еміре? — звернувся я до слона.

Я аж ніяк не хотів розгнівити його. Емір підняв хобот і тиенько форкнув. Але що це означало? «Так» чи «ні»? Я намацав у кишені липку цукерку.

— Давай поміняємось,— запропонував я.— Ти віддаєш мені Чистуна, а я тобі даю смачну цукерку.

Слон простяг хобот і обережно взяв у мене з руки цукерку. В ту ж мить я схопив свою коробку. Звідти почулося Чистунове «дурний».

Я низько вклонився слонові (чого взагалі не роблю) і поволі пішов од нього. Слон помахав хоботом, не зводячи з мене своїх маленьких очей. Мені навіть здалося, що він усміхнувся. Я переліз через паркан і опинився на вулиці. Витяг хустинку, витер рясний піт із чола й подався додому.

На жаль, я досі не знаю, як треба дресировати Чистуна. Мабуть, нічого не вийде з мого дресування.

Про свої пригоди в цирку я розповів у класі. Хоч я нічого й не вигадав, мене назвали хвальком. А то ж усе чистісінька правда! І на циркових афішах тепер великими літерами написано: «Бамбіно, малий вершник». Я неодмінно подивлюся цей номер. Та ніхто не вірить, що директор прийняв мене за Бамбіно і що я навіть робив красиві вправи на поні.

Як я жартував першого квітня

Це було рано-вранці. Я вже одягся, коли до мене в кімнату ввійшов тато. Він завжди каже мені «до побачення», перш ніж іти на роботу.

— Альфонсе, — насупився тато, — яка дірка в шкарпетці!

Я взагалі не терплю дірок у шкарпетках. Тому зразу ж оглянув свої шкарпетки, але не знайшов ніякої дірки.

— Вище, — сказав тато уже з порога, — і трохи ліворуч. Не бачиш такої великої дірки?

Я мало в'язи собі не скрутив, але дірки так і не знайшов.

— Перше квітня! — сказав тато, зареготав і пішов собі, тільки двері хряпнули.

З самого ранку отак попався! І я розсердився — вперше, але не востаннє за цей день. От би тепер пожартувати з когось іншого та й собі посміятися.

Коли я йшов до школи, кілька малюків гукнули мені на віддогін:

— Он у тебе випала хустинка!

Я навіть не озирнувся, а тільки покруктив вказівним пальцем коло скроні та й подумав собі: «Думаєте, знайшли дурнішого за себе? Вдруге я не дам себе обдурити!»

Згодом, уже в школі, поліз я в кишеню по хустинку, хотів витерти носа. Хустинки не було. Отже, вона справді випала, коли я йшов до школи. Це знову зіпсувало мені настрій.

Тільки-но зайшов я до класу, як Ервін похвалився мені, що сьогодні буде контрольна робота з географії, і він, Ервін, страшенно боїться.

— Сьогодні? — здивовано перепитав я. Ервін заклопотано кивнув. Сьогодні контрольна з географії, а я й не знав про це! Швидко дістав підручник і до дзвоника встиг дізнатися про багато що на світі. Звісно ж, ніякої контрольної не було. Я запитливо подивився на Ервіна. Той вишкірився і самими губами сказав:

— Перше квітня...

Ніхто цього не почув, але я зрозумів добре. Тоді я теж спробував пожартувати. Пітові сказав, що в нього у шкарпетці дірка, але той навіть не поглянув на мене, тільки буркнув:

— Я вже це вшосте чую! Облиш!

Ервіну я сказав, що він загубив хустинку, а той негайно витяг її з кишені, підніс мені до очей і сказав:

— Ти помилився, Альфонсе. Придумати таке, як контрольна з географії, ти нізащо не зможеш. Заяложені у тебе жарти.

Я зрозумів, який це препоганий день, перше квітня. Їлььше я вже не намагався жартувати. А мені чого тільки не казали: двічі про порвані шкарпетки, чотири рази про загублену хустинку і раз про дірку в костюмі! Пустунів я перепиняв одразу ж.

— На мені не поїдете,— казав я.— Облиште ці заяложені жарти.

Потроху першоквітневі жарти в класі вичерпалися. До кінця уроків усе йшло добре. Я був пильний, і більше ніхто мене не піддував.

Вдома послала мене мама в льох по петрушку та іншу зелень на суп.

— А чому це зелень у льоху? — здивувався я.

— Там вона краще зберігається. Бо проростає, коли довго лежить на світлі, Альфі.

Я взяв великий ключ і пішов до льоху. Завжди я проливаю сто потів, поки відімкну цей замок. Ніякої зелені у льоху я не знайшов, тільки розсунув купу вугілля по всій долівці, та й повернувся геть чорний від вугільної пилюки.

— Вишукав скрізь, але зелені не знайшов,— сказав я мамі.

— Не може бути цього,— цілком серйозно почала мама, але не витримала і засміялася.— Та сьогодні ж перше квітня!

Вона сіла на кухонний стільчик.

— Зелень на суп у льоху... бо проростає...— сміялася вона і витирала сльози.

Я пішов у кімнату, сів за стіл і став міркувати. Мені хотілося вигадати якийсь неймовірний першоквітневий жарт. Знадвору було чути, як усе ще сміялась мама, приказуючи:

— Зелень у льоху, зелень у льоху...

Я вирішив приголомшити батьків за вечерею.

Повернувся з роботи тато. Мама мерщій розповіла йому про мої пошуки зелені у льоху.

Під час вечері я був німий. Тато дивувався.

— Що це ти, Альфонсе, повісив носа? — запитав він.— Тому, що не знайшов зелені у льоху?

Хотів я так погрозливо зиркнути на тата, але передумав і мовчки заходився знову біля своєї тарілки.

— Певно, щось сталося,— сказав тато до мами.

— Неприємності в школі? — це вже запитав він мене.

Після вечері я завжди показую татові свої зошити і щоденник.

Мою мовчанку він пояснив, мабуть, тим, що в якомусь із моїх зошитів стоїть четвірка чи п'ятірка¹.

— Ну, розповідай,— підбадьорив мене тато.

Я ніби зовсім знітився і пробелькотів:

— Я... сьогодні... ти знаєш... ну... одержав зауваження.

Тато відкашлявся. Це погана ознака. Перше зауваження за весь час мого навчання в школі! Завжди з поведінки у мене було «відмінно» і лише інколи «добре».

— То, кажеш, зауваження. А чому? — руба поставив питання тато.

— Я... я пропустив чотири уроки і вчителя назвав твердолюбим.

Мама злякано відсунулась із своїм стільцем назад. Вона спочатку не повірила моїм словам.

— Ти прогуляв і свого вчителя...— затнулася вона,— свого вчителя назвав твердолюбим?

Я втупився в тарілку і кивнув. Але цього мені було замало, і я додав:

— А ще я плювався в класі, і тепер мені хоч тікай із школи.

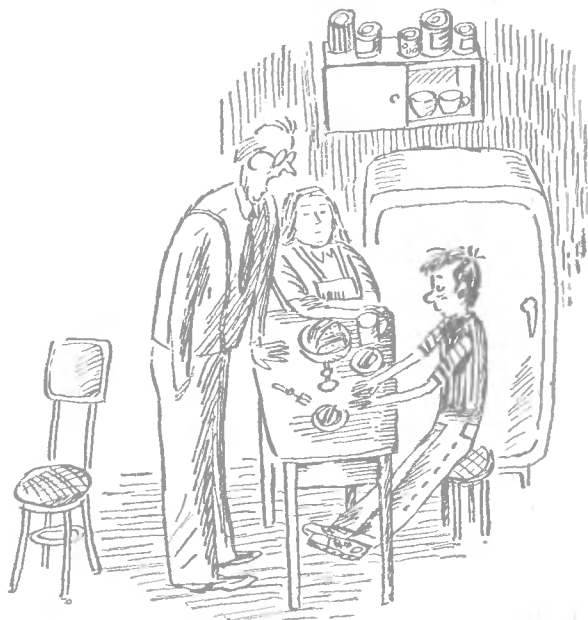
Я ще не договорив до кінця, як тато грюкнув кулаком об стіл.

— Неймовірно! Ти поводишся у школі, мов дикун!

Мама зблідла. Вона лише сказала:

— Що ти тільки собі думаєш?

¹ Німецькі оцінки «5» і «4» відповідають нашим «1» і «2».

Я вже хотів вигукнути:

«Та сьогодні ж перше квітня!» і «Гарно ж я вас піддував!», але не зважився. Тато й мама тим часом напосілися на мене. Тато так стис мені руку, що аж заболіло. Я не міг виправдатися — вони ж не давали мені й слова промовити.

— Може, завтра ти назвеш і мене твердолобим? — гнівно запитав тато і ще дужче стис мою руку.

— Марш спати! — наказала мама (вона побоювалася, що тато ще дужче розгнівається).

Мама виштовхнула мене в спальню і зачинила за мною двері. Тепер можна б і засміятись, адже я славно пожартував! Але мені було не до сміху. Засміюсь, а тато почує і подумає: я вчителя назвав твердолобим, у класі плювався, а тепер і з нього сміюся!

Через хвилину я знову пішов до вітальні. Мені хотілося все пояснити.

— Я ж тільки...

Тато зразу ж перепинив мене:

— Не виправдовуйся, Альфонсе.

Мама теж додала:

— І взагалі, чому ти досі не роздягся! Тебе ж відправили спати!

Грюкнули двері, і мені довелося лягати спати. Потроху розлютився і я. Ну, коли так, то нічого вам не скажу!

Якийсь час я чув, як тато з мамою говорили про мене, але що саме, не дібрав. Лише почув, що мені треба трохи прикрутити гайки.

Спав я погано, а серед ночі й зовсім прокинувся. Приснилося мені, начебто я плювався в кімнаті, за що тато замкнув мене в льоху, де було повно петрушки та іншої зелені. Не спалося, і я став думати про свій першоквітневий жарт. Тоді тихо встав, узяв аркуш паперу, ручку і пішов у вбиральню. Ввімкнув світло й написав великими літерами таку цидулку:

«Зауваження, яке я нібито одержав за те, що назвав учителя твердолобим, плювався в класі і прогуляв уроки,— вигадка. Все це першоквітневий жарт.

Ваш Альфонс».

Я поклав записку біля дзеркала, де вранці голиться тато, і задоволений пішов спати. Вранці я не побачив тата. Він пішов на роботу, не попрощавшись, як звичайно, зі мною. Мама мовчки подала мені сніданок. Я міркував собі: чи вони образилися на мене за той першоквітневий жарт, чи вважають, що я справді одержав зауваження і своєю запискою хочу викрутитися?

Другого квітня вся наша сім'я була якась сердита. Певно, так буває завжди після справді вдалого першоквітневого жарту.

Мої пригоди на дорозі привидів

Якось до нашого міста приїхав мандрівний атракціон. Ми, хлопці, тільки й говорили, що про всілякі розваги, але мама не пускала мене туди.

— Це дорого. До того ж кататися на чортовому колесі небезпечно,— сказала вона.

Я розумів, що найкраще піти з татом, але в нього саме було якесь засідання. Потай від мами тато дав мені марку¹.

— Тільки не кажи мамі,— шепнув він мені.

Коли я зібрався йти, мама поклала мені в кишеню ще п'ятдесят пфенігів.

Нас було четверо: Ервін, Петер, Бруно і я. Спочатку ми побігали між наметами й каруселями.

— Почнемо з чортового колеса,— запропонував Ервін. Мені не дуже хотілось, бо в мене легко паморочиться голова.

¹ М а р к а — німецька грошова одиниця і монета, дорівнює 100 пфенігам.

— Боїшся, Ціттербаке? — спитали хлопці.

Я вдав, наче нічого й не чув. Тоді ми пішли далі, до російських гірок.

— Давай! — гукнув Ервін. Якраз мимо проgrimів візок, у ньому верещали дівчатка.

— Для мене це дорого, — сказав я. — Хіба ж можна брати з дітей по п'ятдесят пфенігів? Тоді у мене залишиться хіба що на яблуко та цукрову вату.

Ервін розсердився:

— Я так і знав, що ти не зважишся.

У Петера теж не було великої охоти. Він сказав, що й для нього це дорого.

Ми попрямували далі. Підійшли до «дороги привидів». Це був великий намет, над яким світився напис із електричних лампочок:

«Хто ще не навчивсь боятись — тут навчиться неодмінно! Навіть на найсильніших чоловіків «дорога привидів» Цезаря Штільмана наганяє жах, від якого течуть сльози і мороз проходить поза шкірою».

Я прочитав це вголос і відчув, ніби хтось провів холодною рукою у мене по спині.

Петер і Бруно зовсім принишкли, тільки Ервін буркнув щось.

У наметі були вхід і вихід, а між ними лежали рейки, по яких мчали маленькі візки. Люди сідали, візок зривався з місця, клацали двері, і... хтозна, що було далі. Через добру хвилину візок виїтав у інші двері. Але як! Жінки й дівчата ховалися за плечима чоловіків, а в чоловіків капелюхи були натягнені на лоба. Із гучномовця щось завивало і вищало.

Ми стояли перед наметом і мовчали.

Перший обізався Ервін:

— Мені здається, що тридцять пфенігів за одне катання за багато.

— Боїшся, га? — запитав я, сподіваючись, що той скаже «так». Тоді ми пішли б далі, геть від цього намету привидів. Але Ервін і так був уже сердитий. Він крикнув мені:

— Сам ти боїшся!

— Я боягуз? — ображено перепитав я. — Мені б хотілось покататися «дорогою привидів», але ж ти не хочеш.

Відверто кажучи, не дуже мені й хотілося. Тато часто каже, що для справжнього Ціттербаке мені не вистачає мужності. Але щоб мене називали боягузом...

— Давай! — гукнув я. — Ідьмо!

— Гаразд, — понуро відповів Ервін і поліз до кишені по мідаки.

Ми підійшли до каси. Петер і Бруно не рушили з місця. Вони хотіли побачити, що буде з нами.

Касир проголосив:

— Заходьте! Тут ви почувете, як цокотять ваші зуби, тут ви затремтите, мов пси взимку.

Від цих слів мені стало моторошно. Ми сіли у візок. Проїжджаючи повз Бруно й Петера, ми, усміхаючись, помахали їм. Тільки усмішки у нас вийшли якісь болісні. Візок рвонувся вперед, позад нас клацнули великі двері, і ми опинилися в п'ятмі. Навкруги вило й ревла. Дорога весь час петляла, тож доводилося міцно триматись, щоб не вилетіти з візка. Раптом у нас втупились якісь палючі очі, і ми промчали під величезною совою. Потім грюкнуло кілька дверей. Від страху я втяг голову в плечі. Зненацька перед нами постала блакитно-рожева примара і пошварилася на нас пальцем.

— Тікаймо! — заволав Ервін. — Швидше звідси!

Але як вийти із візка на ходу, що невпинно мчав уперед, та й справжні пригоди ще тільки починалися! Чийсь довгі тремтячі пальці вхопили нас за голови, обмацали наші обличчя.

— Пальці мертвяка! — закричав я й заплющив очі.

Потім біля нас спалахнула блискавка і загримів грім. Коли ми розплющили очі, нас засліпило яскраве світло. Раптом ми побачили двох відьом, які танцювали навколо нашого візка. Але найгірше чекало нас попереду. Візок різко сповільнив рух, стало трохи видніше. Ми з Ервіном перезирнулися і вже хотіли полегшено зітхнути, коли зненацька щось помітили. В освітленій ніші стояв скелет і кивав нам. Тепер ми їхали ще повільніше, все ближче й ближче до скелета. У мене волосся стало сторч. Я скочив на ноги й закричав:

— Не можу більше!..

Ервін хотів мене затримати, але тут візок сіпнуло. Наступної миті я лежав на холодному піску і нічого не бачив. Тільки здаля долинав жалібний крик Ервіна:

— Допоможіть! Де ти, Ціттербаке?

В наметі привидів я лишився сам. Хутчій геть звідси! Я звівся на ноги. Мимо саме промчав інший візок, і жіночий голос сказав:

— Евальде, знову примара!

Це, мабуть, вона мала на увазі мене.

Навпомацьки я став пробиратися вперед. При світлі наступного візка помітив, що стою якраз поруч скелета. Я страшенно злякався, спіткнувся і впав, зваливши скелет. Тьху, лиха година! Яка пилюка! Скелет розвалився. Тільки в голові у нього ще світилася зелена лампочка. Отак обдурюють людей, подумав я. Це ж лампочка горить! Навпомацьки пішов далі, від лампочки

до лампочки, пильнуючи, щоб на мене не наїхав візок. Я й не помітив, як підійшов до примари й заплутався в її довгому білому вбранні.

— Клятий привид! — вигукнув я. — Тут усе з картону.

Саме проїздив візок із двома дівчатками.

— Воно живе, воно ворухнеться! — захикали вони і, гучно схлипуючи, знову зникли в пітьмі.

Я почвалав далі. Натрапив також на пальці мертвяка. Сміх та й годі! Просто зі стелі звисали віршовки. Мабуть, усі ці страхи — чистісіньке ошуканство. Але я ніяк не міг виблукати надвір. Раптом мені спало на думку: вскочу у якийсь візок, коли він проїздитиме повз мене, і так виберуся з цієї дурної «дороги привидів». Біля скелета візки їхали повільніше, і я вирішив стрибати там. Після довгих пошуків я нарешті знайшов скелет і став чекати.

У першому візку для мене не було місця. В ньому цілувались юнак і дівчина.

— Гу-гу! Ви попали в пекло! — крикнув я, щоб настрахати їх. Але це анітрохи не стурбувало ту пару. З наступним візком

поцестило більше. Мої очі призвичаїлися до темряви, тож навіть у присмерку я побачив, що у візку сиділа одна жінка.

Коли я стрибнув у візок, то хотів сказати: «Добрий день! Вибачте, будь ласка, я заблукав на цій «дорозі привидів». Але не встиг навіть слова мовити. Жінка зчинила такий галас, якого я ще ніколи в житті не чув. Раптом вона затихла і повалилася на мене. Я мало знову не випав із візка. Жінка була неприємна.

Коли далі дорогою траплялися нові страхіття, мені вже не було страшно. Закривавлена рука на столі і ноги повішеного, які звисали із стелі, зовсім не злякали мене.

— Все це картон, все підробка, — сердито приказував я.

Аж ось нарешті ми виїхали з п'тьми. Спершу мене засліпило світло. Потім я помітив Петера і Бруно. Вони приголомшено витріщилися на мене. Кілька дівчиць, що стояли поруч них, завещали, побачивши мене. Моя сусідка важко дихала і плакала в хустинку. Я глянув на себе й побачив, що весь аж сірий від пилюки. З плеча у мене звисав чималий шмат білого покривала примари. Тільки тепер я помітив, що тримаю картонну руку скелета. Блискавкою зіскочив з візка й кинувся навтіки. Лише встиг гукнути Бруно й Петерові:

— Тікаймо!

Хлопці побігли за мною, і ми сховалися в парку.

— А де Ервін? — перевівши подих, запитав я.

— Він вискочив із намету та як дремене! Лише крикнув: «Альфонса вхопила примара!» — і зник.

Налякані словами Ервіна, хлопці збиралися покликати поліцію, аж тут і я з'явився.

— Що, натерпівся? — запитав Бруно і показав на підроблену кістку, яку я все ще тримав у руці.

— Та було, — буркнув я і шпурнув геть картонну руку і покривало примари. Петер і Бруно стали благати мене, щоб я ще розповів про свої пригоди на «дорозі приви́дів», але я тільки сказав:

— Ви ж бачили, хто боягуз? Коли почалося найстрашніше, Ервін утік.

Вдома тато запитав:

— Ну, як воно було, Альфі?

— Ох! — зітхнув я. — Страшенна нудьга. Ти б тільки розсердився, коли б пішов.

— Принеси з льоху вугілля, — обізвалася мама.

Мені не хотілось. Відверто кажучи, я боюсь ходити увечері до льоху. Тож я відмовлявся, аж поки тато не пішов зі мною. Там, у льоху, стільки павутиння, певно, є й пацюки. І хто його знає, що там ще ховається.

Як я вдавав п'яного

Це було на день народження Бруно. Нас, своїх друзів, він запросив прийти після уроків на каву. Ми були самі в помешканні. Батьки Бруно працювали. Його мама приготувала для нас пісочний торт і повний кавник кави. Все було смачне.

Попоївши, ми стали гратися. Спочатку в індіанців. Бруно обрала вождем, бо це ж його день народження. Завжди він був простим індіанцем і звався Косий Вуж, а сьогодні ми його назвали Соколиним Оком. Я став чаклуном і одержав ім'я Мудрий Вугор. Люлька миру, що її мені як чаклунові доводилося весь час палити, не подобалась мені. Люльку Бруно взяв у свого батька, і була вона, звісно, без тютюну. Але й без тютюну мені стало погано від неї (виросту, то ніколи не торкнувся до люльки).

Потім ми гралися в піратів. Це теж надзвичайно цікаво. Ка-напа стала піратським кораблем, а килим — кораблем, на який напали пірати. Бруно, знову ж таки завдяки своєму дню народження, був капітаном. На жаль, під час битви відламалася ніжка у канапі, і нам довелося припинити гру. Та Бруно знайшов

вихід. Він узяв кілька книжок із батькової шафи і підклав їх замість відламаної ніжки. Канапа знову стояла міцно.

Ми не знали, в що грати далі.

— Придумав,— обізвався я.— Вгадайте, у що ще можна зіграти?

— В пожежників,— випалив Бруно.

Я тільки посміхнувся.

— В лікаря і хворих.

— В піжмурки.

— В залізницю.

— В прикордонників.

Ні, ніхто не вгадав.

— Пограємося в ресторан. Ми святкуємо день народження Бруно. Потім будемо наче п'яні.

Всі відразу погодилися. Ми переодяглися. Я був дідусем Бруно і тому одержав капелюх і рукавиці.

Ервін став офіціантом, а ми всі — гостями за столом у ресторані.

— Офіціанте! — покликав я.

Але Ервін, що саме щось шукав на кухні, не обізвався.

Я гукнув знову:

— Офіціанте, книгу скарг!

Ервін негайно ж з'явився.

Через руку у нього був перекинутий рушник.

— Сьогодні в мого онука день народження,— повільно, басом почав я.— Будь ласка, принесіть нам п'ять чарок чогось міцненького.

Ервін щось записав на папірці і зник на кухні. Назад він повернувся із чарками на таці. В чарках була якась червона рідина. Ми цокнулися, побажали Бруно здоров'я і випили. Це було ситро.

Потім усі страшенно сміялись, бо воно справді схоже на вино. Петер замовив ще раз. Ми випили знову. Ервін хотів випити з нами, але ж офіціантові не можна. Тоді Бруно звелів:

— Хай Ервін налле й собі чарку. Коли в ресторані святкується день народження, офіціант може теж випити.

Коли ми випили по п'ять склянок ситра-вина, я сказав:

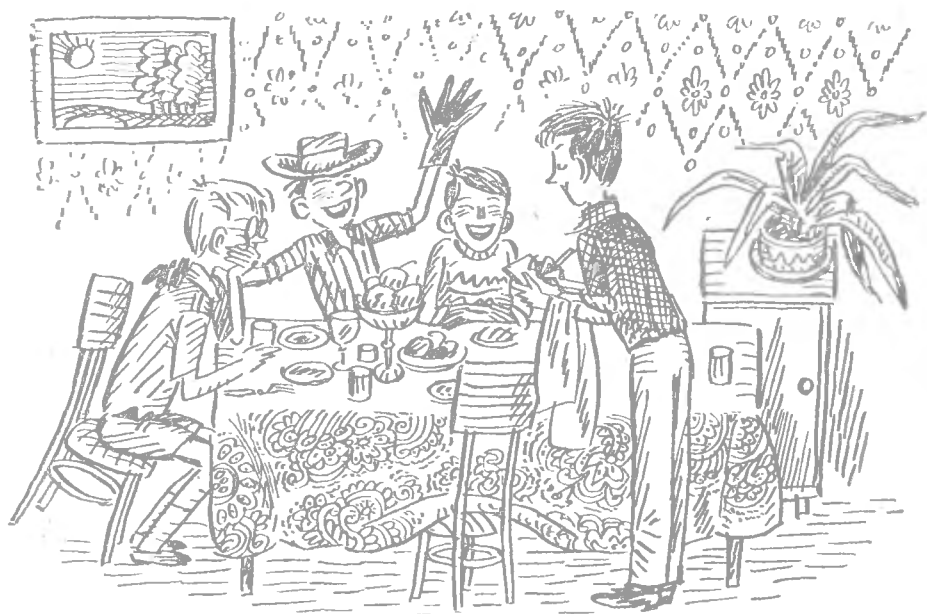
— Тепер ми п'яні і можемо потанцювати.

Ми танцювали, щось вигукували. Похитуючись, я пройшовся по кімнаті, під сорочку спереду запхнув подушку і попрохав:

— Ще... чарочку ви... на, офіціанте.

Надзвичайно цікава була гра.

Але мама Бруно думала інакше. Ми не чули, як вона зайшла до кімнати. І треба ж було мені заточитися і впасти просто їй під ноги!

— Що тут коїться? — голосно запитала вона.

Бруно підморгнув мені. Він хотів і далі продовжувати гру.

— Добрий день, матусю! — якимось дивно сказав він. — Ви... но... таке смачне!

Тут я гукнув:

— Офіціанте! Ще ч...ар...очку!

Мама Бруно швидко підійшла до столу і побачила чарки.

— Ой лишенько! Що ви наробили? Ви ж усі п'яні!

Ми засміялися — гра вийшла на славу.

— Де ви взяли вино? Хто вас підбуривав?

Мама Бруно поодинокі перетягла нас усіх на канапу.

— Мамо, — сміючись почав Бруно, — хіба ти не бачиш, що все це жарти?

— Жарти? Ось я покажу вам жарти!

Вона була така серйозна й сердита, що ми перестали сміятись. Бруно намагався все пояснити.

— Мамо, я повинен тобі сказати... — але закінчити не встиг.

— Бруно! Хто вас підбуривав пити вино? Скажи мені правду!

Бруно знову спробував пояснити, що ми пили ситро і що все це просто гра, але мама тільки дужче розсердилася і закричала:

— Хто вас підбуривав, скажи правду? Хто?!

Тоді Бруно показав на мене:

— Ціттербаке.

Вона кивнула, немов інакше і бути не могло.

— Ти ж на таке не здатний, Бруно.

Я почервонів, на лобі у мене виступив піт.

— Ти аж розчервонівся від вина,— зауважила мама Бруно.

— Та ми ж нічого поганого не зробили,— пробелькотів я.

— Що? Нічого поганого? Ось я відведу тебе додому і про все розповім твоїм батькам!

Що ми могли ще сказати? Треба було розходитись. Мама Бруно повела мене до батьків. Я тільки показав Бруно кулака і шепнув йому на вухо:

— Зрадник!

Коли я з мамою Бруно став на порозі, моя мама зблідла.

— Щось сталося? — схвильовано запитала вона.

Я похитав головою.

— Можна, я вам розповім, пані Ціттербаке? — спитала мама Бруно.

Мене залишили в коридорі. Одначе я чув, як вони розмовляли в кімнаті.

— Приходжу додому... нічого не підозрюю, аж там цілковите безладдя... діти п'яні... ваш син підмовив... чарками вино.

Таке почув я крізь двері.

Потім покликали мене.

— Що ти накоїв, Альфонсе? — в розпачі запитала мама.

— Таж ніякого вина ми не пили!

Мама Бруно обурилася.

— Кажі правду! — крикнула вона.

— Ми... пили...

— А чому ж ти сказав, що ви не пили?—тихо запитала мама.

— Ні, ми не пили.

Я зовсім заплутався.

— Ми пили,— сказав я.

— Він навіть не розуміє, що говорить, пані Ціттербаке,— сказала мама Бруно і похитала головою.

Я не заперечував. Тепер мені було однаково. Мама ще запитала, може, то мене хтось підмовив? Я відповів, що все зробив сам.

— Еге ж, мій Бруно на таке не здатний,— сказала насамкінець мама Бруно.

Тоді я спересердя крикнув, що Бруно боягуз і він намагається все звалити на когось, хоча теж пив разом з усіма і так само спотикався.

Мама сіла, мов підкошена:

— Що з тебе буде, Альфонсе? Ти не в мене вдався.

Мені довелося негайно лягати в ліжку. Я був покараний. Цього чудового дня я мусив лежати в ліжку через якісь кілька склянок ситра. Бувало, пив його досхожу і нічого мені не казали.

Прийшов тато, і мама негайно розповіла йому про все. Він спочатку засміявся, але мама сказала, що все це небезпечно, і він одразу ж спохмурнів. Тато підійшов до мого ліжка і зажадав пояснень. Я розповів, як усе було насправді, сказав, що то було не вино, а ситро. Тато слухав і сміявся так, що аж шибки деренчали. Зайшла мама, така сердита. Тато розповів їй про все, і вона теж розсіялася. Мені дозволили встати і за вечерею дали чарочку ситра.

Тепер щоразу, коли зустрічаю маму Бруно, я починаю хитатися, мов п'яний. Я розумію, що це погано, але ж за всяку провину має бути кара, каже наша вчителька, пані Еке.

Прикромці через рукавичку із штучної козиної шкіри

Якось я знайшов на вулиці рукавичку. Непогана ще рукавичка з червоної шкіри, з жовтою кнопкою. Мабуть, випала у когось із кишені. Поперед мене поспішала кудись жінка. Я кинувся за нею. Ледве переводячи подих, запитав її:

— Може... ви...

— Я не роздаю грошей. Не старцюй,— відрізала жінка і зиркнула на мене крізь свої блискучі окуляри.

Я простяг їй рукавичку, але побачив, що у неї зелені рукавички, кинувся далі. А та жінка гукнула мені навздогін:

— Нахабний хлопчисько!

Аж ось іде мені назустріч якась бабуся.

— Чи не ви, бува, загубили? — запитав я і показав їй рукавичку з жовтою кнопкою.

— Га? Кого набили? — перепитала старенька. Певно, вона недочувала. Тоді я гукнув дужче:

— Та ні! Я питаю, чи це не ваша рукавичка?

— Еге ж, — відказала бабуся, — бридка звичка.

Я закричав ще голосніше:

— Чи це не ваша рукавичка?

— Чого ти кричиш на стару жінку, йолопе? — гримнув якийсь перехожий і вхопив мене за комір.

— Та хіба я кричу! Лише питаю про рукавичку. Це ваша!

— От нахаба! — розлютився перехожий.

І я хутенько накивав п'ятами.

Потім я звертався ще до багатьох людей. До залізничника, до молоді жінки, до мотоцикліста, що саме лагодив свого мото-

цикла, до юнака, за що той одважив мені запотилничника, ще до якоїсь жінки і до якогось чоловіка. Чоловік був дуже люб'язний. Він пояснив, що рукавичка з козиної шкіри і зроблена зі смаком. А жінка була іншої думки. Мовляв, ця рукавичка — справжнісінький мотлох, бо пошита із шкіри, і такої вона ніколи б не носила.

Цього було досить. Мені перехотілося бігати з рукавичкою із штучної козиної шкіри, питати всіх людей та щоб за це мене ще й ображали. Я підфутболив рукавичку ногою. Вона описала круту дугу і лясь! — упала на брук. І лясь! — тут-таки одержав я ляпаса.

— Поганець! — просто над вухом крикнула якась жінка. — Моєю рукавичкою в футбол грає!

Довелося мені побігти і принести жінці рукавичку. Тоді жінка почала мене вичитувати. Все мені не запам'яталося, тільки дещо:

— Хіба так роблять, знайшовши рукавичку? Слід бути порядним. Не грати знахідкою в футбол, а віддати її тому, хто загубив. Якби ти так зробив, то одержав би невеличку винагороду, але ж ти...

— М-е-е! — замекав я. Такого ще ніколи зі мною не було, бо я ввічливий з дорослими. Але зараз я міг собі таке дозволити. Проте мама, яка саме йшла до молочного магазину, була іншої думки. Мене покарали — заборонили на цілий день виходити з дому. Де ж справедливість?

Як я вперше стрибнув головою вниз у воду

Одного чудового дня я необережно розповів, що ще ні разу не стрибав головою вниз у воду. Я дуже хотів мати посвідчення плавця і склав майже всі потрібні нормативи. Лишався тільки стрибок головою вниз, і я матиму посвідчення.

— Навіть із однометрової висоти не насмілюєшся? — не вірив тато.

Із тону запитання я зрозумів, що він цього аж ніяк не схвалює.

— Та насмілююся, — випалив я, — тільки що з того, коли на тебе всі дивляться і ти не можеш: бо як плюснеєш животом, то всі сміються.

— Це не виправдання, Альфонсе. Ти просто не насмілюєшся, боїшся висоти.

— Свічкою плигаю ж, а от головою вниз...

Тато відмахнувся. Це означало, що я звичайнісінький боягуз і край.

— Отже, мій син Альфонс Ціттербаке не зважається плигнути вниз головою! Стривай, а скільки ж тобі років?

Я мовчав, адже він знає не гірше за мене, скільки мені років.

— Відповідай!

— Ну, десять,— сердито буркнув я.— Ти сам знаєш.

— У десять років я стрибав головою вниз із триметрової висоти!

В розмову встряла мама.

— Паулю, облиш хлопця,— сказала вона татові.— Хіба йому конче треба стрибати головою вниз? Проживе і без того дурного стрибка. Я теж не вмію стрибати головою вниз і взагалі боюся стрибати з вишки.

Я вдячно подивився на маму. Тато відсунув убік тарілку і дав волю своєму гніву.

— Від тебе й не вимагається,— сказав він мамі.— А для хлопця його віку боятися стрибнути головою вниз — це просто ганьба.

— Я не боюся, тільки ж усі сміються, коли стрибок не виходить,— пробурчав я, бо слово «ганьба» не сподобалося мені.

— Ти просто боїшся. Ти взагалі боягуз і край!

Отак ми з татом розмовляли, а мама все намагалася заспокоїти нас.

— Справжній мужчина може стрибнути вниз головою, а Альфонс — боягуз,— сказав тато насамкінець, і мама пішла на кухню.

Ми помовчали добру хвилину.

Нарешті обізвався тато, і я зрозумів, що ми з ним домовилося:

— Гаразд, будемо вважати, що ти не боїшся, тільки соромишся, бо не опанував ще техніки.

Я задоволено кивнув. Так воно й було.

— Ось поглянь, як це робиться.

Тато відсунув стільця, скинув піджака і став перед килимом. Килим, напевне, правив за воду.

— Руки витягаєш над головою, голову трохи вниз і падаєш. Повільно... отак, а як настане критичний момент, коли здається, що ось-ось складешся, мов кишеньковий ніжик, тоді сильно відштовхнися і випростайся. Не розставляй широко ноги, не згинай у колінах, бо найчастіше роблять саме ці помилки.

Ми повправлялися перед килимом-водою. Все йшло блискуче. Тато дав мені іще кілька порад. Наприклад, пальці ніг повинні міцно обхоплювати край дошки — щоб краще відштовхнутися. Так ми вправлялися цілу годину. Все було просто чудово. Тут, у кімнаті, я сам собі здавався одним із найкращих стрибунів у воду.

Наступного дня пішов я на безплатний пляж. Все робив, як на тренуванні з татом. Виходило аж до того моменту, коли мені починало здаватися, що я ось-ось складуся, мов кишеньковий ножики. А що, коли таки плюснуся животом? І я знову випростовувався.

Кілька менших хлопчаків звернули на мене увагу. Вони загукали:

— Ну, стрибай уже! Хочеться почути, як ти гепнешся животом.

Я кинувся до хлопчаків, прогнав їх геть, озирнувся, а вишка далеко позаду. Так я й пішов додому, не зробивши жодного стрибка.

Може, тато уже й забув про ті стрибки. Я так сподівався на це. І справді, за весь вечір тато ні разу не запитав мене про мої успіхи після наших вправ коло килима.

В наступні дні я не ходив купатися. Все міркував, чи взагалі потрібне мені те посвідчення плавця. Може, краще зайнятися легкою атлетикою? Я так нічого й не вирішив, та в суботу за вечерею (мама подала смажену картоплю з маринованим оселедцем — мою улюблену страву, і я був у чудовому настрої) тато раптом згадав про стрибки вниз головою.

— Ну, як, Альфі, ти вже стрибав?

Я кивнув і напхав собі повен рот картоплі. Хоч відповідати не доведеться. Бо мамі дуже не подобається, коли розмовляють із повним ротом. Тато почекав і, коли я пережував картоплю, запитав:

— Ну то як? Виходить у тебе стрибок головою вниз?

Та в мене рот знову був повний. Я жував і жував.

— Ну то як? Виходить за нашим методом?

Я нічого не міг відповісти, бо саме одкусив чималий шмат оселедця та ще й кілька зерняток гірчиці застряло в зубах.

— Ти німий, чи що? — запитав тато, і на його чолі залягла зморшка.

— Ти ж бачиш, у хлопця повно в роті, — втрутилася мама.

Певно, вона помітила, що я в скрутному становищі, й вирішила допомогти мені. Я тільки промимрив «угу».

— Гарзд, я зачекаю, поки ти доіси. Та я й так здогадуюся, чому ти мовчиш, — мабуть, знову не наважився стрибнути.

Я ще раз щось промимрив із повним ротом, але тато махнув рукою.

— Одинадцять років хлопцю, і він не може стрибнути вниз головою.

— Мені тільки десять, — заперечив я.

Завжди, коли тато присікується до мене, то додає мені років.

— То незабаром буде одинадцять, і вже треба вміти стрибати вниз головою.

Тато поміркував трохи і сказав:

— Завтра неділя, тож ходімо разом на пляж. Повір мені, ти навчишся стрибати головою вниз.

Я здригнувся. Мама теж.

— Ти ж нічого йому не зроби,— попрохала мама.

А тато сказав:

— Тільки навчу його стрибати головою вниз і більше нічого.

Хоч би цієї неділі пішов дощ. Чи заради мене хай би сніг випав у липні. Покатався б я на ковзанах або зайнявся б чимось іншим. Та, на жаль, погода не зіпсувалася. Тато був у чудовому настрої. Він голився й наспівував.

— Ну, Альфі, тепер ми побушуємо у воді.

Мама дала нам два рушники та чималого пакунка з їжею, а коли вийшли надвір, помахала нам рукою. Я помітив, що вона трохи потерпає за мене.

Дорогою тато жартував і розповідав паромникові, який віз нас через річку на пляж, що я нова олімпійська надія у стрибках у воду, а він — мій тренер.

На пляжі спочатку все йшло добре. Ми плавали крөлем і на спині. Я не відставав від тата. Потім ми змагалися, хто далі пірне, і тут тато переміг, та ще й як! Він довго не виринав, і я вже злякався, чи він, бува, не втонув. Раптом тато виринув далеко позад мене. Ой же й здивувався я! А тато був такий гордий, що я ним захоплююсь.

Весь цей час я пильнував, щоб ми не підпливли надто близько до вишки. Я все ще мав малесеньку надію, що тато забуде про ті кляті стрибки вниз головою.

— А зараз чи не зробити б нам по красивому стрибку? — запитав тато, підморгнув і поплескав мене по спині. Поволі пішли ми до вишки.

Я виліз на вишку, пальцями ніг вчепився в край дошки, витяг руки над головою, зігнув ноги в колінах і відразу ж випростався.

— Так правильно, тату? — запитав я.

— Так, так,— сказав він.— А тепер треба стрибати.

— Знаєш, ноги непокоять мене. Як я їх втримаю вкупі? Коли ж ноги розставлені, всі сміються,— так я намагався розовами виграти час.

Тато наморщив чоло, але спокійно сказав:

— Поглянь, як треба робити стрибок. Показую. Будь уважний, запам'ятовуй усе, тоді й ти зумієш.

Тато став на моє місце, обхопив край дошки пальцями ніг, повільно нахилився... Чи то він надто повільно нахилився, чи з

якої іншої причини, цього я не знаю, але не стрибнув, а просто звалився у воду, та ще й ударив ногою об ногу. Він виринув і, мабуть, помітив, що я сміюсь. Я вмить схаменувся і, коли тато знову виліз на вишку, хотів уже якось похвалити його. Але тато лише буркнув:

— Мабуть, моя поза була не бездоганна. Я покажу тобі ще раз.

Та й цього разу мені здалося, ніби ноги в тата не були притиснуті одна до одної і трохи зігнуті в колінах. Я сказав йому це.

— Мели, мели — цього разу стрибок вийшов. Не придирайся, краще сам покажи щось.

Мусив я знову ставати на дошку. Знову до критичного моменту все йшло добре. Та кинутись одразу у воду я не міг, немов мене тримала рука чарівника. Я випростався.

— Ну, яка тепер у тебе відмовка? — сердито запитав тато.

— Та ніякої. Здається, там хтось пірнув саме — не можна ж стрибати!

Тато уважно подивився у воду, потім на мене.

— Тепер стрибай! — наказав він.

Я обережно нахилився, але не стрибнув. В цю мить тато вхопив мене за кісточки і підняв у повітря. У нього великі дужі руки.

— Ні... — тільки й встиг я крикнути, але критичний момент минув, і я плюхнувся у воду. А що не випростався в польоті, то впав, мабуть, як дошка. Знизу саме виринав якийсь чоловік. Того не бажаючи, я добряче штовхнув його в бік.

Потираючи живіт, я швидко ліз драбиною на вишку і чув позаду могутнє сопіння: чоловік, якого я ненароком штовхнув, був обурений і гнався за мною. Я сховався за тата.

— Ах ти ж, телепню! Я тобі дам.

— Спокійно, ніхто тут нікому не дасть.

— Слушайте, — почав той чоловік. Тепер я помітив, який він гладкий. — Хіба ви не бачили, як цей хлопець топтався по мені?

— Такий малий хлопець? Не смішіть, — цілком слушно заперечив тато.

— Ах так? — не вгамовувався гладкий чоловік. — Не втручайтесь у чужі справи!

— Ні, це моя справа, — відказав тато. І я так вважав. Зрештою, це ж він мене кинув.

Гладкий чоловік хотів обійти тата. Мабуть, щоб надавати мені. Тато заступив йому дорогу. При цьому він відтіснив мене до краю дошки, не помітивши цього. Я впав у воду. Коли я побачив, що падаю, то відштовхнувся. Важко повірити, але вийшов чудовий стрибок вниз головою.

Вода, ніби шовк, облягла тіло. Я розплющив очі й зрадів: яке все зелене і мчить мимо! «Отже, все так просто»,— подумав я і мерщій виринув на поверхню. Тато і той гладкий чоловік все ще сперечалися.

— Добрий мені батько — власну дитину шпурляє у воду, та ще людям на голову.

— В мої родинні справи ніхто ще не втручався, то й ви, будь ласка, не втручайтесь.

— Але ж хлопець важкий, знаєте, як було боляче...— почув я, протискуючись між ними, і знову стрибнув. Ой, гарно ж! Немов летиш! Яка це насолода — стрибати у воду сторч головою! Коли я знову виринув, тато і той чоловік саме злизали з вишки. Я злякався. Чи не йдуть вони в поліцію через мене? Пішов за ними назирці. До моїх вух долинули татові слова:

— Важко повірити, що ти — той самий Альфред. Просто неймовірно. Треба ж було спочатку посваритись, щоб усе отак з'ясувалось.

Гладкий чоловік називав тата Паулем,— таке дозволяла собі тільки мама. Я вже нічого не розумів. Обидва сіли за стіл у прибережному ресторані, а я повернувся до вишки. Стрибав, поки запаморочилося в голові. Тоді пішов по тата. Він усе ще сидів із тим чоловіком за столом.

— Дай панові руку,— сказав тато.

Гладкий чоловік щиро усміхнувся і показав на свій правий бік.

— Вибачся.

Я здивовано подивився на тата.

— Але ж ти сам мене...— почав я.

Але той чоловік тільки засміявся і сказав:

— Забудьмо все.

Гладкий чоловік, якого я торпедував, виявився татовим шкільним товаришем. Колись вони сиділи за однією партою, а після школи не бачилися тридцять років.

— Який ти став гладкий, Альфреде! — сказав тато сміючись.

А той показав на татову голову:

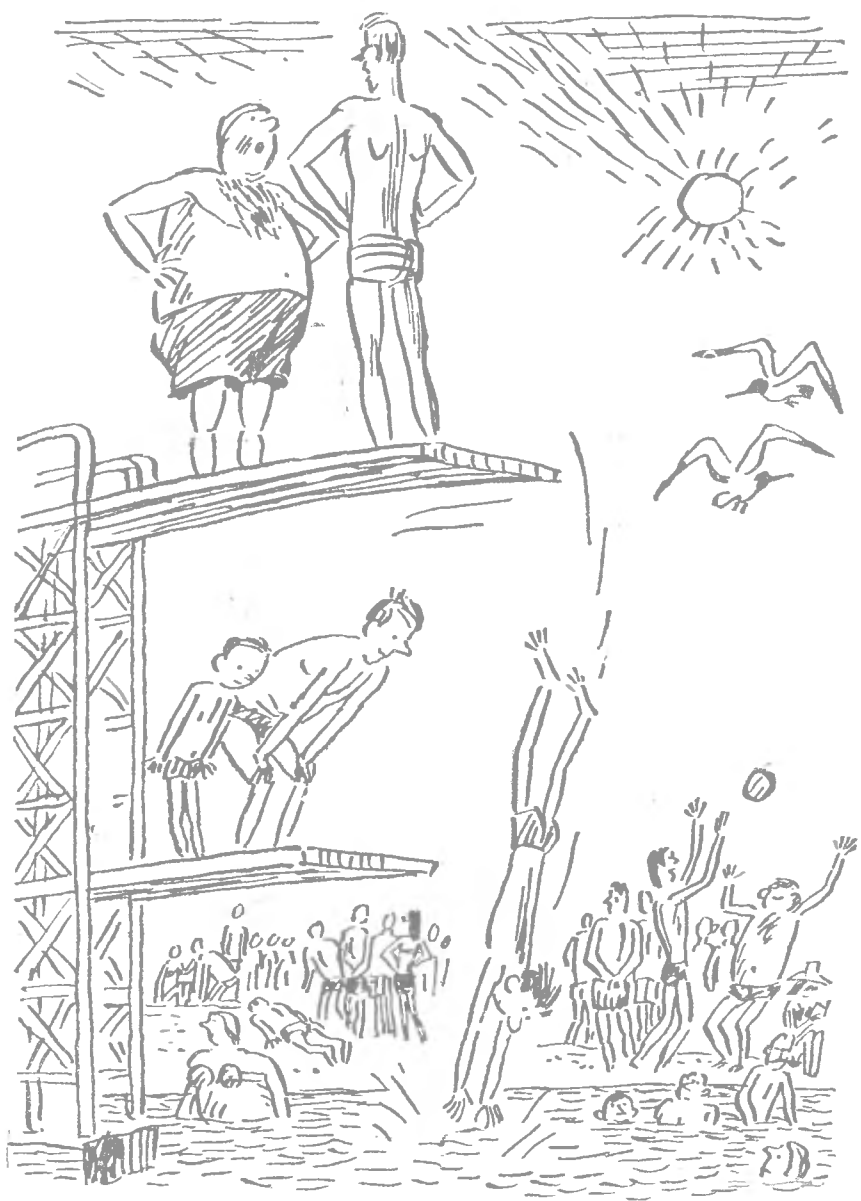
— А де твої кучері, Паулю?

Я розсердився — тато ж ніколи не був кучерявий.

Потім усі разом пішли до вишки. Тато і його шкільний товариш хотіли показати мені, як слід стрибати вниз головою. Я вибіг наперед, стрімголов шугнув униз і, не здійнявши бризок, пірнув у воду.

— Божевільний! — вигукнув тато, коли я виринув на поверхню. Татів шкільний товариш тільки схвально кивнув головою.

Аж увечері прийшли ми додому.

— Паулю, ти пив пиво? — здивувалася мама. — Сподіваюсь, ви все ж таки купалися?

Ми засміялись. Тато розповів про свого товариша Альфреда, якого він зустрів на пляжі. Але не сказав, як це трапилось і що тепер я добре стрибаю вниз головою. Тільки за вечерею, коли мама помітила мої червоні очі, я похвалився:

— Це тому, що я багато стрибаю у воду.

Тато підтвердив:

— Ось бачиш, Луїзо: пішов батько, показав, і тепер хлопець уміє стрибати вниз головою.

Раптом йому щось спало на думку.

— Коли ж ти перший раз стрибнув як слід? — підозріливо запитав тато.

Але цього я не сказав. Татові було б неприємно, якби я розповів мамі про всі наші пригоди на пляжі. Хай це буде таємниця між нами, чоловіками.

Що сталося після того, як я вранці побачив павука

Того ранку я одягався швидко, бо встав трохи пізніше, ніж звичайно. Раптом я помітив павука — він біг по ковдрі. Я натяг сорочку на голову і гукнув:

— Мамо, мерщій іди сюди з віником! Тут павук! Вимети, мамо!

Я знаю, що мама не терпить павуків і завжди воює з ними. З кухні долинув мамин голос:

— Ото лихо! Побачиш уранці павука — бути прикрощам!

Вона прибігла з віником у руці й вимела павука геть. Я швидко одягся і вже зашнуровував черевики. Коли це лусь! — перервався шнурок. На одній нозі я поскакав до мами на кухню. Вона знайшла мені нового шнурка і сказала:

— Це ж через того павучиська, правда, Альфонсе?

Коли пані Еке зробила мені в класі зауваження, що я запізнився (звідки їй було знати про мою пригоду з шнурком?), я згадав павука і вирішив сьогодні пильнувати, як ніколи. Згодом пані Еке викликала мене до дошки — розказати домашнє завдання. «Красенько дякую, павуче», — розлютився я.

А що я ніяк не міг викинути з голови того павука, то весь час затинався, відповідаючи на запитання, і одержав слабеньку «трійчку» та ще одне зауваження від учительки. Але це було ще не все. На уроці німецької мови нам повернули вчорашній диктант. У мене знову була слабенька «трійка», бо я забув поставити три коми і в двох словах пропустив по літері.

На уроці фізкультури у мене не вийшла вправа на турніку.

— Клятий павук! — сердито пробурмотів я, викинув ноги вперед і напружив м'язи живота. Але це не допомогло. Вправа не вийшла. Наші спортсмени сміялися з мене. Забули, що я плаваю краще за них, а ще чудово стрибаю у воду головою вниз. І, як на те, на уроці праці я врізав собі палець.

Як же я зрадив, коли скінчилися уроки! Так зрадив, що навіть забув сказати «до побачення» пані Еке, коли ми йшли додому.

— Ціттербаке, ти став нечемний. Не кажеш «до побачення» і навіть шапки не скидаєш.

— Старий отруйний павук, — буркнув я.

— Ти щось сказав? — сердито запитала вчителька.

Я почервонів. Звісно ж, я мав на увазі не її, а того клятого павука, що з самого ранку приносить мені самі невдачі.

— Ні, ні, — пролепетав я, — просто я вас не помітив. Будь ласка, вибачте.

І я скинув шапку. З неї посипалися шматочки паперу — певно, Ервін підклав. Він мастак на такі речі.

Я вирішив сьогодні не виходити з дому, щоб не дати павукові нагоди ще якимось дозволити мені. Однак мама послала мене в магазин, і я загубив дрібні гроші — 34 пфеніги. А коли повернувся, мама почала вчитувати мені:

— Ти, Альфонсе, мов маленький. Вже он який виріс, а покластися на тебе не можна.

Я заперечив:

— До чого тут я? Ти ж сама казала, що павук...

Та мама й знати нічого не хотіла:

— Ти просто не уважний, і павук тут зовсім не винний. Отож, не виправдовуйся!

Я вийшов у двір погуляти, бо дома ж самі прикрощі. Хлопці з нашої вулиці грали в футбол з командою із сусідньої вулиці. Ми програли з рахунком 18 : 7. Всі казали, що найслабшими гравцями були воротар і я. Воно й правда, адже я весь час думав про того павука. Як тільки він спромігся принести мені стільки невдач за один день! І я сказав товаришам по команді:

— Сьогодні вранці я побачив павука. Це все через нього.

Але хлопці не зрозуміли мене, вилучили з нападу, і я пішов геть.

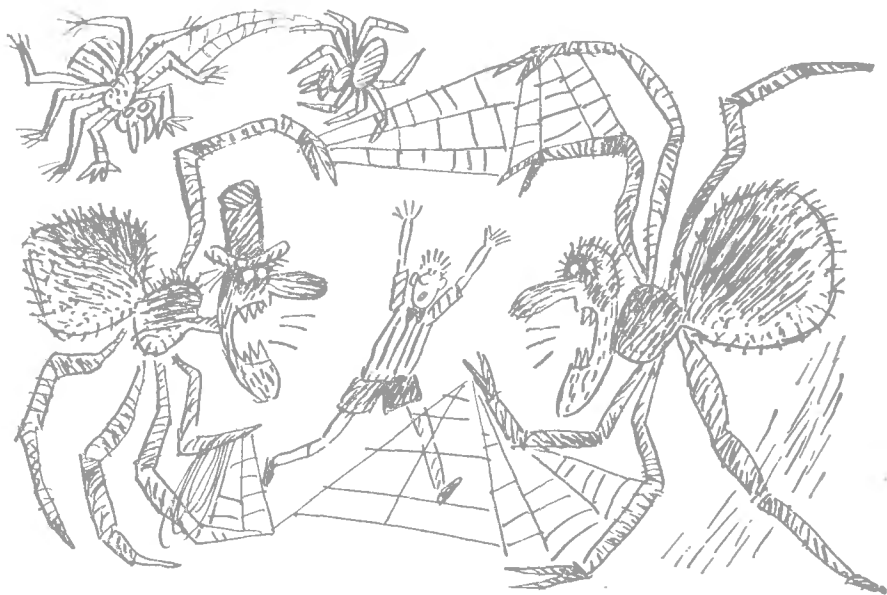
Увечері тато помітив, що в мене поганий настрій, і запитав:

— Що скоїлось, Альфонсе? Неприємності у школі?

Я кивнув:

— Так, неприємності.

І я розповів про все, що сталося протягом дня. Але тато не хотів нічого й чути:

— Ти погано підготувався і був неуважний. Ось де причина. А та вправа на турніку у мене теж ніколи не виходила.

Те, що вправа не виходила у тата, втішило мене, але я залишився при своїй думці: все через того павука.

Тато розсердився:

— Невже, Альфонсе, ти серйозно віриш у ці дурниці?

А потім звернувся до мами:

— Це ти, Луїзо, збила хлопця з пантелику тим павуком?

Мама сказала, що павук — то не дурниці.

Тато сказав — усе це дурні забобони. Він так розхвилювався, що перекинув солянку.

— Тепер напевно будуть неприємності, — тихо мовила мама.

— Оце ж вони й є, — відказав тато.

Я кивнув:

— Ми програли в футбол. У цьому винний павук, а також розсипана сіль.

Ми ще довгенько сперечалися. Тато дуже сердився. Мама мовчала. А я собі сидів і думав, що й вечір не минув без прикрощів. Розмова так і не відновилася. Тато читав газету і час од часу бурчав:

— Більше б сидів над домашніми завданнями... павук вранці... березової каші дати б...

Мама мовчки лагодила татові й мої шкарпетки. А я сидів і в альбомі малював страшних, неймовірно великих павуків із трьома та п'ятьма лапами, з хрестами та ще чимось.

Ми з мамою таки маємо рацію — павуки і розсипана сіль приносять неприємності й невдачі. Ось ми зараз мовчимо і всі сердиті — хіба це не доказ?

Тільки тато думає інакше.

Чому я завжди попадаю в халепу?

Всі кажуть: я винний, а я зовсім не винний. Що мені робити? Я ж справді не винний! Останнім часом у мене самі невдачі. Почалося з того, що до нас прийшов новий учитель. Гірціг його прізвище. Дуже симпатична людина. Коли він зайшов до класу, я подумав собі: у нього на уроках поводитимуся добре. Вчитель розкрив класний журнал і сказав:

— Давайте знайомитись. Почнемо з кінця — так буде цікавіше. Хто Альфонс Ціттербаке?

Це я. Але я так засоромився, що не встав і не відповів. Я ж останній за алфавітом, а мене викликали першого. Запала напружена тиша.

Вчитель помовчав і сказав:

— Отже, першого нема.

Всі у класі скалили зуби. Мені стало жарко, на лобі виступив піт, але я так і не наважився встати. Бо тоді пан Гірціг сказав би:

— Ціттербаке, ти, бува, не заснув?

Я страшенно засоромився, а вчитель записав у журналі, що мене нема.

Петер, голова ради загону, поцікавився після уроку:

— Ціттербаке, чому ти не обізвався? Чому ти викидаєш такі коники?

Я сказав:

— Просто не насмівся.

Наступного дня пан Гірціг запитав:

— А сьогодні Альфонс Ціттербаке є?

Я зніяковіло відповів:

— Тут!

Наш новий учитель не помітив, що вчора я теж був. Він ще не знав усіх в обличчя.

— А де ти був учора? — приязно запитав він.

Заїкаючись, я почав:

— Я...

Знову на лобі в мене виступив піт і, певно, я ще й почервонів.

Вчитель насупився :

— Ну, Ціттербаке, що сталося?

Я, нарешті, признався, бо перед цим добре все обдумав :

— Я був тут, пане Гірціг.

Вчителеве обличчя спохмурніло.

— Слухай, таких витівок у нашій школі не повинно бути. Вчитель — твій друг, але його не обведеш навколо пальця. Де записка від батьків?

— Нема, — відповів я. — Та й навіщо вона?

— Отже, прогуляв урок, — зробив висновок учитель. — Хочу сказати, що я в тобі розчарований.

Після занять він дав мені записку для мами. Я можу тільки здогадуватися, що в ній було написано. Вдома я мовчки поклав записку на стіл. Мама прочитала і, мов підкошена, опустила ся на стілець. Вона тільки сказала :

— Чим я заслужила таке? Ти ж порядний хлопець, Альфонсе!

— Я не... — почав я знову, але чомусь не закінчив.

А мама сказала :

— Хлопче, будь правдивий. — І поклатала мені на плечі руки. — Ти дуже м'який, Альфонсе, — продовжувала вона. — Спробуй стати справжнім мужчиною. Інколи ти буваєш занадто боязкий, і це тобі шкодить. Я впевнена, ти не сам надумав прогуляти урок. Хто на тебе погано впливає?

Ми обое дуже засмутились. Трохи перегодом мама сказала :

— Альфонсе, піди краще купи щось. Набридло мені дивитися на твоє сумне обличчя.

Треба було принести чаю, масла, хліба й гірчиці. Я взяв кошук і пішов.

У магазині було людей — ніде яблуку впасти. Я ніяк не міг знайти кінця черги і крутився поміж людей. Довгенько штовхали мене. Коли я нарешті знайшов кінець черги і перелічив свої гроші, то побачив, що не вистачає однієї марки. Я злякано обернувся і помітив хлопця, мабуть, на голову вищого за мене, що саме підіймав із підлоги марку. Я глянув йому просто в вічі, а він кивнув і сказав :

— Тільки що впустив.

Я вийшов із черги, став у кутку і почав спостерігати за тим хлопцем. Він купив цукерок.

Продавиця помітила мене, бо я все крутився у неї на очах, і раптом голосно сказала :

— Хлопче, щось ти довго крутишся біля вітрини з цукерками. Нічого не купуєш, а тільки шастаєш по магазину!

Всі подивились на мене й загомоніли, а дехто сказав :

— Так, так!

Я почервонів. Як вони могли подумати, що я збираюся красти цукерки! Я вискочив із магазину і сховався за колоною для афіш.

Той хлопець теж вийшов надвір. Він спокійнісінько ласував цукерками. Я пішов за ним назирці. Ось він зайшов у високий будинок і грюкнув великими дерев'яними дверима. Я почекав трохи й пішов до того будинку. Відчинив двері й налетів на якогось чоловіка. Мабуть, то був швейцар.

— Ну, хлопчиську,— сказав він сердито,— нарешті я тебе здивав!

— У чому справа? — спитав я, запинаючись.

— Це ти так грюкаєш дверима, що весь будинок дрижить?

На лобі у мене виступив піт, і я відчув, що червонію. Я мовчав і тільки кусав собі губи.

Чоловік ага струсонув мене:

— Востаннє кажу тобі: зачиняй двері як слід! У цьому будинку живуть люди, які працюють вночі, а вдень хочуть спати. Розумієш?

Я кивнув.

— Тепер ще раз зачини двері, але тихенько,— сказав чоловік ага.

Я мусив ще і ще раз тихенько зачинити двері.

— От тепер ти зрозумів! — сказав він і відпустив мене.

Ледве я переступив поріг, мама запитала:

— Альфонсе, що з тобою? Чого у тебе такий вигляд? Скажи мені.

Я тільки здвигнув плечима й показав порожнього гаманця, у якому не вистачало марки. Що я міг сказати?

— Надалі я буду ходити сама до магазину, — сказала мама.

Я промовчав, а потім вибіг надвір. Лиха година! Я згадав: у нас же сьогодні піонерські збори! Щодо духу помчав до школи. Справді, збори вже почалися. Я став під дверима і почув голоси. Ввійти чи ні? Одному стати перед усіма і пояснити, чому запізнівся. Але ж я напевне заплутаюсь, і знову всі подумують погано про мене.

Я взявся за ручку дверей і не знав, що робити далі. Раптом двері розчинилися — переді мною стояв Петер, голова ради загону. Петер і весь загін дивилися на мене.

— Він підслуховував,— сказав Петер.— Я ж казав, що хтось є під дверима. Такого я не чекав од тебе, Альфонсе.

Я відчув, що червонію.

— Та я...

— Так,— сказав Петер,— ти надто боязкий, щоб увійти і ви-

слухати все, що ми саме про тебе говорили. Що це з тобою коїться?

Отак і виходить у мене, що я не винний, а завжди попадаю в якусь халепу. Хіба це справедливо?

Як я впіймав коропа Юмбо та наловив усякої іншої риби

По суботах тато часто ходить на рибалку. Мене з собою він ніколи не бере. Коли я його прошу, він каже:

— Ні, Альфі, не можна. В човні ти не всидиш спокійно, і сам нічого не впіймаєш, і мені всю рибу розженеш.

Днями я написав на «відмінно» контрольну з арифметики, і тато пообіцяв мені:

— Наступної неділі візьму тебе з собою на рибалку.

Ми вирушили з дому в суботу надвечір і переночували в готелі.

— Нам треба встати о пів на четверту. Отже, негайно лягай спати, — наказав тато.

Так рано мені ще ніколи не доводилося вставати. Я боявся проспати. Перший раз прокинувся, коли надворі було зовсім темно, довго сіпав тата, поки розбудив його. Він увімкнув світло і поглянув на годинника.

— Повернися на другий бік і не здумай ще раз будити мене, — сердито сказав тато.

Годинник показував чверть на першу.

Згодом я знову прокинувся. Впевнений, що ми проспали, увімкнув світло і подивився на годинника: була друга година.

— Хай йому грець, — позіхаючи, пробурчав тато. — Ти спатимеш нарешті?

Я ліг і став міркувати, чи не краще мені взагалі більше не спати до пів на четверту. Але так не вийшло. Коли задрімав, мені приснилося, що я впіймав на вудку золоту рибку і вона стала прохати мене подарувати їй життя. За це пообіцяла завжди допомагати мені з арифметики. Ледве втяг я золоту рибку у свій човен, як тут же прокинувся, бо впав з ліжка.

Тато дуже злякався і вилаяв мене.

Мені здалося, він навіть тихо сказав:

— Для чого тільки я взяв із собою цього телепня?

Була без п'яти хвилин третя.

Ми знову заснули, а коли прокинулися, годинник показував пів на п'яту.

— Пропали! — крикнув тато. — Це ти винний. Крутився цілу ніч, а тепер вугри вже пройшли.

Ми примчали до човна і попливли. Як це було чудово! Над водою висіла величезна сіра завіса туману, а в лісі кричала іволга. Я спробував заспівати іволгою.

— Тихіше поведься в човні! — гримнув тато. — Попереджую востаннє, а то прожену.

Невже він мене викине у воду?

Тато веслував обережно. Ми прибули на місце й прив'язали човна до двох тичок. Тато дав мені маленьку вудочку, наживив дощового черв'яка й показав, як підсікати, коли клює, і як витягати рибу. Собі він узяв довгу вудку і закинув далеко.

Ми стали чекати. Сиділи довгенько. Раптом мій поплавець смикнуло.

— У мене клює! — крикнув я.

— Тс-с-с! — зашипів тато. — Тягни!

Я підсік. У воді щось стрепенулося. Потім над водою показала чимала гарна рибина. Вудлице зігнулося. Я розгубився.

— Тягни! — гукнув тато.

Я тяг репетуючи:

— Шука! Ура! У мене шука!

Тато гримнув:

— Тихіше поведься у човні!

Я витяг рибину. Вона впала татові просто на штани й забруднила їх.

— Це лин. Добрих півфунта буде, — сказав тато і насупився.

Знаю, він не дуже зрадив, що я перший упіймав рибину. Тато знову наживив мені черв'яка. Я закинув, і знов у мене клюнуло. Цього разу підсік добре. На жаль, рибка була маленька — окунь.

— Спробуй здогадайся, чому вона у нього клює, — буркнув тато.

Його поплавець спокійнісінько плавав на воді.

Згодом у мене знову клюнуло. Я підсік, та, мабуть, зарані. Порожній гачок вискочив із води, пролетів повз татове вухо і вп'явся йому в куртку. Чудовий був гачок. В тканині він засів так міцно, що витягти його ми не змогли. Врешті-решт, нам довелося перерізати волосінь ножем. Гачок залишився в куртці назавжди.

Ледве встиг я закинути новий гачок із наживкою, як поплавець вмить потонув. Не гаючи часу, я смикнув, і на гачку затріпотіла рибина. Цього разу попався жирний окунь. Я показав татові свої три рибини і сказав:

— Правда, чудово?

Тато ледь кивнув. Він пильно дивився на свого нерухомого поплавець. Не пройшло й півгодини, як я впіймав ще маленького окунця, дві плітки й лина. А тато не зловив нічого. Він частіше

витагав свою вудку й уважно оглядав, ніби щось там не так. Але все було в порядку.

Нарешті, клюнуло і в нього.

— Підсікай! — крикнув я.

— Ні,— заперечив тато.— Я дам їй краще вхопитись. Тоді буде певніше.

— Зірветься! — не вгамовувався я.— Підсікай!

Тато смикнув, але вудлице не зігнулось. Рибина, завдовжки з палець, затріпотіла на гачку. Я зареготав, а тато сердито зиркнув на мене. Одразу після цього я впіймав ще рибину, втричі більшу за татову. Я хотів знову закинути вудку, і тато теж розмахнувся. Волосіні заплуталися. Півгодини морочилися ми з ними, перш ніж знову змогли закинути.

Тато гнівався:

— Краще б ти залишився вдома!

А я казав:

— Але ж до мене йде найкраща риба!

І тато замовкав.

Потім я ще впіймав окуня і дві плітки, а тато знову нічого.

— Ану, давай поміняємося місцями. Переходь! — запропонував він. Мені не хотілося.

— Ти мені тільки рибу розженеш,— пробурчав я, але послухався.

Коли ми мінялися місцями, я посковзнувся. Човен сильно захитався, і я випустив з рук вудку. Її вмить однесло течією геть. Татові довелося відв'язати човна, щоб дістати мою вудку. Він знову дуже розсердився, але сказав тільки:

— Рибалці край. Ми розігнали всю рибу.

Тоді ми попливли в очерети і знову закинули вудки. Тато попрохав мене:

— Поглядай на мою вудку, а я налаштую спінінг.

Гаразд. Поглядаю на його вудку. Аж раптом клюнуло. Я смикнув, але вудка й не зворухнулася. Здавалося, гачок зачепився за дно. На допомогу мені прийшов тато з підсакою. Витягли ми коропа — фунтів зо два було в ньому, не менше.

— Це я впіймав,— кажу татові.

А він не погоджується:

— Але ж моя вудка!

Справді, чий же це короп? Чи мій, бо я його впіймав, чи татів, адже на його вудку? Ми так і не дійшли згоди. Посиділи ще трохи, але більше нічого не ловилося. Стало жарко. Знічев'я вирішив я дати своїм рибинам імена. Коропа назвав Юмбо, великого окуня — Максом, а пліток — Анною й Петрою. А тато тим часом змотав вудки і запропонував:

— Ану, берись за весла. Тільки веслуй поволі. Сподіваюся, впорашся. А я закидатиму спінінг — може, впіймаю щуку.

Він узяв маленьку вудочку з котушкою і причепив до неї блискучу металеву рибинку. Яка смішна наживка!

— Це ж як? — поцікавився я. — Зовсім без черв'яка? Невже щука така дурна, що схопить цей шмат бляхи?

Тато взявся за голову.

— Ой леле! Кого я взяв на рибалку! Це ж блешня.

Але щуку, мабуть, нелегко ошукати. Я веслував, тато закидав, та ніщо не чіплялось. Раптом тато крикнув:

— Альфонсе, зупинимось тут.

Але човен плив собі далі — я ніяк не міг його зупинити. Тато стояв на кормі. Вудлице нап'ялося, ніби лук.

— Назад! — крикнув він. — Ти ж порвеш мені всі снасті.

Але як подати назад, я не знав і геть розгубився. Одне весло вислизнуло у мене з руки і попливло. Я нахилився, щоб дістати його, і впустив друге весло. Волосінь у татової вудки перервалася, і наш човен загойдався на хвилях.

— Що робити? — спитав я тата. — У нас тепер нема жодного весла!

Тато тільки сумно кивнув. Чим же веслувати?

— Може, руками? — запропонував я.

Ми спробували веслувати руками. Виходило дуже повільно. Тато мовчав. Я хотів був утішити його:

— Зате ми наловили такої гарної риби.

Але тато навіть не поглянув на мене.

Тільки десь о другій годині нас узяв на буксир якийсь рибалка, що саме пропливав мимо, і дотяг нас до берега. Ми прив'язали човна і пішли шукати весла. Проблукали години три. Нарешті наша згуба знайшлася в очереті.

Я роззувся, скинув шкарпетки і побрів у воду по весла.

Тато взяв одне весло на плече, я — друге. Я йшов попереду, тато за мною. Назад ішли пвидше. Дорогою я склав і тут-таки проспівав пісеньку про нашу риболовлю:

Ловлю-ловлю, тягаю
і спритно підсікаю
пліток та окунів,
линів та коропів.
Рибинка є і в тата,
Що я поміг піймати.

— Припини свою дурну пісню! — гримнув на мене тато.

І чого моя пісенька йому не сподобалася?

— Тут же нема риби, щоб я її наполохав, — відказав я.

Далі я зробив цікаве відкриття. Наче якийсь кумедний сірий дзвоник приліпився до стовбура дерева. Що воно могло бути? Я колупнув того дзвоника веслом. Ми й не зогляділись, як навколо нас загуло. Звідки мені було знати, що то осине гніздо? Тато став відмахуватися на всі боки веслом, але це не допомогло. Тоді я кинувся навтікача, тато за мною.

Ми ще легко відбулися. Одна оса вжалила мене в ногу, а татові дісталось у праву щоку. Відразу ж після цієї пригоди з осами поїхали ми додому. Всю дорогу тато мовчав. На кожній зупинці ми вискакували з поїзда і бігали примочувати вжалені місця.

Додому прибули не пізно. Мама дуже зраділа.

— Коли тато їздить сам, він ніколи не повертається так рано, — сказала мама.

Тато лише кивнув, тримаючись за щоку, а я пошкандибав на кухню і переможно висипав рибу.

— Що ти на це скажеш? — спитав я маму, піднявши коропу Юмбо.

— Чудово! — захоплено сказала мама. — Пощастило ж татові!

— Та це я все сам наловив, — заперечив я.

Тато тільки махнув рукою і ліг на канапу. Мамі довелося прикласти йому до щоки глину з оцтом.

— Наступної неділі знову поїдете на рибалку? — поцікавилася вона.

Тато заперечливо похитав головою.

— Ви ж стільки наловили цього разу! — не розуміла мама.

— Не в тому справа, — якимось невиразно пробурмотів тато і затулився газетою.

Наспівуючи свою пісеньку, я пошкутильгав надвір, щоб розповісти хлопцям про риболовлю. Тепер я рибалив би щонеділі. Це ж так чудово — ходити на риболовлю!

Як ми з Великою Змією звалили тацю з пирогом

Скільки всього доводиться мені терпіти! Але найгірше — це ходити в гості. Мені стає погано, вже коли мама каже:

— Не плануйте нічого на неділю. Поїдемо до тітки Анни.

Тітка Анна хороша — для мене в неї завжди є цукерки. Але всі приготування — вони просто жахливі. В таких випадках мама дуже нервує, безперестанку повчає нас із татом, як слід поводитися в гостях.

Якось тато одержав поштову листівку. Він зрадів і загукав до мене:

— Альфонсе, мій шкільний товариш запрошує нас до себе в гості на цю неділю. Ти ж його знаєш — ми з ним зустрілись, коли вправлялися в стрибках головою вниз.

Звісно ж, я пам'ятав його. Однак мені не дуже хотілося йти до нього в гості, бо я передчував, що від цього походу будуть самі прикросці.

Настала неділя. Мама одягла мене в синій матроський костюм. Не люблю я такого вбрання — на ньому ж видно кожну пушинку. Тепер мушу стояти, мов пам'ятник, і пильнувати, щоб ніде на костюмі не з'явилася пляма — привід мамі посварити мене. До костюма та ще білі гольфи. Не встигнеш повернутись сюди-туди, як ті гольфи вже чорні, і знову мама сердиться.

— Що ти робиш, Альфонсе, коли заходиш до чужого помешкання? — запитала мама.

— Ну, вітаюся, — здивовано відповів я.

— Ні, ти чекаєш, поки дорослі подадуть тобі руку, і лише тоді кажеш: «Добрий день». А взагалі, ти не повинен говорити, коли говорять дорослі.

Я кивнув і подумав: почалися готування.

Мама запитувала далі:

— А що після того, як привітаєшся?

— Ну, тоді сяду і буду їсти.

А то ж як іще?

— Зовсім не те, — заперечила мама. — Даси дядькові Альфреду руку й низько вклонишся.

— Не буду кланятись, — відказав я.

— Хлопець має рацію, — втрутився тато, що вже добрих півгодини морочився з краваткою — у нього ніяк не виходив вузол. Щоб я коли почепив собі отаке на шию!..

— Ось ти не носиш краватки, а сьогодні вдягнеш, бо ми йдемо в гості, — сказала мама. — І Альфонс не кланяється щодня, а в чужих людей кланяється!

Ми з татом замовкли. Коли мама готується йти в гості, їй не можна перечити, бо вона відразу починає сердитись.

До дядька Альфреда ми їхали трамваєм. За всю дорогу я не зміг навіть у вікно виглянути, бо мама безугавно почала:

— Всього їж потроху. Не бери пирога руками. Для цього є ложка. Не вибирай собі найкращий шматок, бо це справляє погане враження на людей.

Я тихенько заперечив:

— Поганого шматка я теж не їстиму.

І так усю дорогу.

Татів шкільний товариш живе в гарному будинку, що стоїть у великому парку. Дорослі віталися довго. Тато відрекомендував маму, дядько Альфред — свою дружину. Тоді настала моя черга. Дорослі знайомилися і весь час приказували:

— Як справи?.. Чи добре доїхали?.. Чудова погода... роздягайтеся...

Я міркував, чи й мені треба щось сказати. Мені хотілося запитати, чи доброго пирога вони спекли, але вирішив промовчати. Дядько Альфред потис мені руку.

— Ну, моя торпедо, виходить у тебе тепер стрибок головою вниз?

Я пригадав, як ми з татом вправлялися в стрибках головою вниз, і забув про уклін. Як подивилася на мене мама! Уклін дружині дядька Альфреда вийшов чудовий.

Раптом я помітив, що тут є ще й дівчинка. Це була донька дядька Альфреда. Її звали Ільза. Ми мусили теж подати одне одному руки. Як того хотіла мама, я зробив низький уклін. Однак я не помітив, що при цьому Ільза ледь-ледь присіла. В той час, коли я нахилив голову, Ільза саме випростувалася. І ми стукнулися головами. Було дуже боляче. Ільза заплакала. Моя мама геть знітилася. Мої та Ільзині батьки стали взаємно вибачатися. Ніхто на нас не дивився, тож Ільза показала мені язик, а я їй — кулак.

Потім ми зайшли до кімнати. На столі було повно всякої всячини, але я відразу ж прикипів поглядом до чудового пирога, не витримав і прицмокнув язиком, а мама пильно подивилася на мене.

Всі посідали. Я зрадів, що не було ніяких ложок, взяв чималий шмат пирога з начинкою і відкусив стільки, що не міг і язиком повернути. Раптом я відчув, що хтось наступив мені на ногу. «Еге, ця дурна Ільза тепер хоче мені віддячити», — подумав я. Я скорчив їй таку піку, що вона аж рота роззявила з несподіванки.

І знову хтось штовхнув мене. Я зовсім розлютився.

— Хто тут штовхається ногами? — голосно запитав я і подивився на Ільзу.

Мама поклала мені на плече руку, і я зрозумів, що хто-хто, а вона мої слова почула.

— Бери пиріг ложкою, — зашипіла мама.

— Та їх же тут нема, а тільки виделки, — теж пошепки відказав я.

Тоді мама тихенько пояснила:

— Та це ж і є виделки для пирога.

Таких виделок у нас нема. Я кивнув і почав їсти виделкою. Незабаром мене знову штовхнули. Тепер я помітив, хто штовхає-

тсья. То була мама. Вона побачила, що я їм восьмий шматок, а штурхан означав: перестань їсти!

Довелося покласти виделку. Помітивши це, дядько Альфред сказав:

— Альфонсе, якщо ти так їстимеш весь час, то ніколи не виростеш.

— Красно дякую. Я наївся,— відповів я і скося глянув на пиріг.

Дружина дядька Альфреда теж заходилася припрошувати:

— Та візьми ще шматочок, візьми!

Я тільки похитав головою.

— Не манірсья,— додав тато і відразу ж здригнувся. Певно, мама наступила йому на ногу.

Я більше нічого не їв. Після кави нам з Ільзою довелося вийти з кімнати. Спочатку ми не розмовляли. Одначе згодом я дізнався, що вона чудово вміє гратися в піжмурки. А коли я довідався, що їхній загін любить бавитися в індіанців, що там Ільза — дружина ватажка і звати її Велика Змія, вона мені сподобалася.

Раптом у мене забурчало в животі.

— Страшенно голодний,— пробурчав я.

Велика Змія теж хотіла їсти. Її мама сказала, що не можна багато їсти, коли вдома гості. Але Ільза знайшла вихід із становища.

— В комірчині є таця з пирогом,— згадала вона.— Ми проберемось туди і візьмемо трохи.

Спочатку я вагався. Мама, безперечно, сказала б, що гість не сміє заходити в чужу комірчину. Та Велика Змія нагадала, що ми індіанці, а індіанцям усе дозволяється. До того ж ми голодні. Ми зайшли до кімнати й попрощалися з дорослими. Я вклонився, вона присіла. Дорослі приємно здивувалися, що ми добре згадали їхні настанови.

Потім ми прокралися на кухню. Велика Змія тихо відчинила комірчину. Пиріг був високо вгорі. Ми принесли стільця. Поліз я, бо був вищий на зріст.

— Нам ще потрібні виделки,— нагадав я. Гості ж не повинні забувати про такі речі.

Велика Змія показала мені язик:

— Нащо ті дурні виделки? Обійдемося і без них.

Я захоплено кивнув. Ми з'їли по шматку. Потім я поліз іще. Цього разу у мене вийшло не зовсім як слід. Тільки я простягнув руку, як таця з рештками пирога посунулася. Один шматок я встиг підхопити, а другий упав Великій Змії на праве плече, крихти посипалися їй за комір. Та найгірше було те, що, впадши, таця страшенно загриміла. З переляку ми так і вклякли на

місці. Через якусь мить батьки вже стояли в кухонних дверях. Попереду були наші мами.

— Ой лишенько! Що ти тут накоїв, Альфонсе? — сердито запитала моя мама.

Я стояв на стільці й лепетав:

— Я дуже хотів їсти, і Велика Змія теж, тоді ми...

— Як ти називаєш Ільзу? — крикнула мама. — Негайно вибачся перед нею!

— Але ж її звати Велика Змія.

— Цить! Ти невихований хлопець! — гримнула мама.

У Великої Змії, чи то пак Ільзи, праве плече було геть обсіпане крихтами пирога. А вона цього не помічала. На неї напоїлася її мама:

— Що тільки подумає про тебе Альфонс! Гарний же приклад подаєш ти йому! А який вигляд у твоєї блузки!

Ільзу повели у ванну.

На щастя, тато з дядьком Альфредом пішли собі, сміючись, у кімнату.

Ми з мамою лишилися вдвох. Вона й почала, та голосно так:

— Нічого ти не затамив із того, що я тобі говорила. Ти поводишся, мов дикун! Подумати тільки: мій син Альфонс вривається в чужу комірчину, краде пиріг, хоч він його щойно їв, та ще й називає милу Ільзу змією!

Решту вечора просиділи ми з Ільзою поруч своїх мам, прямі, мов жердини. Тільки позирали одне на одного, але й слова не сказали.

Дорогою додому мама зауважила, що мої білі гольфи стали брудні. Ми ж гралися в піжмурки! Мама лише застогнала і сказала:

— Що воно з тебе буде?

Я вирішив надалі щоразу прикидатися хворим, як треба буде йти в гості.

Як я міняв свого складаного ножика

Тато подарував мені складаного ножика. З двома лезами і з напилочком для нігтів.

Чудовий ножик! Він так мені сподобався, що за вечерею я почав нарізати ним хліб. Мамі це не сподобалося, і ножика довелося заховати.

Через три-чотири тижні по тому хлопці з нашого класу вигадали нову гру: прищіпковий футбол. Для гри брали одинадцять строкатих прищіпок, за м'яча була паперова кулька. Грали двома командами, як і в справжньому футболі.

Мені теж дуже хотілося мати такий футбол, і я вже придумав назву для своєї команди. Вона називатиметься «Лок-Ціттербаке». Однак моїх заощаджень не вистачало на коробочку строкатих прищіпок.

Що робити? Мені спало на думку поміняти ножика на прищіпки. Дуже шкода було віддавати його, але ж мені не дозволяли різати ним хліб і так хотілося мати прищіпки, тож я й помінявся. Ервін із нашого класу погодився на це. Він оглянув ножика з усіх боків, випробував на шматку газетного паперу, чи гострі леза, і на знак згоди кивнув головою. Я одержав його прищіпковий футбол, а він мого ножика. Тепер я переграв усю вищу лігу, взяв також участь у міжнародних змаганнях і без шахрайства здобув перемогу. Мій найкращий матч був: «Лок-Ціттербаке» проти збірної Туреччини. «Лок-Ціттербаке» виграла в рахунком 23 : 4.

Якось я запропонував у нашому класі влаштувати турнір в прищіпкового футболу. Всі подивилися на мене, мов на дивака.

— Хіба ти граєш у цей футбол, Альфонсіусе?

— Звичайно!

Вони засміялися і сказали:

— Прищіпки — це не сучасно. Тепер ми влучаємо із рогаток в ціль.

Я пішов подивитись, як вони це роблять.

На гілці дерева в міському парку хлопці повісили мішень із тонкого паперу. Вони понамальовували на тій мішені різних звірів і з відстані десяти кроків стріляли в них з рогаток. Ох, які то були чудові рогатки! Деякі дерев'яні, та найкращі — з металу. З широкими гумовими стьожками, а в деяких там, де закладається кругленький камінець, — шкіряний кружок!

Ось свиснув камінець, і там, де був намальований крокодил, миттю стала дірка.

Звісна річ, у мене теж мала бути рогатка й неодмінно металева. Я кинувся в льох — шукати стару парасольку. Із ребер від парасольки вийшла б добра рогатка. Але парасольки не було. Незабаром трапилася нагода: один хлопець із паралельного класу запропонував мені обмін. Я дав йому свій прищіпковий футбол і зіпсовану автомашину, а він мені — рогатку.

Це була добряча рогатка із ребер від парасольки. Дома я негайно заходився стріляти в двері — хотів випробувати, чи точно вона влучає. Мама урвала мої вправи. Вона показала мені облуплену фарбу, і мені довелося полишити поле бою.

Через якийсь час я досить вправно стріляв з рогатки. Але через кілька тижнів рогатка мені обридла. Тепер я хотів навчитись жонглювати, бо саме тоді побачив у цирку виступ жонглера. Вирішивши стати артистом, я почав тренуватися старими теніс-

ними м'ячиками. Жонглер міг легко впоратися з шістьма м'ячками, а я почав з трьох. Дома я знайшов тільки одного м'ячика. Гроші на нові м'ячки у мене, звісна річ, були, але вони лежали в скарбниці, тож я вирішив знову мінятися. На щастя, в четвертому класі саме ввійшла в моду стрільба з рогатки. Свою рогатку разом із колекцією щонайменше п'ятдесяти камінців я поміняв на тенісного м'ячика. Третього м'ячика я виміняв за магніт і кілька камінців із своїх запасів.

Тренувався знову в кімнаті. Та коли якось м'ячик упав на клітку Чистуна і мій папуга, мов божевільний, заметався, застрибав, аж пір'я полетіло, а другий м'ячик мало не перекинув лампу, я злякався і перейшов у двір.

Жонглювати двома м'ячками було легко. Тоді я спробував трьома, але не впорався. Один за одним всі три м'ячки падали мені на голову.

— Терпіння, терпіння!

Ці слова нашого вчителя фізкультури пана Фількендорфа я повторював уголос, знову й знову починаючи все спочатку. На жаль, один м'ячик влетів у вікно бельетажа. З вікна визирнула якась жінка і, перш ніж віддати м'ячика, прочитала мені довгеньку нотацію. Адже м'ячик потрапив просто в каструлю з супом.

Із парку мене прогнав сторож,— йому не сподобалося те, що я топтався по траві, коли туди падали м'ячки.

Скрізь, де тільки можна було, я тренувався з трьома м'ячками. У мене тремтіли руки, але я не припиняв тренування. Найкраще, мабуть, було б піти в цирк до жонглера і попрохати в нього допомоги. Коли я до цього додумався, то відразу ж побіг туди, але тільки-но повернув за ріг, як побачив оголошення: цирк уже поїхав. Спересердя я підфутболив м'ячика ногою. Він залетів аж на дах якогось сарая і зник. Я хотів дістати м'ячика і відчинив хвіртку в той двір, де стояв сарай. Але тієї ж миті й зачинив хвіртку і так врятувався від великих жовтих зубів пса-боксера.

Отже, тепер у мене лишилося два м'ячки. З двома м'ячками жонглером не станеш, і я відмовився від свого наміру опанувати цей фах.

Засмучений повернувся я додому і раптом побачив кількох хлопців із саморобними візками. Тепер я знав, що мені робити: змайструю візка. Не потрібні вже тенісні м'ячки, великого м'яча, що став м'який, а також зіпсованого компаса я поміняв на четверо коліщат із осями від дитячої коляски. Фанери я дістав у торговця огірками. Тато допоміг мені майструвати. Так з'явився на світ неохайний візок. Я нарік його «Кометою», а себе назвав Альфонсом Розенгаммером. На змаганнях нашого класу

я посів третє місце й одержав бронзову медаль (паперову, звичайно).

Під час змагань у кар'єрі, де раніше добували гравій, я йшов другий, коли у мого візка зламалися осі. Мене «диспропорціонували»! Я довго сперечався з нашим суддею Ервіном, доводив, що це називається не «диспропорціонувати», а «дискваліфікувати». Та хіба можна спортсменові сперечатися з суддею?

Я міг би ще багато розповідати про свої обміни. Я дав четверо коліс без осей одному другокласникові, що саме почав майструвати візка. За них я одержав п'ять свинцевих фігурок звірів, кульку, яка дзвінко клацає, коли її кинеш на землю, і маленького гумового м'ячика. Власне, все це мені не було потрібне, але тих коліс я не міг більше бачити. Наступного дня Тео запропонував мені свої автомобільні окуляри за мої коліщата. Я кинувся до того другокласника — хотів умовити його помінятися назад. Але той глянув на мене і сказав:

— Обміняне лишається обміняним. Забирати назад — це все одно що красти.

Що було робити? Аби позбутися тих цяцьок, я віддав Петеру свинцевих звірів, кульку й гумового м'ячика за сорок картинок із сигаретних коробочок і кілька трибочків од кишенькового годинника. Із трибочків вийшли чудові дзиги.

Саме тоді, коли я виміняв картини і трибочки, у наш клас прийшов Юліус. Він приїхав із своїми батьками з Рудних гір. Юліус розмовляв якось кумедно, зате чудово різбив по дереву. Ми не повірили йому, коли він показав нам деякі речі й сказав, що зробив їх сам. Я ж все одно не вірив.

— Ні, ні! Ти купив їх у магазині, у відділі подарунків. Там завжди стоять баранці та олені.

Наступного дня Юліус приніс у школу ножа, шматок дерева й після уроків у нас на очах вирізав чудову фігурку собачки. Нам фігурка дуже сподобалась, і ми всі захопилися різбою. Але у мене не було ножа. Я довго шукав, у кого б виміняти складаного ножика, аж поки знайшов охочого у восьмому класі. Я дав йому за ножика сорок картинок від сигаретних коробок, усі трибочки, дві струни від мандоліни, велику нитку для паперового змія і три свої найкращі кольорові олівці. Щоправда, виміняний ножики не дуже подобався мені. Одне лезо пощерблене, друге іржаве, і весь він був якийсь пошкрябаний. Але ж ножики був украй потрібен мені. Я взяв його і поспішив геть, поки хлопець не передумав. Вдома я назбирав цурпалків і заходився вирізувати. Мама сварилася, бо по всій кімнаті валялися скалки та стружки. Але тато сказав їй увечері:

— Хай працює — це тренує руки й очі.

Він оглянув мою роботу і висловив припущення, що це може бути свиня чи бочка з вухами. Насправді то була козуля, і я сердився, що він того не помічав.

Потім тато взяв у мене ножики, оглянув його з усіх боків і сказав:

— Оце такий став той ножики, що я подарував тобі? Він же в тебе зовсім недавно, а здається, ніби його знайшли в кургані під час розкопок.

Що я міг сказати? Я вдавав, ніби з ножем нічого не сталось, а тим часом думав, що б його відповісти. Раптом ніж наче обпик мені руку. Краще б я викинув його — адже це був мій ножики! Серед численних подрапин я розгледів на ньому дрібненькі літери «А» і «Ц». Отак мій ножики знову повернувся до мене.

— Що ти з ним зробив? — запитав тато, і я з острахом помітив зморшку у нього на лобі. На щастя, в цю мить зайшов наш сусіда і запросив батьків на телевізор, а я тим часом хутко заховав ножики в кишеню.

Більше я вже не вирізую. Кому ж тепер поміняти цього ножики на ракетку для настільного тенісу? Я так хочу стати чемпіоном нашого класу з тенісу!

Чому називають мене «Вогняним Альфонсом»

Коли тато й мама сказали, що на осінні канікули пошлють мене в село до дядька Тео, я невимовно зрадів. Адже я ніколи не був у селі і, крім папуги Чистуна, не бачив жодної свійської тварини.

Вперше мені дозволили самому їхати поїздом, та ще й цілі чотири години. На жаль, не обійшлося й без прикрощів. Коли я з вікна поїзда махав татові й мамі хусточкою, вітер вирвав її у мене з рук. Незабаром у мене потекло з носа, і я не знав, чим собі зарадити. Спробував рукавом. Воно б нічого, та це не сподобалося жінці, що сиділа навпроти. Тоді я спробував шморгати. Це стурбувало чоловіка, що сидів поруч мене. Отож я просто облишив носа — хай тече.

Тоді провідник сказав:

— Хлопче, хіба ти не бачиш, що в тебе тече з носа? Ти ж не мала дитина!

Дядько Тео зустрів мене й повів через усе село. Найдужче мені сподобався кооперативний корівник. Він був чистий і світлий. Тільки сталася тут зі мною пригода. Я стояв у проході між коровами і тримався за дядька Тео. Я хотів дізнатись, як доять корови, бо на техніці не знався. Раптом щось тепле й мокре тернуло мене по литці. З переляку я закричав, спіткнувся і впав у годівницю. І тут я побачив над собою мокры коров'ячі морди, що дишали мені просто в обличчя.

— Дядьку Тео, допоможіть! Вони кусаються! — зарепетував я.

Але дядько Тео та інші селяни, що стояли поруч, тільки надривали животи зо сміху.

— Корова лизнула язиком, а він — у годівницю... Корови кусаються... Ха-ха-ха...

Лютий скочив я на ноги і зарікся робити надалі щось таке, з чого могли б посміятися селяни. Мені кортіло показати їм, що я за молодець. І коли наступного дня (дивно, як швидко розповсюджуються чутки в такому маленькому селі) діти гукали мені вслід: «Чи бачили дивака — злякався коров'ячого язика!», я подумав собі: «Ви ще побачите, який я». Через кілька днів трапилася чудова нагода показати себе. Тітка Марта, дружина дядька Тео, дала мені великого голубого емальованого бідончика з кавою і корзинку з їжею — обід для дядька. Все це я мав однести дядькові Тео в поле.

— Він на картоплі за березовим гайком, — сказала тітка Марта.

Я нічогосінько не зрозумів. Як це дядько Тео може бути на картоплі?

— Він копає картоплю, — пояснила тітка Марта. — Вто-ропав?

Я кивнув, але й це пояснення здалося мені кумедним. У нас же тільки діти копають, і то пісочок. Картоплю ж треба збирати. Тітка Марта розказала мені, як потрапити на поле, і я рушив. Вийшов із села й подався вздовж вигону; далеченько обійшов корів, добре пам'ятаючи пригоду в корівнику, і незабаром при-йшов до лісу. Тут було чудово, але я згадав про диких кабанів, і мені стало моторошно. Вепри такі небезпечні! Тож я весь час пильнував, щоб поблизу було дерево, на яке можна було б швид-ко видряпатися, коли б з'явився кабан.

Все було гаразд, але зненацька щось зашелестіло в кущах. Я кинувся до старої сосни і подерся на неї. Ой, яка товстелезна була ця сосна! Я трохи підліз угору і, мов ганчірка, повис на гіл-ці, заплющивши очі. Але нічого не сталося. То зашелестів заєць, а злякався він не менше за мене. Я збагнув, що не варто через якогось зайця рвати штани (а в них таки зробилася чимала дір-ка). Та ще й в обід дядька Тео насипалося піску, бо я впустив корзинку на землю. Проте мені поталанило. Я таки не здибав жодного дикого кабана. Незважаючи на все, я зрадів, коли ви-йшов із лісу і побачив поля.

Позаду був ліс, а попереду — березовий гайок, за яким пра-цював дядько Тео з бригадою. Але що це? Над березовим гай-ком повисли голубі пасма диму. Так, я не помилився. Десь там горіло. А он там ще більше диму, і там, і там... Ліс горить!!! Мит-тю я повернувся і кинувся назад.

«Тепер я вам покажу, на що здатний,— міркував я.— Я вря-тую ліс, врятую село. Про мене напише піонерська газета, а в на-шому класі всі задритимуть мені. Може, мене навіть нагоро-дять медаллю».

Я щодуху мчав і тепер уже зовсім не боявся диких кабанів. Незабаром у мене щось кольнуло в боці. «Це, певно, так завжди болить у бігунів», — подумав я. Тоді повернув голову набік і роз-зявив рота, але не зупинився. Щоб скоротити шлях, я подався через вигін. Корови обмахувалися хвостами і прями вухами, ви-тріщивши на мене свої дурнуваті баньки.

— Дайте дорогу, скотиняки, горить! — крикнув я, але вони спокійнісінько обмахувались собі й зовсім не зважали на мої слова. Я прошмигнув під парканом і зробив ще одну дірку в штанях. Та хіба до штанів, коли треба рятувати село!

Коли я влетів до хати, тітка саме куховарила. Побачивши ме-не, вона побіліла, мов стіна.

— Альфонсе, що скоїлося? Тебе набили хлопці?

Тітка стулила у мене на спині розірвану сорочку. Я навіть не пам'ятав, коли розпанахав її.

— Все це пусте! — випалив я.— Село... Я повинен врятувати село...

Тітка не розуміла, в чому справа. Вона тільки хитала головою.

Я напружив усі свої сили і закричав:

— Тітко Марто, горить!

— Ой лишенько! Де?

— Пожежа, пожежа! Ліс горить!

Тітка Марта вибігла надвір у своїх дерев'яних черевиках. Я за нею.

А тітка Марта теж непогано бігає! Вона зупинилась аж біля пожежного сарая, що над сільським ставком, і щосили закалатала в рейку, яка там висіла, ще й закричала, аж у вухах лящало:

— Пожежа, пожежа! Ліс горить!

— Я сам бачив! — закричав і я.

Вмить село стало мов розворушений мурашник. Спочатку з будинків повибігали діти. Потім жінки. Останні з'явилися чоловіки. На бігу вони одягали пожежну форму. Сам бургомістр счолив пожежну команду. Він уже одяг каску, але був тільки в сорочці й штанях з підтяжками. Я швидко розповів, де горить. Чоловіки відчинили пожежний сарай і гуртом витягли помпу. Привели коней.

— Недотепи! — закричав бургомістр.—Назад помпу! В лісі ж нема води. Помпа нам не потрібна!

Принесли лопати. Приїхала підвода. Шестеро чоловіків із добровільної пожежної команди і я вискочили на неї. Я мав показувати шлях.

Коні помчали учвал. Я міцно тримався, щоб не впасти. Тим часом пожежники повдягали, хто що прихопив. Усі ляялися, бо кожен щось забув. Один був у формі, але на ногах мав дерев'яні черевики. Інший встиг узяти портупею. Бургомістр забув пожежну куртку і, помітивши це, крикнув:

— Стій!

Кучер смикнув за віжки. Бричка зупинилась, і ми всі попадали одне на одного.

— Я забув свою куртку! — випалив бургомістр, поправляючи каску, що спала йому на ніс.

— Та хай уже буде так,— сказав він, трохи подумавши, і махнув рукою.— Поїхали, Йоганне. Ліс же горить!

Тоді я гукнув:

— Стій!

Коней вмить зупинили, і ми знову попадали одне на одного, а бургомістрова каска знову спала йому на ніс.

— В чім річ? — стурбувалися пожежники.

— Ми можемо скоротити шлях, якщо поїдемо навпростець,— пояснив я.

Пожежники здивовано подивилися на мене. Бургомістр потер забитого носа і пробурчав:

— Сонько! Хіба підводою переїдеш через паркан?

Поїхали далі.

Тепер ми мчали лісом. Раптом я помітив на дорозі щось строкате. Спочатку я не розгледів, що воно таке, а коли розгледів, було вже пізно. Емальованого бідончика і корзинку дядька Тео розчавили колеса.

— Зупиніть! — гукнув я.

Кучер рвонув за віжки. Всі попадали, а бургомістр голосно зойкнув, бо каска ударила його по носі.

— Хай тобі всячина! Що таке?

— Там обід для дядька Тео! — пояснив я, зіскочив із брочки і побіг назад. Бідончик став плоский, мов поштова марка. Чудовий гороховий суп весь витік у пісок. Я ледь не завив зі злості. І нащо я залишив обід серед дороги?

— Поїхали! — закричали пожежники.— Діло не жде. У нас нема часу!

Ми помчали далі. Проїхали березовий гайок і опинилися там, де працював дядько Тео зі своєю бригадою. Побачивши пожежну команду на підводі, вся бригада збіглася до нас.

Я хотів щось сказати, але бургомістр заволав:

— Всі чоловіки за мною! Пожежа!

Я смикнув його за підтяжку.

— Та відчепись ти! — гримнув бургомістр. — Ти й так уже двічі нас затримав.

А мені ж треба було сказати їм щось таке важливе!

Чоловіки повсідалися на підводі, кучер смикнув віжки, і ми помчали далі. Тільки тепер дядько Тео помітив мене. Він кинув погляд на сплющеного бідончика у моїх руках і на мою розірвану сорочку.

— Що ти тут робиш? — запитав він.

Всі обернулися до мене.

— Він же виявив пожежу, — сказав бургомістр, потираючи свій червоний ніс.

— Стий! — крикнув я. — Негайно зупиніться!

Кучер рвонув за віжки. Всі попадали одне на одного, а каска знову вдарила бургомістра по носі.

— Прокляття! — заволав той. — З мене досить!

— Але ж пожежа! — вигукнув я.

— Де, де? — закричали всі.

Я показав назад на поле. Там же горіло! По всьому полю були розкидані маленькі вогнища, просто в небо здіймалися голубі димки.

— Та он і он — скрізь!

Вся добровільна пожежна команда спантеличено витріщилася на мене. Бургомістр скинув з голови каску. Засміявся один, тоді другий, засміялися також дядько Тео та бургомістр. Вони всі аж почервоніли від сміху, втирали сльози, а бургомістр тільки ляскав долонею по своїй касці. Він прохрипів:

— Хлопче, то ж не пожежа, то картоплиння палять!

Після цього сільські хлопці більше не гукали мені вслід: «Чи бачили дивака — злякався коров'ячого язика», а дражнили мене «Вогняним Альфонсом». Я попрохав дядька Тео нічого не писати додому про пригоду з пожежею. За свої кишенькові гроші я куплю їм нового емальованого бідончика, може, тоді вони й не напишуть. Картоплі ж тепер і в рот не беру через ту пожежу. І якщо про цю справу взагалі надрукують, то тільки на тій сторінці, де вміщують жарти.

Як мені на сходах зустрівся лев

Якось Петер, наш голова ради загону, повернувся із засідання ради дружини і запропонував нам влаштувати змагання, хто найбільше збере макулатури. Всі охоче погодилися. Мене обрано

відповідальним за збір макулатури по загону, чим я дуже пишався. Ми вирішили ходити по квартирах, дзвонити і питати, чи є непотрібний папір. Адже макулатура має велике значення.

Вирушили ми одного чудового дня. Кожен обрав собі будинок. Як відповідальний за збір макулатури по загону, я пішов у перший будинок. Візок ми залишили біля дверей будинку. Я подзвонив на першому поверсі. Починати слід було не з першого поверху, але до цього я додумався значно пізніше. Двері відчинила чорнява дівчина. Пильно подивилася на мене і в'їдливо так запитала:

— Чого тобі?

Різкий тон запитання збив мене з пантелику, і, не знаючи, що відповісти, я вмить почервонів. Я страшенно серджусь на себе, але нічого не можу вдіяти з собою, коли зі мною так розмовляють.

Грюк! — і двері зачинились. Якусь мить я постояв, а тоді подумав: спробую ще раз, може, у неї справді є папір, і знову подзвонив. Чорнява дівчина вийшла знову.

— Чи ти не з тих дзвонарів, що ходять скрізь попід дверима та людей дратують?

— Ні, — пролепетав я. — Мені потрібен папір.

— І ти прийшов до мене? Купи собі, що треба, в магазині письмових приладь!

Грюк! — і двері знову зачинилися. Оце так початок! Але я відразу збагнув, що в усьому винен сам. Я мав би точно сказати, чого прийшов. Далі справи пішли краще. Маленька повна жінка дала мені цілий стос газет. Я зрадів і сказав:

— Дуже вам вдячний, пані Таде.

Її призвище я щойно прочитав на табличці. Жінка була така добра, що дала мені ще й невеличкого картопляного млинця. Я піднявся на другий поверх. Тепер у мене був досвід. Але вже на третьому поверсі нести стало важко. Я тримав обіруч купу паперу і кульок із кістками. На четвертому поверсі теж дали чимало. Тут жив професор. Він познаходив у себе багато старого паперу, латунних паличок та всякого іншого непотребу. Професор теж був дуже добрий.

Я сердився, що не почав згори. Нести весь цей папір униз було б легше. Підіймаючись на останній поверх, я хекав і крєктав. Тут мені теж дали чималу паку паперу. Тепер я був так навантажений, що ледве міг повернути голову. Треба було спустатися. Раптом я став, мов укопаний. Під професоровими дверима сидів лев. Він пильно дивився на мене й не ворухився. Я блисквично відскочив назад і з переляку присів. Чи це не привид морочить мене? І ще раз скося глянув на поруччя. Справді, там,

втупивши в мене погляд, тихо сидів лев, немов приготувався стрибнути. А може, він почув запах кісток?

Куди мені тікати? Якщо я зроблю різкий рух, кинуся по сходах вниз, напевне, він теж кинеється за мною. Вислизнути у вікно надвір? Праворуч, поряд зі мною, було напіврозчинене вікно. Обережно я відчинив його навстіж і поглянув униз. Там чекав на мене мій загін біля візка. Я трохи висунувся і прошепотів:

— Я не можу вийти — лев не пускає!

Але говорив я пошепки, і вони нічого не зрозуміли. Тоді я сказав трохи голосніше:

— Лев! Обережно!

І обернувся. Та звір сидів собі й тільки дивився на мене.

Однокласники ще постояли якусь мить, показали мені язика і пішли до іншого будинку.

Я сів на східець і закляк. А лев сидів унизу і теж не ворушився. Так тривало, мабуть, з годину. Більше я не міг терпіти. Покликати на допомогу? Два стрибки — і лев опиниться біля мене. Я міг утекти крізь вікно, але як спуститися на землю? Під вікном ріс каштан. Невисокий, щоправда, під ним трава. Почекавши ще з півгодини, я вирішив тікати. Тихенько взяв увесь зібраний папір (треба ж його врятувати) і викинув у вікно. Та якраз подув вітер і розніс так тяжко зібраний папір, але одна пака впала просто під ноги якійсь старій жінці. Я хутко вліз у вікно і озирнувся на лева. Той сидів, витріщивши на мене очі, немов набрав у рот води. Я обережно переліз на товсту гілку. Каштан був не дуже високий, гілки — товсті, і все йшло гаразд. Лише кульок із кістками та латунні палички заважали мені. Я саме збирався пустити останню гілку, як хтось ухопив мене за штани.

— Ага, — загув чийсь бас, — то це ти й є той лобур, який завжди лазить у нас по деревах і витоптє траву? І папір ти теж понакидав?

Це був двірник. Він дивився суворо і міцно тримав мене дугою рукою.

— Та ні, — пробелькотів я. — То не я.

— А що ж ти тут робиш? І чи не тебе впіймав я на цьому дереві?

— Ні, — сказав я. — Ви справді впіймали мене на дереві. Але я не пустун, я тікаю від лева. Я — піонер Альфонс Ціттербаке, збираю макулатуру.

— Отакої! Де ж узятися левові на каштані? — здивувався двірник. Він усе ще міцно тримав мене за штани.

— Та не на каштані! Він сидить під професоровими дверима, отож мені довелося тікати у вікно, — пояснив я.

Двірник зміряв мене суворим поглядом.

— Ходімо нагору! — наказав він.

— Ні, ні! — зарепетував я.— Не хочу, щоб мене зжер лев!
Тим часом навколо нас зібрався гурт людей. Вони перешіптувалися:

— Побачив лева і вискочив у вікно!

Хто засміявся, хто спохмурнів.

— А де ж той лев? — поцікавився один чоловік.

— Сидить отам на площадці,— відповів я.

Тут нагодилися наші піонери, і Петер проштовхався до мене.

— Ти щось накоїв, Ціттербаке? — запитав він.— Знову прикроці?

Я розлютився.

— А як мені збирати макулатуру, коли на сходах сидить лев і не пускає? Ніколи не щастить мені!

Довелось-таки мені повести нагору двірника та ще одного чоловіка, щоб показати їм лева. Двірник узяв із собою лопату, а той чоловік — дрючка. Я здогадався взяти з собою кульок із кістками. Кину їх левові, відверну його увагу, а сам утечу.

Раптом у дверях будинку з'явився професор. Двірник — до нього.

— Пане професоре,— сказав він.— Цей хлопець запевняє, що під вашими дверима сидить лев.

Професор заперечливо похитав головою:

— То не лев, а гієна.

Всі навколо захвилювались, а я голосно сказав:

— Бачите, я сказав правду.

Петер прошепотів мені на вухо:

— Ти сказав неправду. Гієна не лев. Не лови гав на уроках біології...

А чоловік із дрючком сказав професорові:

— Чому ж ви пускаєте гієну на сходи? Ось хлопцеві довелося лізти у вікно.

Професор нічого не зрозумів:

— У вікно? Пускаю гієну?

І раптом професор страшенно зареготав. Він аж трусився від сміху. Тоді скинув окуляри і протер їх, бо на очах у нього виступили слези.

— Нічого сміятися,— зауважив я.— Гієна теж небезпечна, вона кусається.

— Ні, ха-ха-ха... Ні, ця гієна... ха-ха-ха...— реготав професор, хапаючись за живіт, мабуть, від сміху в нього боліло всередині.

— Вона вже не кусається. Це опудало! Його з'їла міль, і я виставив на сходи, гадав, ти візьмеш його.

І всі зареготали, та так голосно, що прибіг поліцейський з'ясувати, що тут діється.

— Нічого не сталося,— сказав двірник і пирснув зо сміху.— Просто цей хлопчина злякався опудала гієни і вискочив у вікно.

Тим часом я позбирав свій папір і відніс до візка.

Отаке буває, коли дуже стараєшся.

Наступного тижня ми вивчали з біології тваринний світ Африки. Коли вчитель згадав про гієн, Бруно підняв руку і сказав:

— Хай Ціттербаке розповість, як він полював на гієн!

Весь клас закихкотів, а я зашарівся. Завтра ми знову збираємо макулатуру. І хто його знає, що я ще накою.

Що сталося зі мною в трамваї

Якось я вирішив поїхати до тітки Зігрід. Коли прийшов на трамвайну зупинку, там нікого не було. Поступово людей ставало все більше й більше. А коли з-за рогу з'явився трамвай, людей зійшлося вже стільки, що я не міг їх порахувати. Трамвай зупинився, і тут почалися мої пригоди. Один літній чоловік сказав іншому:

— Поглянь на цього хлопця. Не знає, чого хоче: шастає то вперед, то назад.

Я почув це і злякався. Чому дорослі кажуть таке про мене? Я ж перший прийшов сюди. Ступив назад і — просто на ногу жінці. Як вона лаялася! Тоді я протиснувся далі назад, став і подумав собі: ви ще побачите, який я ввічливий. І став зовсім позаду. Всі сіли. Коли ж я хотів ускочити в двері, водій гукнув:

— От лобуряка! Прибігає в останню мить, та ще й стрибас, хоче поламати ноги!

І трамвай поїхав без мене.

Наступний трамвай був переповнений. Цього разу я краще пильнував і став проштовхуватися вперед. Люди почали знову:

— Таке мале, рябе, а як штовхається!

Я тихенько відказав:

— Коли не пробивався, то бурчали, а як пробиваюся, ви тієї ж.

Чорорив я дуже тихо, але дехто почув. Одна літня жінка в чорному капелюсі з широкими крисами, що звисали над вухами, мов крила шуліки, не витримала і крикнула верескливим голосом:

— Він ще й сперечається!

Тут я пригадав, як мама завжди мене напучує: «Альфонсе, навіть коли тебе несправедливо в чомусь звинувачують, не сперчайся, краще помовч, бо розмова — срібло, а мовчанка — золото», — і негайно замовк.

Жінка з крилами шуліки над вухами не заспокоїлася. Вона повернулася до свого сусіди, чоловіка, що палив люльку:

— Ну й зухвалий хлопчисько і впертий до того ж.

Чоловік вийняв люльку з рота і сказав:

— Але ми теж іноді поводимося не так, як слід.

Ззаду протискувались у вагон і так штовхнули чоловіка з люлькою, що він ледве втримався на ногах.

До тітки їхати шість зупинок. Я мало не проїхав свою зупинку. Щоб проштовхатися до виходу, довелося добряче попрацювати ліктями. Що тільки кричали мені вслід дорослі!

Я часто задумуюсь: як же треба входити в трамвай? Протискуватися вперед — погано, тупцювати позад усіх — теж не годиться. Ох, нелегко буває, коли тобі десять років і ти нічого не можеш сказати на свій захист.

Інколи мені сниться, що я водій і мій трамвай мчить так швидко, що пасажирам стає моторошно. Всі вони ніби німіють і робляться маленькі на своїх сидіннях. Вони все меншають, а я більшаю, зловтішно сміюся і лечу з ними темними, тихими вулицями.

А вам таке не сниться?

Чому в мене з рук випав тромбон

Все почалося з того, що на Новий рік мені дозволили провідати дідуся й бабусю. Вони живуть у маленькому гарному місті. Я дуже зрадив. Звісно, зрадив я не тільки тому, що знову побачу те містечко, а передовсім тому, що в дідуся й бабусі можна робити все, що хочеш. Та коли я приїхав, усе склалося не так, як гадалось.

Якось я застав за розмовою трьох дідусів. Перший був мій дідусь. Другий і третій — не мої дідусі, але я знаю їх давно. Це дідусі Полліх і Мюркельмайер. Вони сиділи за столом дуже сердиті і розмовляли так голосно, ніби сварились.

Дідусь Полліх сказав:

— Паулю (так звати мого дідуся), ти мусиш це зробити, а то що подумують про нас люди?

Мій дідусь у відповідь:

— Фрідріху, повір мені, я б охоче пішов, але з нежиттю і хворим горлом...

А йому дідусь Мюркельмайер:

— Паулю, не кидай нас у біди. Вже двадцять років ми робимо це. А що тепер місто подумає про нас?

Мій дідусь мало не заплакав:

— Але ж, Евальде, зрозумій, я просто не можу!

В цю мить вони помітили мене й почали бурчати — чому, мовляв, такої чудової зимової днини я сиджу в хаті. А я все крутився коло вікна, намагаючись зрозуміти, про що сперечаються дідусі. Нарешті збагнув: мій дідусь не може грати на тромбоні. Три дідусі завжди в новорічний вечір грають пісень на ратуші. Мій дідусь грає на тромбоні, дідусь Мюркельмайер — на маленькій сурмі, а дідусь Полліх — на ріжку.

Тепер же мій дідусь такий застуджений, що не хоче і не може грати. Два інші дідусі дуже непокоїлися, і, коли суперечка загострювалась, вони знову присікувалися до мене, ніби я був винний.

— Паулю, ти мусиш грати, — знову й знову наполягали дідусі.

Але мій дідусь тільки заперечливо похитав головою і крекчучи сказав:

— Я й так голосу не відведу.

Дідусь Полліх, мастак на жарти, засміявся:

— А що, як Альфонс піде з нами? Візьмімо його на башту. Він замінить тебе, Паулю.

Мій дідусь сердито зиркнув на нього крізь окуляри:

— Фрідріху, не жартуй. Альфонс же не вміє грати!

— Але ж ми повинні грати, — правив своєї дідусь Мюркельмайер. — А то що подумає про нас місто?

Дідусь Полліх захопився своєю ідеєю:

— Чому б йому не піти? Хлопець майже такий, як ти, на зріст. Одягнемо його у твій кожух і хутряну шапку. Він тільки стоятиме з нами, а ми з Евальдом будемо грати за трьох. Може, люди, що знизу дивитимуться на нас, нічого не помітять.

Всі три дідусі подивилися на мене.

— А як підіймаються на башту? — поцікавився я (у мене ж від висоти паморочиться голова).

— Як? Що за дурні питання! Звісно ж, по дерев'яних сходах! — сердито сказав мій дідусь і сьорбнув грогу¹ із склянки. Однак пропозиція дідуса Полліха йому начебто сподобалася, бо він покликав мене:

— А підійди-но сюди!

Я підійшов і став поруч нього. Ще трохи, і я дожену його зростом (бабуся ж значно вища за дідуса).

Обізвався дідусь Мюркельмайєр:

— Отже, вирішили. Мені теж подобається такий вихід із становища. Альфонс із тромбоном стане біля нас, а ми гратимемо. Тоді буде вже без десяти хвилин дванадцята, і люди не роздивляться, хто там стоїть на башті.

Більше вони зі мною не стали розмовляти, а я не зважився сказати, що у мене від висоти паморочиться голова.

Настав новорічний вечір. Моя бабуся вкотре умовляла трьох дідусів:

— Ви мов діти. Облиште хоч раз своє грання...

А мені сказала:

— Альфонсе, ти щось дуже блідий.

Але я мовчки вліз у дідусів кожух, натяг на вуха його шапку, від чого удвічі поважчав, і пішов із дідусями Мюркельмайєром та Полліхом до ратуші. Мій дідусь стояв біля вікна й дивився нам услід. Його шия, вуха і ніс були вкутані у величезну вовняну шаль.

Як стали підійматися сходами, дідусь Полліх узяв у мене тромбона, а мені дав ріжка. Але навіть із ріжком я зумів зачепитися за поруччя. Ріжок трохи погнувся. Це погано, але найгірше було попереду. Коли ми вийшли з великих поточених шашелем дерев'яних дверей на майданчик башти, у мене аж пошквкло в очах (чом не почорніло — адже був вечір?). Внизу, мов маленькі жучки, метушилися люди — вони поспішали до ратуші, бо знали: незабаром має початися концерт.

Дідусі ще раз нагадали мені:

— Не дми в тромбон, стій собі спокійно, а коли ми закінчимо, щоб і ти разом із нами махав шапкою.

¹ Грог — напій із рому чи коньяку та окропу з цукром.

Я кивнув і міцно притис до грудей тромбон. Дідусі почали концерт. Думаю, вони грали добре. Внизу, наче мурашки, ворухилися люди. Другу пісню дідусі пішли грати на інший край майданчика. Тут, нагорі, відчуваєш себе так, наче ти повис над прірвою. У мене аж похололо в грудях. В цю мить десь поруч двічі страшенно гримнуло. Мені здалося, що то пальнули з гармат. Мов божевільний, я подув у тромбон. З переляку, звісно. Тромбон застогнав, потім забурчав.

Дідусь Полліх вмить перестав грати і гукнув до мене:

— Облиш, Альфонсе, облиш!

Він знову почав грати, але ніяк не міг попасти в такт із дідусем Мюркельмайєром.

— Геть! — зашипів він на мене.

Я відійшов убік і задивився в чорну глибину на барвисті ліхтарі та натовп. Поруч мене дідусі грали якихось неймовірно гарних пісень. А потім знову пролунав той самий грім. Цього разу аж тричі. З переляку я мало знову не подув у тромбон, та в голові блискавично промайнула думка: ти не смієш думи! І тут я впустив тромбон, а може, він просто вислизнув у мене з рук. Я спробував підхопити це страховисько, притиснути його до поруччя. Руки в мене залякли від холодного вітру та страху і були мокрі від снігу, що лежав на поруччі. А тромбон все далі й далі перехилився через поруччя. В розпачі я захопився просто за холодне пузо тромбона. Наче велика золота рибина, пропав він з очей.

— Допоможіть! — зарепетував я. — Він же всіх повбиває!

Дідусі Полліх і Мюркельмайєр перестали грати.

Тримаючи свого різька задубілими пальцями, дідусь Полліх запитав мене:

— Альфонсе, а де тромбон?

Я показав вниз. Але тромбон нікого не вбив. Він покотився по даху і застряв там у глибокому снігу, зачепившись за ринву. На жуків, тобто на юрбу внизу, посипалася ціла снігова лавина. Ми бачили, як люди махали нам, чули їхні вигуки. Я кинувся вниз сходами. А позаду сварилися дідусі Полліх і Мюркельмайєр.

— Це ти запропонував, Евальде!

— А ти наполіг узяти Альфонса!

Коли я знову відчув під ногами тверду землю, то трохи повеселів. Однак в ту ж мить чиясь міцна рука захопила мене за вухо, і я почув дідусів голос:

— Що ти, хлопче, зробив із нами? Вже двадцять років ми даємо чудові концерти на башті. Тепер люди сміються з нас. А мій тромбон, де мій тромбон?

Цього разу я показав угору.

Не знаю, чого від мене завжди хочуть дорослі. Адже тоді ніхто як слід не дослухався до тих пісень, дехто саме підпалював фейерверки. Може, люди навіть подумали, що падіння тромбона було в програмі новорічного вечора.

До речі, дідусів тромбон уцілів. Наступного дня пожежники полізли драбиною і дістали його. Пропав тільки мундштук. Це найнезначніша частина в тромбоні. Звісно ж, дідусі кажуть, що мундштук найголовніший.

Сьогодні 4 січня, а троє дідусів усе ще сперечаються, хто з них узяв мене нагору. Я знаю, то був дідусь Полліх, але мовчу, бо дідусі не надто зважають на мої слова. Вони мають мене за невинного шибеника і йолопа. Вони аж ніяк не самокритичні. Вся ця історія сталася через дідусів нежить. А я хіба винний, що в мене так легко паморочиться голова? Я не збираюся ставати покрівельником — коли виросту, буду ватиму тунелі. І нарешті, про те, що гриміло. Тільки наступного дня я збагнув, що то був годинник на ратуші. Він бив половину, а потім без чверті дванадцятую. Уявіть себе з тромбоном у руках поруч такого велетня. Як би ви повелися?

* * *

Ага, ось і пані Цвой.

— А вже скоро вечір, вже посутеніло,— кажу я.

— Вибач. Альфонсе, але в мене було таке важливе засідання,— відповідає вона.

— Еге ж,— кажу я,— тато завжди так говорить, коли приходить додому пізно ввечері. Мама каже, що вона цього не зносить.

Пані Цвой ніякові й каже:

— Воно-то так...

Тим часом вона гортає мої папери, де я все позаписував.

— Це ми надрукуємо, це ми надрукуємо,— весь час приказує вона, сміється і поплескує мене по плечу. Потім дає мені 50 пфенігів на зворотний шлях — 20 пфенігів на проїзд і 30 на лимонад.

Тільки випивши на вокзалі ситра, пригадую, що через усю ту метушню в дитячому видавництві я так і не здав оповідання, що написав на конкурс,— воно лишилось у мене в кишені. Але туди я більше не піду. Краще відмовлюся від конкурсу. Я ж невдаха, чи не так?

Якщо вам сподобалися (чи не сподобалися) мої оповідання, напишіть у дитяче видавництво.

Ваш Альфонс Ціттербаке.

Частина II

Озеро Кюдер, що біля нашого міста, невелике, але дуже поросле очеретом. Одначе дехто в ньому купається. А я там проводжу цілі дні — готуюся до першості школи з плавання. Заважають водорості, але дарма, я наполегливо тренуюся, бо вважаю, що хоч і важко в навчанні, зате пізніше, на змаганнях у басейні, легко вирвуся вперед. Он радянський чемпіон світу із стрибків у висоту Брумель тренувався із свинцевим поясом і в черевиках із свинцевими підошвами. А я вправляюсь серед водоростей. Пропливши дистанцію двадцять разів і добряче втомившись, лягаю на пісок, весь у зеленій рясці, з баговинням у волоссі. Уявляю, як під час шкільних змагань усі на трибунах захоплено вітатимуть мене і хором гукатимуть: «Альфоне, Альфонс!»

Аж раптом чую жіночий крик. Бачу, жінка стоїть у човні недалеко від острова і махає руками.

Якусь мить я спостерігав за нею, але вона все не заспокоювалася. Тоді я ввійшов у воду і поплив до тієї жінки. Врятувати людину — це ж прекрасно! Ти вчини по-геройському, і тебе всі шанують. виявилось, її човен застряв у баговинні й дуже розгойдався. Коли я підплив ближче, жінка сказала:

— Я звідси не виберусь, тут так заросло...

— Не турбуйтеся, я вас врятую! — гукнув я.

— Ой-ой! — забідкалася жінка. — Цього ще не вистачало!

— Заспокойтесь! Покладіться цілком на мене — я майже майстер з плавання стилем брас серед школярів! Не бійтеся, усе буде гаразд!

Та далі сталося таке, чого я досі не можу збагнути. Чи то борт човна був слизький, чи жінка була неуважна, але коли я спробував увітти в човен, він перекинувся. Добре, що тут хоч не дуже глибоко. Стоячи по шию у воді, з зеленим баговинням у волоссі, жінка приголомшено дивилася на мене. Я заплутався у вудках (це ж ними вона щойно розмахувала!) і зашарівся. Найнеприємніше те, що я завжди червонію, навіть без причини.

— Нічого,— сказав я,— ходімо он туди, на острівець,— там ви будете справді врятовані.

Жінка знову влізла в човен, і я попхав його до острівця. Там ми посідали поруч. Жінка роззулася і вилила на пісок воду з туфель.

— Дуже вдячна за порятунок,— тихо мовила вона.— А вудки пропали... Справді, дуже вдячна.

— Ет, це не біда,— відказав я.— Я ж говорив, що залюбки врятую вас.

Але жінка, мабуть, не дуже раділа, що її врятовано. Вона мовчала.

— Озеро дуже заболочене, правда? — аби не мовчати, сказав я.

І раптом жінка почала сміятися. Здавалося, тому сміхові не буде кінця.

«Можє, у неї сонячний удар»,— злякано подумав я і став пригадувати, як навчав нас пан Фількендорф рятувати потерпілих від сонячного удару. У мокрому одязі, вся в зеленому баговинні, жінка качалася по піску.

— Просто неможливо,— приказувала вона,— помру зо сміху... хто ж іще міг бути... це ж Альфонс Ціттербаке... він рятує мене й перекидає човна, переплутує мої вудки... не можу повірити... Альфонс Ціттербаке...

Мене мов громом приголомшило. Звідки вона знає мене? Та ще й сміється наді мною.

— Ти ж Альфонс? — запитала вона і ласкаво поплескала мене по щоці. А я цього взагалі не люблю.

— Так! — стримано підтвердив я.— Це справді я, ваш рятувальник Альфонс Ціттербаке.

— І ти не впізнаєш мене? — запитала жінка і змахнула зі своєї брови нитку баговиння. Я уважніше придивився до неї і вмиг зблід.

Упізнав! Це ж пані Цвой! Це їй розповідав я тоді про свої пригоди, а вона зробила з них ту дурну книжку, в якій усі сміються наді мною і ніхто не сприймає мене всерйоз.

— От так зустріч! — сказала вона.— Яка зворушлива зустріч!

— Гм, я теж радий зустрічі з вами, пані Цвой,— промирив я.

— Так, любий Альфонсе,— витягуючи з волосся шматочки латаття, сказала пані Цвой.— Нам доведеться довгенько посидіти на цьому острівці. По-перше, я так не можу з'явитися на люди,— і вона показала на свій мокрий одяг, що прилип до тіла,— а по-друге, мене може затримати

рибінспектор Шмідтке. Коли ми перекинулись, я загубила дозвіл на ловлю риби, а Шмідтке ой який суворий!

— Я можу перепливти на той берег,— сказав я.

— Ні, любий Альфонсе, лишайся тут. Удвох буде веселіше.

— А що мені робити? — невдоволено пробурчав я.— Можу шість разів підтягтися на руках або зробити стійку на голові — сім хвилин стою! Це рекорд нашого класу.

Пані Цвой засміялася.

— Краще розкажи що-небудь, а це облишмо.

Я розповів їй про свої пригоди з шістдесятьма яйцями, про те, як я був космонавтом номер 2, як катався на «крової». Пані Цвой безугавно сміялась.

— Ви давно висохли,— зауважив я.— А я вже стомився розказувати.

— Ні, Альфонсе, розповідай далі. Це ми надрукуємо, так, це ми надрукуємо! — приказувала вона.

Довелося продовжувати. Сонце сховалося за деревами, стало прохолодно, а пані Цвой не відпустила мене, і я весь час розповідав.

Як я програв змагання слідопитів

Всім класом ми вирушили в подорож. Вона тривала два дні — суботу і неділю. Я вперше їхав разом з усіма і дуже радів. Адже ми будемо спати в сараї і самі куховарити. На жаль, із самого початку подорожі у мене почалися прикросці. Все через те, що мама наготувала мені велику валізу.

— Щоб не простудився, щоб не був голодний, щоб не натер ноги в поході,— приказувала вона, кладучи у валізу ту чи іншу річ.

А тато ж учора застерігав:

— Тільки не накладай хлопцеві багато. Він же сам усе нестиме. В дорогу беруть тільки найнеобхідніше.

Мені й самому хотілося взяти тільки найнеобхідніше, але мама вважала, що й валізи замало. Бо коли похолодне, мовляв, то будуть потрібні підштанки і товстий пуловер. Шкода, що тато був саме на роботі.

Тільки-но я прийшов до школи, як мої однокласники почали сміятися.

— Що за дурний сміх? — крикнув я, хоч і розумів, що сміються наді мною та моєю валізою.

Ервін був із рюкзаком. Сміючись, він сказав усім:

— Альфонсові потрібен носильник! Може, замовимо?

— Я ще посміюсь над вами, коли ви їстимете дрижаки, а мені в пуловері буде тепло,— відрізав я.

Всі зареготали ще дужче.

— В червні не буває холодно, і пуловер ні до чого,— не вгадали вони.

Я розсердився не на жарт.

— А якщо в дорозі піде дощ? Вас намочить, а в мене є накидка! — закричав я.

Усі знову засміялися. Вони гадали, ніби я хочу, щоб нас застав дощ. Під час нашої першої подорожі! На щастя, прийшов Гаррі, наш вожатий.

Всі замовкли і тільки презирливо позирали на мене, а я мовчав.

Петер почав шикувати нас.

— Рівняйся! — скомандував він.

У строю я став поруч Бруно й поставив біля себе свою валізу-валізу.

— Альфонсе, глянь, твоя валіза псує стрій,— пробурчав Петер.

Я поставив валізу перед строем. Петер лишився задоволений і хотів уже доповісти Гаррі, що загін вишикувано. Він пішов уперед і перечебився через мою валізу. І знову прикроці. Всі сказали, що я із своєю валізою порушую дисципліну. А в ній же тільки найнеобхідніше, так сказала мама.

Вже на вокзалі я помітив у себе на руках пухирі. Це від валізи. У поїзді наші співали веселих пісень, а я шукав у валізі рукавиці. Вони були б так до речі для моїх пухирів. Але мама, певно, подумала, що в червні рукавиці не потрібні.

До нашого сарає треба було йти три кілометри. Через кілометр Гаррі взяв у мене валізу. Він чудовий хлопець. А інших це розсердило. Петер пробурчав:

— Через його валізу перечебився голова ради загону, а за нього несуть інші!

Прийшли. У сараї було повно свіжої соломи. На лузі ми запалили вогнище і стали співати пісень.

Наступного ранку мало відбутися змагання слідопитів. Три групи за компасом повинні були розшукати закопаний скарб. Спочатку не знали, що взяти за скарб. Тоді Бруно запропонував:

— Візьмімо Альфонсову валізку і заховаймо.

Всі підтримали його, і то із зловтіхи. Я погодився. Гаррі не заперечував. Мої речі склали в ковдру. Потім Луїза, Поллі та Сімон пошепталися з Гаррі, і він відправив їх кудись із валізою. Тепер це був скарб. Ми розділилися на три групи.

Спочатку вирішили, що нашу групу поведе Ервін, та Гаррі порадив інакше:

— Альфонс Ціттербаке добровільно віддав у наше розпорядження свою валізу, то нехай він поведе вашу групу.

Наша група невдоволено загула, але їм довелося погодитись. Я став командиром!

Кожна група мала свій маршрут. Хто перший знайде заховану валізу, той переможець. Нам треба було пройти чотириста кроків вулицею, потім три тисячі кроків на північ, тоді кілометр на захід і там шукати.

Я наказав своїй групі рушати. Ми йшли, рахуючи кроки. Настав час повертати на північ. Я витяг із кишені компас, що його дав мені Гаррі. Покрутив. Де ж та північ? Всі нетерпляче позирали на мене.

— Швидше! — підганяли вони.— Ми гаємо час.

Я показав праворуч. Бруно не витримав:

— Мені здається, північ має бути в іншому напрямку.

Мені теж мало вірилося, що треба повертати саме праворуч, але ж я був командир і тому крикнув:

— Бруно, не порушуй дисципліни!

І той замовкнув.

Далі шлях нам заступив густий чагарник. Продираючись крізь нього, ми подряпали собі ноги.

— Піонери вміють переборювати труднощі! — не припиняючи рахувати, кинув я. Інші теж рахували. Я наказав групі зупинитися.

— Вам не треба рахувати. Рахує командир, — оголосив я і далі рахував сам. — Тисяча сорок вісім, сорок дев'ять...

Раптом Ервін заверещав і відскочив за дерево.

— Знайшов скарб! — закричали всі.

— Ні, — відказав Ервін. — Там ящірка.

Ми всі залягли, вичікуючи, — може, та ящірка з'явиться знову? І тут я згадав про скарб:

— Мерщій вставайте! Треба йти далі!

А скільки ж я нарахував кроків? Вісімсот дванадцять чи дві тисячі двісті вісім? Через ту кляту ящірку я збився з рахунку. Проте я нічого нікому не сказав.

Раптом ліс розступився, і ми опинилися перед великим полем жита. Далі йти було нікуди.

— Ще триста кроків, — пошепки сказав я. — Вперед.

Одначе група не послухалася. Ервін навіть покрутив пальцем біля лоба.

— То я піду сам! — спересердя крикнув я, бо вони мене сердили всю дорогу. Жито шелестіло і хилилося мені до самісіньких ніг.

— Гей, ти, телепню, а йди-но сюди!

Біля моєї групи стояв якийсь чоловік. Я повернув назад. Може, він знає, куди нам треба йти? Проте чоловік не дав мені й слова сказати.

— Ти піонер, а не знаєш, що таке народне добро? Ти ж топчеш хліб!

І чого він мені тільки не наказав! Виявилось, що він — бригадир місцевого кооперативу. Гаразд, його слова правильні. Але що робити, коли дорога до скарбу проходить саме тут? Один Ервін погодився з бригадиром:

— Ціттербаке все робить сам. І хтозна, куди він нас завів.

Ми знову йшли мовчки і рахували. Зробили три тисячі триста сорок два кроки, обійшли якесь велике озеро і попали на заболочений луг. Коли переходили через струмок по колоді, Бруно впав у воду. Знову ж винен був я. Пройшли три тисячі триста вісімдесят шість кроків і зупинилися перед залізничним насипом.

— З того боку неодмінно має бути скарб, — промимрив я, але ніхто мені не йняв віри. Ми ще довгенько поневірялися. Група перешіптувалась. Вони мене відлупцювали б, якби я завів їх у болото.

Раптом зовсім близько почулися голоси.

— Гаррі! — закричали ми і навіть спробували бігти, але не змогли. І як це ми опинилися за нашим сараєм? Дві інші групи давно вже повернулися, попоїли і навіть каструлі вишкребли. На наше щастя, Гаррі залишив для нас трохи їжі.

— Де ви ходили? Вже дві години, як ми тут. Гаррі вже став побоюватися за вас, — галасували всі навколо нас. А моя голодна група сиділа на землі і наминала манний суп. Я став доповідати Гаррі.

— Навіть не знаю, чому так сталося, — почав я.

— А покажи мені на компасі, де північ, — звелів Гаррі.

Я показав. Гаррі сплеснув руками:

— Якраз навпаки! Стрілки компаса спеціально пофарбовані в різні кольори.

— Мене ж не було тоді, коли ти пояснював, як треба користуватися компасом. Я саме хворів на свинку.

Але ж хіба це виправдання для них?

Мов на зло, скарб розшукала група дівчат, яку вела та чва-

нькувата Зігрід. Мою валізу! Після гри я ніяк не міг зачинити валізу. Мама наклала мені дуже багато необхідних речей, але я ними так і не скористався.

Згодом Зігрід написала таку замітку до нашої стіннівки:

«Наше змагання слідопитів.

Ми мали знайти скарб. Ним була порожня валіза Альфонса Ціттербаке. Наша група перемогла. А Ціттербаке повів свою групу не в тому напрямку. Вони дуже потомилися, бо багато ходили. Ціттербаке не знав, де північ, і неправильно порахував кроки. Тепер усі називають Ціттербаке Альфонсом-Скарбошукачем. Подорож була чудова. Нам було так весело!»

Отаке написала Зігрід. Той допис читала вся школа. Я розповів про все татові. Він каже, що то критика. Критика, мовляв, гарна річ, а самокритика ще краща. Але я іншої думки. Хіба в усьому винен тільки я? Винна валіза, а напхала її так мама. Тато каже, щоб у наступний похід я не брав стільки речей. Про це він поговорить із мамою. Ту Зігрід я теж критикую,— більше не розмовляю з нею. А всі на мене сердяться. Хіба це справедливо?

Як я проводив домашній телефон

Одного разу Бруно спала думка, що ми з ним могли б частіше радитись, наприклад, коли виконуємо домашні завдання. Як би був телефон, то можна було б подзвонити й запитати, як розв'язати задачу з арифметики. Ми могли б також передавати один одному таємні телеграми. «Будь ласка, привітай тьотю Емілію» могло б означати: приходь о третій до грота в парку. Чи щось подібне. Така ідея спала на думку Бруно тому, що наші будинки поруч. Вона мені теж сподобалася.

— А де ж ми візьмемо телефон? Пошта, напевно, нам його не поставить.

— Навпаки, вона й не знатиме про це. Зробимо потай.

Це ж чудово!

— А коли буде проводити не пошта, то де ми візьмемо телефонний апарат?

Бруно розповів мені про мотузяний телефон. Це робиться так: до обох кінців довгого шматка шпагату прикріплюють по кришечці від коробки з-під вакци або чогось іншого. Над кришечками натягують пергаментний папір.

Все це ми проробляємо. Бруно іде в один куток кімнати, я — в інший. Кришечку тримаю біля вуха.

— Нічого не чути,— кажу я.

— Зараз буду шкрябати.

Бруно шкрябає по паперові. Справді, в коробочці шарудить. Чути досить чітко. Потім шкрябаю я. Бруно теж чує. Тепер Бруно притуляє свою кришечку до рота і щось говорить. Спочатку я не розумію нічого. Та коли він починає говорити голосніше, чути добре:

— Чудовий телефон, правда ж, Ціттербаке?

— Так! — кричу я.

Бруно теж зрозумів. Це ж так просто! Папір, шпагат, коробочка з-під вакси — і телефон готовий.

— Протягнемо шпагат від квартири до квартири і тоді зможемо розмовляти, коли захочемо. Пошкрябав — і другий бере коробочку.

Ми вийшли у двір. Наші будинки стоять зовсім поруч. Бруно живе на першому поверсі, я — поверхом вище.

— А тепер давай протягнемо шпагат через двір від квартири до квартири, — запропонував Бруно.

Спочатку ми пов'язували шматки шпагату, щоб вистачило від будинку до будинку. Вийшло багато вузлів, і я побоювався, що буде погано чути.

Почали з моєї кімнати.

— Треба просвердити у вікні дірку, — сказав Бруно.

Мені не хотілося цього робити, і я запропонував:

— Можна причепити телефон до вікна знадвору. Коли ти подзвониш, я відчиню вікно, і будемо говорити.

— Я якщо я подзвоню вночі? Тоді ти не почувеш і не відчиниш вікна.

— А чому це вночі? — здивувався я.

— Ну, коли влізе злодій або так просто...

Це мене переконало, і ми стали свердити дірку. На жаль, ми зламали татів свердел, та хоч те добре, що зламався він у тумить, коли робота була майже закінчена.

Приладнавши телефон у мене, ми заховали його під ліжком, а другий кінець шпагату опустили надвір. Тепер треба протягти його в кімнату Бруно.

— Проведемо над цим деревом, — діловито сказав Бруно. — Вилазь на дерево, міцно прив'яжи шпагат до гілки, а далі потягнемо в нашу квартиру.

— Гаразд, — погодився я, хоч і не дуже мені хотілося вилазити на дерево. Адже у мене легко паморочиться голова, і до того ж, це дерево — не просто дерево, а слива пані Матнер.

Водночас мені так хотілося мати таємний телефон! Тримаючи кінець шпагату в зубах, я видерся на сливу й міцно прив'язав його до гілки. Знову Бруно допомагав мені порадами.

— Здається, ніби справді натягнуто телефонний дріт. Тепер треба тільки пильнувати, щоб ніхто не вішав на неї білизни.

Раптом до моїх вух долинув крик пані Матнер.

— А побий його лиха година! Ціттербаке на моїй сливі!

Бруно накивав п'ятами, а я не встиг злізти.

— Мені зовсім не потрібні ваші сливи,— сказав я і залився рум'янцем.

Пані Матнер тільки зловтішно засміялась:

— А чого ж ти на сливі? Не вигадуй казочок. А сливи ж іще зелені!

— Та не треба мені ваших слив! Мама щойно купила в магазині п'ять фунтів!

— А що ж ти тоді робиш на моєму дереві, га? — запитала пані Матнер.

Мама радить завжди бути чесним, і я вирішив признатись:

— Я проводжу телефон.

Але це не заспокоїло пані Матнер. Навпаки, вона ще дужче розсердилася.

— Телефон? — перепитала вона.— Не забувай мені баки своїми вигадками! Ти що, глузуєш з мене?

В будинку стали відчинятися вікна.

— Еге ж, Ціттербаке на сливі. А в мене обірвали агрус,— почувся чийсь голос.

Мені хотілося негайно обернутися в той бік і сказати, що я взагалі не їм агрусу, а тим більше у своєму дворі. Обертаючись, я спіткнувся і впав додолу. Прямо під ноги пані Матнер. Я скочив на ноги і кинувся навтікача. Ще почув, як пані Матнер гукнула мені вслід:

— Ось я розповім твоїй матері.

У дверях мого будинку я зустрів Бруно.

— Утік, Ціттербаке?

Ох, який я був сердитий!

— Та втік, але ж тепер усі думатимуть, що я крав сливи. І що, як про це довідається мама?

Та Бруно думав тільки про телефон.

— Проводити низом не годиться, треба спробувати горою.

— По зовнішній стіні будинку? Дерись туди сам!

— Навіщо дертися? Проводитимемо від квартири до квартири.

— А хто нам дозволить ходити по квартирах, і що ми казатимемо людям?

— Це я сам владнаю.

І Бруно таки все владнав.

— У школі нам дали завдання обміряти зовнішню стіну будинку,— сказав він панові Гопфенгайту, який живе над нами.

Той буркнув:

— Новомодні витівки.

Але зайти дозволив. З вікна пана Гопфенгайта Бруно опустив шпагат униз. Коли надворі знову все стихло, я прив'язав кінець проводки до свого вікна. Потім треба було тягти до сінешнього вікна, далі до Міхалаків, тоді до Штенів і, нарешті, вниз до вікна Бруно. Це не так просто — протягнути шнур од вікна пана Гопфенгайта до сінешнього вікна. Бруно знову знайшов вихід із становища. Мені довелося розшукати камінця і прив'язати його до кінця шнура.

— Розгойдай камінця так, щоб він долетів до сінешнього вікна, а там я вхоплю його і прив'язу проводку,— сказав він.

Бруно висунув свою круглу голову з сінешнього вікна і гукнув:

— Розгойдай!

Я почав гойдати. Тільки-но я добре розгойдав камінця, коли це розчинилося вікно пані Матнер. Вона, певно, помітила камінця, що саме пролітав повз її вікна, і спробувала його схопити. Угледівши мене, вона крикнула:

— Та хай його поб'є лиха година, цього Ціттербаке! Спершу виліз на мою сливу, а тепер хоче побити мені вікна!

Пан Міхалак теж виглянув із вікна. Він уже почув од Бруно про обмірювання будинку, і тому сказав пані Матнер:

— Не чіпайте хлопців! Вони працюють для науки.

Пані Матнер сказала, що ми плетемо небиллиці, а наша наука — це те саме, що й крадені сливи. Ще й порадила панові Міхалаку займатися його власними справами.

Камінець усе ще розгойдувався, і пані Матнер знову мало не спіймала його.

Я так розхвилювався, що випустив з рук шпагат. Камінець ударив по сливі так, що зелені сливи посипалися градом.

В цей день ми не встигли провести телефон, бо весь будинок тільки й говорив, що про нас. Через цей телефон у мене була ще й не зовсім приємна розмова з мамою.

Наступного дня ми протягли шпагат до вікна Штенів, а тоді вийшов до вікна Бруно.

— От і все, Ціттербаке,— сказав Бруно.

— Так, все готово,— відповів я.

— Все гаразд,— погодився Бруно (звісно, у нього не було прикрощів, він полишив їх мені).— Все гаразд, Альфі. О тепер ми як слід поговоримо по телефону.

І ми розійшлися по своїх кімнатах. Я взяв кришечку і придушив до вуха, але нічого не було чути. Прочекав дві години, а тоді пішов до Бруно. Його мама сказала, що він давно пішов грати в футбол. Сердитий, побіг я до нього. Бруно саме забив гол.

— Чому ти не подзвонив? — запитав я.

А він:

— Зараз у мене часу нема, але мені здається, з проводкою не все гаразд. Перевір ще раз.

Я перекривив його.

— З мене досить, не хочу бути злодієм, що краде сливи, і не хочу обдурювати пана Гопфенгайта.

Бруно побачив, що я розгнівався, і полагіднішав.

— Подзвоню тобі сьогодні ввечері,— сказав він.— А ти щоб відповів мені російською.

— Гаразд,— великодушно погодився я.— Тричі пошкрябаєш.

Ввечері знову нічого не було чути. Я відчинив вікно і крикнув через двір:

— Бруно, ти подзвониш нарешті?

Його вікно було за деревами. Аж ось і він обізвався до мене:

— Ти здурів, чи що? Дзвоню тобі вже чверть години, а ти мовчиш!

— Перевіряй проводку і вивчай слова сам! — сердито крикнув я.

В цю мить повідчинялися вікна у пані Матнер і пана Міхалака і звідти залунало:

— Тихіше! Хай вам всячина! Лиха година!..

Цього вечора я ліг спати сердитий, а вночі не раз прокидався від шкряботіння. Так, я добре чув його. Це дзвонив Бруно. Я подумав, що коли візьму телефон і Бруно скаже, що до них вліз бандит, мені, мабуть, доведеться побігти й вигнати бандита. Бруно страшений боягуз. Я сам упораюся з бандитом, а Бруно сховається під ковдрою. Але брати телефон мені не хотілося. Проте шкряботіння не припинялось. Я взяв коробочку і тихо сказав:

— Ціттербаке слухає. Що там таке?

У коробочці — нічирк. Може, Бруно втік? А може, скоїлося щось ще гірше? Я відчув, як у мене волосся стало дибом, а по спині наче поповзли мурашки. Я гукнув у коробочку:

— Бруно, відповідай же! Чи ти ще живий?

Я крикнув, мабуть, занадто голосно. Спалахнуло світло. У дверях з'явилася мама, в халаті наопашки.

— Що тобі, Альфі? — схвильовано запитала вона і потермсила мене. — В чому справа?

— Я... коли з Бруно щось сталося... весь час дзвонить телефон...

— Що дзвонить?

— В коробочці шкрябає, кажу...

— Що шкрябає? Альфі, тобі приснилося щось страшне. Може, ти захворів?

— Ну, а ти хіба нічого не чуєш? — запитав я. — Чуєш, як шкрябає?

— То ж дощ іде, синку. Дощ то шкрябає, то стукоче у вікно. І справді, надворі йшов дощ.

Мама дала мені випити ковток якогось напою і добре вкрила ковдрою.

— Тобі щось страшне приверзлося. Хай наснитися приємне!

Вранці я викинув свій телефон на смітник. І тут я зустрів пана Гопфенгайта.

— Ну як, обміряли будинок? — буркнув він.

— То ми проводили телефон, — зізнався я.

Пан Гопфенгайт не зрозумів мене. Зате Бруно добре зрозумів, коли я йому сказав:

— Можеш дзвонити кому хочеш, а мені зась!

— Чому це? — здивувався він. — Учора ввечері у тебе дзвонило? Я дзвонив, але ти знову не взяв трубки.

Що мені довелося пережити через «шахрайську гумку»

Якось приїхала до нас із Західної Німеччини моя двоюрідна бабуся Паулетта. Бабусі завжди хороші. Я люблю бабусь і бабуся Паулетту теж, хоч вона завжди приносить нам прикромці. Але тут я не винний. Бабуся Паулетта завжди сперечається з татом. Вона починає:

— Ось ви, злидарі зі Сходу... — І не доказує, бо тато гнівається, і в розмову втручається мама:

— Тітонько, коли ти, нарешті, все зрозумієш?

Та цього разу винний я сам. Це ж несправедливо! Але дозвольте розповісти по порядку.

Бабуся прибула на великдень. Мама сказала татові:

— Паулю, дивись, щоб обійшлося хоч цього разу без суперечок.

Тато насупився.

— Це не моя рідня, а твоя, тітка Паулетта — твоя тітка, але коли у неї такі дивні погляди, я не можу мовчати.

Гостювання тітки Паулетти почалося без пригод. Вона прибула, і спершу все було гаразд.

— Ну, як у вас справи? Нічого хорошого, правда ж? — усміхаючись, запитала бабуся Паулетта і витягла чималу пачку маргарину. — Це вам знадобиться. Тут же його нема.

Цілком спокійно тато сказав:

— Дорога тітко Паулетто! Ти у нас бажаний гість, але ж ти нічогосінько не знаєш про те, що діється в світі. Будь ласка,— звернувся він до мами, яка сиділа зіщулившись,— принеси сюди нашу каструлю з маргарином, а також смалець і масло, хай тітонька побачить на власні очі.

Тітка Паулетта побачила.

— Ну, гаразд, коли так,— сказала вона,— але в мене є щось для нашого дорогенького Альфі. Цього у вас точно нема! — І вона витягла пакетика, вдвічі більшого за сірникову коробку.

— Це справжня американська жувальна гумка! — урочисто проказала бабуся.

Тато не витримав:

— У нас ще не вистачало американської гидоти! Альфонс же щелепу собі вивихне.

Про всяк випадок я сховав пакетика в кишеньку. Мені кортіло скуштувати гумку на смак. Я пішов у вбиральню і оглянув пакетика. «Шахрайська гумка» — було написано на ньому. Безглузда назва. Витяг плиточку. На смак солодке. Чи не те саме, що й наші м'ятні таблетки? Я швидко облизав цукрову пудру — її було дуже мало. Після четвертої плиточки остаточно переконався; ця гумка справді шахрайська, — і мало не викинув увесь пакетик.

Я вернувся до кімнати. Тато й бабуся Паулетта саме говорили про квартирну плату.

— О, ви навіть уявити собі не можете, які в нас чудові квартири.

— Хай так,— не заперечував тато. — А яка квартирплата?

Бабуся образилась і замовкла. А я вставив:

— Тато має рацію, а жувальна гумка — то казна-що. Зовсім не смачна. Найкраще проковтнути її одразу, як злижеш цукрову пудру.

— Альфі,— стурбувалась бабуся Паулетта.— А ти, бува, не проковтнув тієї гумки?

«Що за дурниці,— подумав я.— Всяку їжу треба ковтати. Хай то буде що завгодно: цукерка, шоколад чи щось інше».

— Гумку треба тільки жувати! — вигукнула бабуся.

— Чому тільки жувати? — здивувався я.— Жують же для того, щоб з'їсти. Пережоване має бути в шлунку.

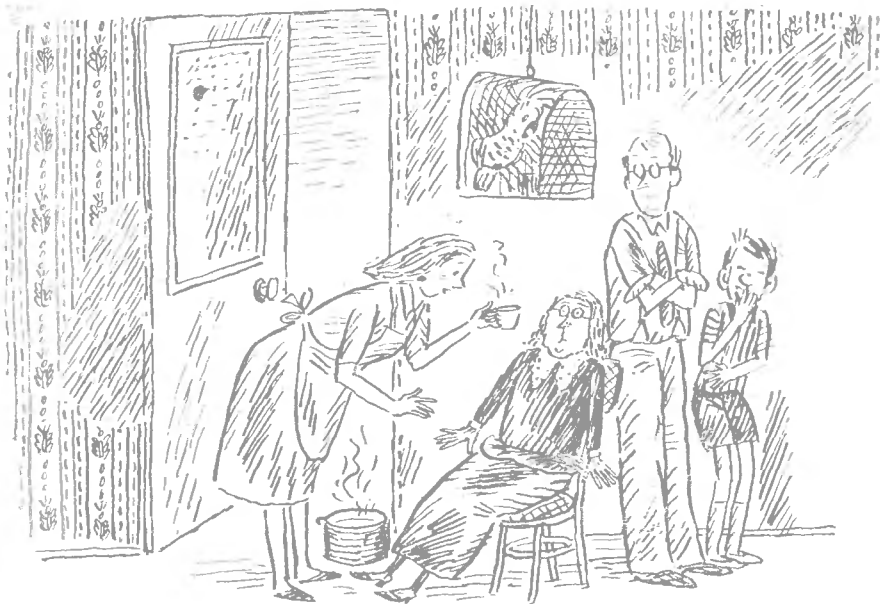
— Та ні ж бо! — схвильовано скрикнула бабуся Паулетта.— Жувальна гумка тільки для жування!

Якесь безглуздя та й годі.

— Скільки ти з'їв? — злякано запитала бабуся.

— Ну, так... чотири плиточки чи п'ять.

— Ой горенько! — скрикнула бабуся і кинулась до мами на кухню.— Альфі проковтнув жувальну гумку! У нього ж залі-

питься кишечник... Негайно клізму і заварити м'ятний чай... чи викликати лікаря?

Хороші справи! Мене вкутали теплими хустками, дали випити гіркуватого чаю. У плунку бурчало і булькало. Тато вийшов. Він був дуже сердитий. Мама приклала мені до живота теплі компреси, а спантеличена бабуся Паулетта розповідала казки про снігурочку, про малого Ганса і його сестричку Грету. Це була справжня мука, надто бабусині казки.

— Скажи, а як же користуватися жувальною гумкою? — запитав я бабуся, аби тільки вона припинила розповідати свої казки.

— Це ось так, — сказала вона і, поклавши гумку в рот, почала жувати. — Весь час жуєш і перекидаєш язиком: то в правий кут, то в лівий, то в правий, то в лівий.

— Як безглуздо! — не витримав я. — Це ж так жує жуйку корова.

Я не хотів образити бабуся, але мама думала інакше. Вона влаштувала справжнісінький спектакль. Мені довелось сім разів вибачитися перед бабуся Паулеттою через ту кляту гумку.

Раптом бабуся перестала жувати.

— М-м-м... — вирвалося в неї з рота.

Я подумав, що так воно й має бути; мабуть, коли людина

пожує хвилин десять, такі звуки починаються вилітати самі собою. І я поцікавився:

— Це так завжди мимрять, коли жують гумку?

Замість відповіді у бабусі ще раз вирвалося «м-м-м...», і в розпачі вона показала собі на рот. Е, тут щось не те! Бабуся Паулетта якось не так жувала гумку. Їй скорчило рота, і вона могла тільки промимрити «м-м-м»!

Мама принесла велику каструлю теплої води. Насилу вдалося розтулити бабусі рота.

Мені було так смішно — що ж у цьому поганого? Тільки мама сказала, що це нечувано, і знову взялася напучувати мене.

Вечері бабуся Паулетта говорила зовсім мало. Пригода з гумкою дуже стомила її. У нашому помешканні стало тихо. Бабуся Паулетта мовчала. Я прислухався до свого живота. Тато думав, що він нарешті вгамував бабусю. А мама була задоволена.

Наступного ранку бабуся Паулетта сама почала розмову про жувальну гумку:

— Знаєш, Альфі, вчора вийшло погано, але повір мені: жувальна гумка — чудова річ! Коли ти кінчив жувати і хочеш їсти чи палити, тоді витягаєш її і де-небудь приліплюєш.

Якби я не брав більше гумки в рот, то не було б і прикрощів. Половину гумок я вже встиг викинути. А тепер почав жувати решту, але так, щоб ніхто не бачив. Пожувавши, я вийняв гумку з рота і приліпив під столом. Так! Тримається. Тоді я одну приліпив знизу до тарілки, одну за вухом, хоч і розумів, що це безглуздо. Швидко пожувавши решту сорок вісім гумок, які ще були в пакетіку, я приліпив їх до сидіння стільця. Вийшов ніби садочок із пластилінових дерев. Ну, а потім почалися прикрощі.

Мама приготувала обід і поклікала нас:

— Ідіть їсти печеню! Тільки швидше, а то захолоне! Альфонсе! Захопи свого стільця, бо тут не вистачає.

Я знаю, як пильно мама стежить, щоб за столом все було в порядку і щоб у мене були чисті руки, тому я щодуху кинувся до умивальника, швиденько причесався, взяв стільця і заніс у кімнату. Мама послала мене також по суп і компот. Тим часом бабуся Паулетта й тато вже вже посідали. Печеня була чудова. Не те, що жувальна гумка — печеню можна ковтати, нею наїдаєшся, і вона смачна.

Після їжі ми збиралися піти на прогулянку, повставали, сиділа тільки бабуся.

— Ти ж, напевно, підеш з нами? — запитала мама. Бабуся Паулетта чомусь скривилася і відповіла:

— Я... я... е... не можу.

Ми презирнулися.

— Тобі недобре? — стурбувалася мама. — Чи в тебе, може, ще болить рот?

Бабуся Паулетта жалібно похитала головою.

— Я не можу звестися на ноги, — сказала вона. — Мабуть, у мене простріл. Може, тут у вас на Сході таке повітря, що від нього буває простріл.

Бабуся силкувалася встати, але це їй не вдавалось. Вона була немов пририта цвяхами до стільця. Мама й тато здивовано дивилися на неї. Бабуся почала схлипувати. І тут я згадав про сорок вісім жувальних гумок! Зрозуміло, чому бабуся Паулетта прилипла до стільця.

— До побачення! Піду попереду! — кинув я і подався геть.

Отакий був у нас великдень, із прикрощами. Мама перестала зі мною розмовляти, тато теж. Вони думали, що я все навмисне влаштував.

Тато знову посварився з бабусяю Паулеттою. Він сказав їй:

— Так тобі й треба, що ти приклеїлася. Ті янкі, якби могли, всіх людей поприклеювали б на свої гумки.

Всі троє дорослих розсердилися на мене. Я більше не жую цієї погані. Прикро тільки те, що мій Чистун знайшов приліплену під столом гумку і заніс до себе в клітку. Коли вже він щось ухопить у свій дзьоб, то нізащо не відбереш.

Хай йому всячина, тому великодню!

Яка пригода була в мене з макаронами й помідорами

Мабуть, ніколи в житті я більше не їстиму макаронів і помідорів. Від згадки про них мені стає погано. А було ось як.

В суботу наш клас поїхав на екскурсію. Як це було чудово! Ми спали в бараці на солом'яних матрацах. Приємно пахла свіжа солома. Самі варили собі їсти. Першого дня готували дівчатка — гороховий суп і сосиски. Другого дня дівчатка приготували суп із локшиною і м'ясо.

Наступного дня мала відбутися мандрівка до руїн замку. Бруно сказав мені:

— Щось не хочеться плентатись до тих руїн. Це ж далеченько — кілометрів з п'ять буде.

Я відповів:

— У мене теж нема охоти. Ми з татом уже були там.

— Давай залишимося, — прошепотів Бруно.

— Ні, так не годиться, — відповів я теж пошепки. — Дисципліна є дисципліна.

Бруно невдоволено кивнув, а потім скорчив страшну пику.

— Я дещо придумав, Ціттербаке,— сказав він.— Ось побачиш.

А що він придумав — не сказав.

Наступного дня Гаррі, наш піонервожатий, знову призначив куховарити дівчаток, але ті відмовилися. Їм теж хотілось побачити руїни. Раптом обізався Бруно:

— У мене пропозиція. Ми з Ціттербаке вміємо куховарити, то й побудемо сьогодні за кухарів.

Всі здивувались, а Гаррі нам просто не повірив. Але Бруно так розходився, що Гаррі таки погодився. Всі пішли, а ми з Бруно залишилися куховарити. Бруно навіть не схотів вислуховувати від дівчаток поради. Коли всі пішли, він запитав мене:

— А ти вмієш куховарити, Ціттербаке?

— Так,— сказав я.— Можу на смажити смачної картоплі.

Зупинилися на смаженій картоплі. Але тільки поговорили, та на тому й кінець. Смажити картоплю передумали, а як приготувати щось інше, я не знав.

— А я гадав, ти вмієш куховарити,— сердився Бруно.

— Чому ж саме я? Це ж ти не захотів іти разом з усіма!— обурився я.

— А чому я? — гарячкував Бруно.— Ти ж сказав, що не хочеш іти до руїн, бо вже бачив їх!

Трохи посперечавшись, ми знову заходилися думати, що ж готувати.

— Треба щось зварити,— вголос міркував Бруно.— Без обіду не можна. У мене самого вже бурчить у животі. Як же так без обіду?

— Я залюбки попоїв би макаронів з томатним соусом.

Це я чудово придумав.

— Гарзд,— погодився Бруно.— Якщо ти більше нічого не вмієш, давай хоч це приготуємо.

Ми пішли до сільської крамниці й попросили макаронів.

— Скільки фунтів? — запитала продавщиця.

Ми здивовано переглянулися.

— Хвилинку,— попросив я її,— ми зараз повернемось.

Надворі ми стали гадати, скільки ж фунтів узяти. Нас двадцять п'ять чоловік і піонервожатий. Бруно гадав, що треба купити двадцять п'ять фунтів. А я думав, що півфунта макаронів на людину досить. Ми вернулись у крамницю і купили дванадцять фунтів. Бруно попрохав також дванадцять фунтів помідорів.

— Е, хлопче, на початку літа помідорів не буває! — продавщиця, мабуть, гадала, що ми сміємося над нею.

— Хвилинку,— заїкаючись, попрохав я.— Нам треба ще раз вийти.

Надворі Бруно пробурчав:

— Таке запропонував! Макарони без помідорів не пі-
дуть.

Що я міг сказати? Ми вернулися в крамницю, і я запитав:

— А чогось іншого у вас нема?

Продавщиця, мабуть, здогадалася, що нам треба:

— Є консервовані помідори у банках.

Ми були врятовані. Купили дванадцять банок помідорів і всі покупки принесли в табір. Бруно відразу ж заходився розпалювати вогнище. Зрозуміло, чому. Бруно не вміє куховарити. Отже, він хотів бути за кочегара, а мені лишалася кухня. Він розпалив у плиті величезне вогнище і все підкладав дров, а я ходив сюди-туди по кухні.

— Ну, Ціттербаке,— запитав мене Бруно,— скоро варити-меш?

— А чому саме я? Я не знаю, як варити макарони з помідо-рами! — закричав я.

Ми знову посперечались, але нічого не вдієш, обід треба готувати. Мама варить макарони якось у воді. Я намагався пригадати, як саме.

— Принеси води! — трохи подумавши, звелів я. Ми висипали макарони в каструлю, налили туди трохи води і все це поставили на вогонь.

— А помідори?

Я знову мало не посварився з Бруно.

— Ти не маєш ніякого уявлення про кулінарію! — крикнув я.— Помідори вкинемо наостанку.

Поки варилася повнісінька каструля макаронів, ми тим часом пішли пограти в бадмінтон.

Десь за годину Бруно раптом заляк із ракеткою в піднятій руці.

— Ціттербаке, щось смердить! — крикнув він. Я хотів заперечити, але й сам відчув запах. Він долинав з кухні. Ми прожогом кинулися туди. Каструля димувала й шипіла. Фунтів зо два макаронів здулися над каструлею і, мов довгі білі черв'яки, падали на плиту. Під каструлею теж лускотіло й шипіло. Ми перекинули каструлю над великою мискою, хотіли висипати макарони. Але висипалась тільки частина. Решта макаронів прикипіли до дна і не випадали. Ми втупилися в каструлю. Скидалося на те, що ми зварили купку вугілля.

— Може, вистачить тих, що висипалися? — стиха промовив Бруно. Висипалося чимало. Ми вишкребли каструлю і знову налили води. Бруно покуштував уцілілих макаронів і відразу виплюнув просто мені на черевик.

— Ще зовсім сирі,— сказав він.

Ми поставили макарони доварюватись, а самі знову пішли грати в бадмінтон. Перегодом Бруно згадав:

— Ціттербаке, а піди поглянь, чи не закипіла вода.

— А як дізнатися, чи кипить? — запитав я. — Вдома ми кип'ятимо воду в чайнику. Коли кипить, чайник посвистує.

Велика каструля не свистіла. Бруно порадив мені встромити пальця в каструлю — тоді, мовляв, буде видно, закипіло чи ні. Я пішов на кухню і зробив так, як він порадив. В ту ж мить я закричав, вискочив надвір і, мов навіжений, заходився дмухати на червоний ошпарений палець.

— Отже, кипить. Все гаразд, — ніби нічого й не сталося, сказав Бруно. Я сів на траву. Палець так болів, що грати в бадмінтон більше не хотілося.

Потім ми досипали в каструлю ще макаронів і варили їх зо дві години. Цього разу вони не пригоріли, а тільки трохи розварилися.

— Погано, — сказав Бруно. — Та будемо вважати, що це суп із макаронами.

Ми відкрили банки і висипали помідори в каструлю.

— А тепер покуштуй! — запропонував Бруно. Я взяв велику ложку і сьорбнув. Після цього з півгодини я не міг сказати й слова, так обпik рота. Суп мав якийсь дивний присмак. Чогось йому бракувало.

— Несолоний, — пояснив Бруно. І справді, суп треба посолити. Ми стали міркувати, скільки ж треба солі. Я гадав, що для двадцяти шести чоловік вистачить чотирьох фунтів. Бруно був іншої думки.

— Трьох фунтів вистачить, — сказав він.

Ми висипали в каструлю три пачки солі і дали супові поваритися ще з півгодини.

— А тепер ти покуштуй, бо я не можу, — запропонував я Бруно.

Він покуштував і вмить роззявив рота, ніби йому на зуб потрапив камінець.

— Води! — заволав він. — Рятуйте! Води!

Тільки випивши з півкухля, він заговорив:

— Мабуть, вистачило б пучки солі. А то...

Добре, що я обпik рота і не міг більше куштувати. І тут ми почули пісню. Загін вертався, співаючи:

— Ми хочемо їсти, їсти, їсти...

Швидко всі похапали тарілки та ложки. Ми з Бруно мали роздавати обід.

— Ну, що там у вас? — поцікавився Гаррі, витираючи ложку. Я не мав часу для розмов. Треба було викинути чорні макарони. А Бруно тихо відповів:

— Та є дещо добреньке... Макарони з помідорами.

Всі нетерпляче застукотіли ложками. Бруно став насипати макарони великим ополоником.

— Якись вони не такі, ваші макарони,— сказала котрась із дівчат.

— Зате смачні,— відказав я.

Поки що ніхто не їв. Всі чекали на застільну промову. Я сів біля дверей. Бруно вмовився поруч мене — чому, не знаю.

Після застільної промови кожен зачерпнув по повній ложці.

Тим часом я шепнув Бруно:

— А чому ти не їси?

— Мені й так погано,— відповів той.

Я знову:

— Мені теж, я краще зовсім не їстиму.

Раптом всі стали плюватися і кашляти. А Луїза зарепету-вала:

— Я отруїлась!

Ми кинулися до дверей. Хтось кинув нам услід помідора. Помідор влучив Бруно в потилицю. Йому це зовсім не дошкулило. А в мене щемів обпечений палець і в роті палало, мов у печі.

Тепер ми з Бруно сидимо на березі озера й ловимо рибу. А там нагорі дівчатка швиденько готують манну кашу і малиновий сік. З нами ніхто не розмовляє, бо ми завинили перед ними.

— Нічого,— порушує мовчанку Бруно.— Впіймаємо кілька рибин, засмажимо і обійдемося без їхньої манки.

— А хіба ми знаємо, як смажити рибу — з кістками чи без кісток? Краще перестань.

Про макарони й помідори я більше й чути не хочу. А в животі у мене гарчить так, ніби там сидить лев.

Як я ходив до амбулаторії

Ця пригода почалася просто з прикрощів, а скінчилася ще більшими прикрощами. Мені треба було йти грати в футбол. Ми грали з командою сусідньої школи. Перед початком гри ми хотіли прокричати хором:

«Ми у наступ підем мужньо, бо команда наша дружна!

Ми ваш захист прорвемо, ми вам гол заб'ємо!»

Тільки-но зібрався йти, а мама каже:

— Можеш піти на футбол, але спочатку швиденько збігай в амбулаторію і забери мою довідку.

Я вже й так запізнювався на футбол, але в амбулаторію теж треба збігати. Це на вулиці Шмідта. Мама пояснила, як туди йти.

І я подався. Якраз на вулиці Шмідта я зустрів нашу команду та інших хлопців, що йшли на футбол.

— Хіба ти не будеш грати? — закричали друзі. — Ходімо з нами.

— Обов'язково! Тільки швиденько принесу мамі з... — Я не міг пригадати, як воно називається.

Бруно помітив, що я затнувся, і відразу напосів на мене:

— Що, не знаєш, як викрутитись?

— Я обов'язково прийду на спортмайданчик, незабаром приїду! — вигукнув я. Спробуй не прийти. Що тоді подумують хлопці?

Але куди мені йти? Я зовсім забув. На вулиці Шмідта є велика кооперативна крамниця, де продають електричні лампочки. Над дверима вивіска: «Лампочки — світильники — абажури». А чи не називається та установа, куди мені треба сходити, ламполаторія? Я зайшов до крамниці й звернувся до продавця:

— Я хотів би одержати медичну довідку для мами.

Продавець насупився.

— Медичну довідку? — перепитав він. Я помітив, що в нього зіпсувався настрій.

— Ти що, глузуєш з мене? — запитав він сердито.

Я почервонів.

— Ні, зовсім ні! — Тепер я розсердився, але сам на себе. Як же воно називається?

— Хіба це не ламполаторія?

Продавець раптом засміявся:

— Ти, певно, маєш на увазі амбулаторію, лікарню? Через чотири будинки далі по нашій вулиці.

Лютий вибіг я з крамниці. Але згадав, що забув подякувати, і знову влетів до крамниці, наштотхнувся на якогось чоловіка у дверях, гукнув «дякую» і вибіг надвір. Ух! Ну й справи!

Аж ось і амбулаторія. При вході — медсестра:

— Ну, малий, де в тебе болить?

Від бігу я так захекався, що не міг пояснити, чого прийшов. Але ж я не хворий!

— Еге, ти боїшся. Напевне, до зубного. Зубного всі діти бояться.

Хоч я й не боявся зубного лікаря, але так важко дихав, що не міг заперечити. Я опинився у великій приймальні, а медсестра гукнула:

— Тут малий пацієнт до зубного лікаря Генкеля.

Раз! І я вже сиджу на білому стільці у зубного й чую, як сестра шепоче йому:

— Це, мабуть, боязкий — не промовив жодного слова.

Лікар підійшов до мене і звелів кілька разів зробити вдих

і видих, щоб заспокоїтися. Та мені й так не було страшно. Я ж прийшов по довідку для мами.

— А тепер оглянемо зуби.

Зубний лікар Генкель пильно поглянув на мій рот, але я не відкрив його. Навіщо?

Лікар суворо дивився на мене. Настрій у нього зіпсувався. Він насупився:

— Такий великий і боїшся?

— Ні,— заперечив я і більше не встиг нічого сказати, бо лікар уже вставив мені між зубів дзеркальце і паличкою став шкрябати мої зуби.

— Гм... я... по... ма...— Це мало означати: «Я ж прийшов по довідку для мами». Але лікар нічого не зрозумів. Він усе нишпорив дзеркальцем у мене в роті і шкрябав мої зуби.

— Ти нерегулярно чистиш зуби. Ага, тут ось маленька чорна плямочка...

— Гм... я... по...— Та вже гула бормашина.

— Ну, хіба було боляче? — привітніше запитав лікар.— Все. До побачення, малий.

Лікар назвав мене малим, хоч і сам був не набагато більший за мене. В роті у мене було солодко і пекло.

Я знову стояв сам у порожній приймальні. Відчинилися інші двері, й сестра гукнула:

— Наступний, будь ласка!

Я озирнувся. Певно, це я наступний.

— Що в тебе болить? — запитав новий лікар і, не чекаючи відповіді, заговорив сам: — Зараз подивимось, тільки не хвилюйся, сідай...

У цього лікаря була сива борода і веселий погляд — це впало мені в очі. Я слухняно роззявив рота, дозволив обмацати собі шию, відчув, як лікар щось устромив мені в ніс, а потім посвітив у вуха.

— Все гаразд! — вигукнув лікар і засміявся. Потім враз посерйознів:

— Правда, вуха...

Я злякався. Що з моїми вухами?

— ...треба краще мити. А то доведеться посіяти в них моркву. Точнісінько як мама. Вона теж завжди присікується до моїх вух.

«Якась дурна ам...» — подумав я і знову забув, як воно називається. Знову я стояв сам у порожній приймальні. В третій дверях з'явився третій лікар. Я скося глянув на табличку на дверях: «Лікар по всіх хворобах Пайкельт».

Що ж цей буде зі мною робити? Я вирішив мовчати та й годі. Навіщо говорити, коли ніхто тебе не розуміє?

— Пізненко ти прийшов,— сказав лікар Пайкельт, позирнувши на мене крізь окуляри. Я мовчав.

— Ти останній з гандбольної команди. Малуватий, як на воротаря.

Але ж я не граю в гандбол, не записувався до доктора Пайкельта і ніякий не останній.

Лікар Пайкельт обслухав мене, звелів зробити десять присідань і знову обслухав.

— Здоровий,— сказав він.— Тільки заслабкі м'язи. Дуже худий. Погано їси?

Я кивнув.

— Треба більше їсти, більше бувати на свіжому повітрі, а повернувшись додому, знову добре їсти. Якнайбільше овочів.

Точнісінько теж саме завжди каже тато. Я похнюпив голову, коли лікар Пайкельт записав у якомусь папері, що я не годжуся в гандбольну команду. Замалий, дуже худий. І лікар мов тато.

Нарешті я пройшов усіх лікарів. Мерщій тікати з цієї дурної... а...а... Ет, все одно, як воно називається.

Коли я пробігав повз крамницю, де продають лампочки, то знову згадав про мамину довідку. Я ж не для того ходив до а... амбулаторії (знову згадав), щоб комусь показувати зуби та робити присідання. Ще швидше я помчав назад.

Час прийому скінчився. Двері замкнули. Я подзвонив. Нарешті вийшла та сама медсестра.

Цього разу я спершу теж не міг нічого сказати, так захекався.

— Ти ж тільки що був тут. Чого тобі ще треба?

— Я не хотів... мені... Я не боявся, бо мені ж треба тільки довідку для мами... Ціттербаке.

Сестра була невдоволена. Мабуть, подумала, що я просто драбуюся з нею.

— Ти міг би це зразу сказати.

Сестра неабияк розсердилась. Вона швидко знайшла записку для мами. «По три краплі тричі на день» — так було там написано.

Я зарікся ходити в амбулаторію. Краще завжди чиститиму зуби, митиму вуха і добре їстиму.

Але на цьому прикроці не скінчились. Ще ж футбол!

Коли я прийшов на спортмайданчик, якраз пролунав фінальний свисток. Наша команда прогала з рахунком 11 : 3. Всі сердито дивилися на мене, ніби я був винний у цьому.

— З тобою ми куди краще прокричали б наше гасло. І напевне виграли б.

Навіть Петер, наш справедливий голова ради загону, просто лютував:

— Де твоє слово, Альфонсе? Ти ж збирався вчасно прийти!

— Я був у лам... лампо... Як воно, кляте, називається?

Не дочекавшись мого пояснення, Бруно крикнув:

— Викручується! Кинув нас напризволяще. Викликати Ціттербаке на раду загону!

Мабуть, завтра доведеться мені виправдовуватися перед радою загону. А що скаже рада, коли розповім, як лікарі говорили мені: чистити зуби, мити вуха, більше їсти. Вони ще й закинуть мені, що, мовляв, я не виконую піонерського правила: «Піонер дбає про чистоту і здоров'я свого тіла».

А ще довготелесий Герберт із сьомого «А» скаржитись, що хтось був у лікаря і видавав себе за воротаря гандбольної команди. Хай той нахаба тільки попадеться Гербертові, то він йому... Ну, зробить щось погане.

Отака пригода сталася зі мною. А хто у всьому винний?

Як я готувався стати космонавтом

КОСМОНАВТ НОМЕР 2 — ЦІТТЕРБАКЕ

Інколи тато каже:

— Альфонсе, не будь такий балакучий. Ти вибовкуєш усі свої таємниці. Ми, Ціттербаке, зовсім інші — ми мовчазні. Це у тебе, мабуть, від маминої рідні.

Отакої! А мама сердиться. Вона каже, що її рідня не балакує, але в неї нема таємниць від тата і їй нема потреби бути мовчазною.

Я вирішив довести, що добре вмю мовчати. І сподівався, що обійдеться без прикрощів. Але тривало це недовго.

Почалося в середу. Я вирішив стати космонавтом номер 4 або номер 5 чи принаймні номер 6. Раніше мені хотілося бути продавцем овочів, клоуном, водієм таксі, водолазом, гонщиком на велосипеді, генералом Народної Армії і бригадиром на вугільній шахті. Але все це мені якось не зовсім личило. Та й час у мене ще був.

А цієї середи я прочитав книжку Гагаріна, космонавта номер 1, і вирішив остаточно — стану космонавтом. Вирішив також: нікому про це ні слова. Ні вдома, ні в школі. Тато, можливо, не мав би нічого проти, а мама, певно, скаже, що ця професія дуже важка. А ще вона скаже так:

— Альфонсе, у тебе з мигдаликами не все гаразд. Як же ти станеш космонавтом?

У класі я не скажу нічого, щоб іншим теж не закортіло стати космонавтами. Бо тоді буде відбір. Можливо, буде багато охочих

і я не пройду. Петер, Ервін чи Бруно — всі троє міцні хлопці. До того ж Петер ще й голова ради загону.

Наступного дня запитав Петера:

— Ким ти хочеш стати?

— Конструктором телевізорів,— відповів той. Я йому зразу ж півкулька цукерок насипав у жменю, чим здивував його.

— Бери,— сказав я.— Та старайся.

Ервін хотів іти у прикордонники.

— Чудовий намір,— похвалив я.— Добре загартовуй себе і тренуй зір, щоб міг бачити у пітьмі й не пропустив жодного ворога.

З Бруно було гірше. Він мріяв стати льотчиком-випробувачем. Ще трішки — і йому теж спаде на думку готуватися в космонавти.

— О-о-о! Льотчик-випробувач — це дуже небезпечно, мій любий. Тобі доведеться стрибати з висоти сорок тисяч метрів!

— Ну то й що? Я візьму з собою два парашути.

— А як обидва не розкриються, що тоді?

Бруно насупився. Він не знав, що відповісти.

— А уяви собі, що пошкоджено мотор і літак загорівся або раптом відвалилося крило.

У відповідь Бруно тільки щось буркнув.

— Я нізащо не став би льотчиком-випробувачем,— продовжував я.— Дуже небезпечна професія. Ні, ні! Знаєш що? Краще бути водієм таксі, водолазом чи клоуном у цирку.

Бруно спалахнув:

— Клоуном у цирку? Я тебе зараз відлупцюю! Буду льотчиком-випробувачем, хоч би що ти говорив.

Як мені його ще розраяти? Проте льотчик-випробувач — це ще не космонавт.

Я склав собі програму, як стати космонавтом. А для цього потрібно багато чого. Зокрема, треба терпіти різні муки. І я почав з мовчання.

ЯК Я МОВЧАВ

У космосі має бути зовсім тихо. Смішно уявити тільки: ніякого шуму, ні пташок, ні дерев, ні радіо, ні шелесту листя. Найважливіше для космонавта — це щоб нерви витримали ко кінця. Я вирішив три дні мовчати. Це буде моє перше тренування.

Я взяв два ватяні тампони і позатикав вуха, зачинив вікна, позавишував їх і сів посеред кімнати на стільці. Спочатку все йшло добре, і я вже подумав, що сидіти нерухомо зовсім легко. Та за кілька хвилин у мене засвербіли ноги, а у вухах почало дзвеніти.

Незабаром ніби здалеку крізь ватяні тампони долинув мамин голос:

— Альфонсе! Альфі! Ти що, не чуєш?

«Навіть у космосі мене гукає мама»,— сердито подумав я. Аж ось у коридорі почулися її кроки, грюкнули двері. Потім вона зазирнула до мене в кімнату, але, мабуть, нічого не побачила, підійшла ближче і наптовхнулася на мій стілець.

— Ой! — з несподіванки зойкнула вона, ввімкнула світло і сплеснула в долоні.— Що це за витівки, Альфі? Такий чудовий день, а ти сидиш на стільці у темній кімнаті! Іди погуляй!

Спершу я хотів усе пояснити, але вчасно похопився. Космонавти ж повинні бути мовчазні.

— Чи ти оглух? — запитала мама.

Я втупився в стелю і уявив, що бачу там сузір'я Великої Ведмедиці.

— Далі нікуди, — зробила висновок мама. Тоді дала мені гроші, господарську сумку і сказала:

— А тепер сходи до магазину. Принеси мармеладу, маргарину і півфунта сала.

Відмовитися не можна було ніяк. Отож я взяв мовчки гроші, сумку і пішов. У магазині пальцем показав, що мені треба.

— Чи в тебе язика нема? — здивувалася продавщиця.

А я дивився кудись у порожнечу і думав собі: звідки їм знати, що я саме пролітаю повз Місяць, а там же цілковита тиша. За вечерею тато спочатку пильно подивився на мене, а тоді звернувся до мами:

— Чи не здається тобі, що сьогодні Альфонс якийсь мовчазний? Певно, щось сталося. Може, заробив погану оцінку, чи викликали на раду загону. Або покритикували в стінгазеті.

Я мовчки їв картоплю.

— Ану покажи щоденник.

Тато не знайшов у щоденнику жодного запису. Я мовчки вийшов у свою кімнату і знову сів на стілець. Тихенько зайшла мама, притулила руку до мого лоба.

— У тебе, мабуть, температура, Альфі. Чуєш,— гукнула вона татові,— він хворий! Це точно. Вже й вуха позатикав ватою. Напевне, протягло і йому болить у вухах.

Наче старій бабі, мама закутала мені хусткою голову. Я все стерплю, але буду мовчати!

Як на те, увечері прийшов Петер, щоб обміркувати зі мною новий номер стінгазети. Він говорив так тихо, що я його ледве чув крізь вату у вухах. А Петер говорив і говорив щось про велику статтю, в якій треба засудити підказування. До мене ж долинали тільки якесь: блуб, блуб, блуб.

«Щось негаразд із трансмісією,— подумав я.— Досі ж не було

перебоїв». І я почав ходити по кімнаті туди й сюди — міркував, як урятувати себе і ракету. Петер не витримав і схопився за голову:

— Та він збожеволів, геть збожеволів!

І пішов собі.

Вранці наступного дня в школі я теж мовчав. Мені хотілося витримати три дні (власне, три дні — ніщо, коли летиш до сузір'я Оріона). Пан Фількендорф поставив мені «п'ятірку», бо я стояв біля дошки, мов німий. А шкода, задача була легка, як дитяча забава. А пан Доріан, наш учитель музики, подивився на мене крізь окуляри й запитав:

— Альфонсе, чому ти не співаєш з усіма?

Я не відповів.

— Еге, ти не хочеш розмовляти з учителем,— розсердився він.— Добре, тоді, будь ласка, заспівай сам.

Весь клас повернув до мене голови. Раптом Петер сказав, щоб усі чули:

— Я вам скажу: Альфонс геть збожеволів!

Він підвівся й розповів учителеві про нашу зустріч напередодні ввечері. Пан Доріан викликав мене до дошки і звелів роззявити рота.

— Може, порвав голосові зв'язки,— припустив він.— Ану, скажи «а».

— А-а-а,— видавив я.

В класі розлігся регіт. Я б розірвав себе, якби міг. Отак підвели мене! Але сказати «а» — це ще не означає заговорити.

Того дня більше я не видав жодного звуку, хоча прикрощів зазнав ще чимало. До всього ще й запис у щоденнику дістав. Звісно ж, увечері тато побачив той запис і насупився, а це вже погано.

— Не вчора, то сьогодні запис у щоденнику. Я ж казав,— зробив висновок тато.

Мовчки я пішов спати. Добре, що швидко заснув. Коли спиш, усе мовчить, і ніхто тебе не запитає, чому ти мовчиш. А космонавт мусить мовчати. Мовчати і мужньо терпіти мовчанку.

ВСЕ В ТЮБИКАХ

Мама завжди каже, що я поганий їдець та ще й дуже вередливий. Вона, мабуть, гадає, що я в цьому винний. Тато завжди її заспокоює. Бо він теж не все їсть охоче. Не любить, наприклад, зелених бобів. А коли я не хочу їсти бурячків чи гребую макаронами з томатним соусом (це ще від тієї подорожі), чи не їм печінки, бо від неї мені стає погано, чи відмовляюся од ванільного пудингу й холодцю, то мама завжди свариться зі мною.

Дарма. Коли стану космонавтом, тоді не матиму прикрощів через маму, бо, як пише Юрій Гагарін, космонавти не їдять ні холодцю, ні бурячків, ані ванільного пудингу. Смішно було б, якби космонавт брав із собою в політ на Місяць, скажімо, десять фунтів холодцю. Космонавти харчуються тільки з тюбиків. Мені це дуже подобається. І швидше, і не треба довго сидіти за столом. Бо мама завжди говорить:

— Альфі, чому ти поспішаєш, мов на пожежу? У тебе ж є час!

А насправді у мене того часу ніколи нема. Надворі на мене чекають хлопці з футбольної команди, або мені треба на піонерські збори чи йти пускати паперових зміїв. Тому мені так хочеться їсти з тюбиків. Просто мимохідь видавлюєш півтюбика в рот: смачно і наїдаєшся відразу.

Я вирішив потренуватись: харчуватися тільки з тюбиків. Космонавти все спочатку відпрацьовують. Почав я вранці:

— Дякую, мамо. Сьогодні мені не хочеться нічого.

А мама:

— Отакої! Знову своєї. Чого це ти не хочеш їсти?

Та як мені відповісти на її питання?

На уроках у мене так бурчало в животі, що пан Фількендорф занепокоївся і спитав:

— У кого це весь час рипить парта?

Петер сердито зиркнув на мене і зашипів:

— Альфонсе, пам'ятай про дисципліну!

Але шлунок, у який не потрапило ні крихти їжі, не дотримується ніякої дисципліни. На перерві я попрохав Бруно:

— Дай мені півбутерброда.

З'їв ті півбутерброда і розізлився на себе, що не витримав. «Добре почав ти харчуватися з тюбиків, Ціттербаке», — подумав я.

А державна торгівля, як тут не нарікати на неї? У магазині нема їжі в тюбиках! Раптом я згадав про зубну пасту, що, як і мій папуга, називається «Чистун», а на смак, мов шоколад. Ось де вихід! Паста потрібна мені не для того, щоб чистити зуби, а щоб їсти. Я видавив усю пасту собі в рот. Спочатку паста справді була на смак, мов шоколад, а вже потім — як гіпс із клейстером.

За вечерею тато не витримав:

— Альфі, Альфі, чому це ти не їси? Певно, щось із тобою не гаразд?

— Я попоїв.

— Ох, Альфі, — і мама сумно поглянула на мене, — кажи правду. Ти не їв і потай нічого не брав. Я ж бачу.

— Я...

Я мало не виказав, що перейшов на їжу в тюбиках. Саме в цю мить мені так сильно віддало шоколадним клейстером, що я не міг більше ні слини ковтнути, ні слова промовити. Моє щастя! А потім занудило. Мені здавалося, ніби скрізь у квартирі пахне шоколадним клейстером. Нарешті мама сказала:

— Альфі, йди спати, вмийся, почисть зуби... Ой лишенько! Який ти блідий! Мов стіна. Що в тебе болить?

Коли вона сказала: «Почисть зуби», я згадав про порожній тюбик, і мій шлунок ракеткою рвонувся до горла. Мене перенесли в ліжку. Я не опирався. Мої думки знову були про тренування. Яка це важка справа!

Вранці мені стало краще. Але їсти зубної пасти я більше не міг. До того ж це помітили б. Бо прийшовши з ванної, мама сказала:

— Альфі, ти витрачаєш страх скільки зубної пасти! Ти що, їси її?

Вдруге я не дозволив собі просити у Бруно хліба. Я зайшов до магазину і спитав у люб'язної продавщиці:

— Що у вас є в тюбиках?

Спершу вона подумала, що я глузую з неї, але потім усе-таки відповіла:

— Майонез, гірчиця і анчоусова паста.

Дивна якась їжа! А де він росте, той анчоус? Я витрусив усі свої гроші й купив усього по тюбику. Вирішив почати з гірчиці, бо знав, що воно таке. Зайшов у якийсь під'їзд, видавив гірничного черв'яка і злизав. Припекло так, що я закричав наче навіжений і стрімголов вискочив надвір. Мені здалося, що у мене просто з рота стартує ракета, а з носа б'є полум'я.

Якийсь добродій саме збирався зайти в будинок, але помітив мене і схопив за руку.

— Чого ти плачеш, малий? — співчутливо запитав він. — Хтось набив тебе? Чи, може, загубив маму?

Я тільки застогнав:

— О-о-х! У-у-у! — а тоді вирвався у нього з рук і помчав вулицею. Коли пробігав повз пожежний сигнал, то ледве втримався, щоб не розбити скло, — може, пожежники допомогли б мені.

Вдома я припав до крана і випив літрів зо три води. Згодом я

ще спробував видавлювати гірчицю по рісочці, але пекло однаково. Після того, як я з'їв півтюбика, язик у мене геть затерп і став, як ганчірка. З очей безперестанку текли сльози. Мама вже хотіла повести мене до лікаря. Мені треба було засміятись, але замість сміху вийшло якесь хрипіння. Чого це я мав іти до лікаря? Космонавт же не піде до лікаря через те, що він їсть із тюбиків. Вночі мені приснилося, що в мене день народження і все на столі,— і тістечка, і хліб, і печеня,— було з гірчиці.

Я закричав.

Прибігла мама і приклала мені до лоба руку. Я чув, як вона прошепотіла татові:

— Наче не скарлатина, а очі червоні. Обкладений язик і горло ясно-червоне.

Наступного ранку я був дуже кволий і потай з'їв п'ять шматочків хліба. Ой, яке тяжке тренування! Тільки тепер я зрозумів, який мужній Гагарін. Від тюбика гірчиці довелося відмовитись, бо це ні до чого хорошого не привело б. Майонез, мабуть, кращий. На тюбику написано: «Майонез додає їжі смаку. Приправляйте їжу хорошим майонезом». Я обережно видавив трохи на ніготь і лизнув. Так, майонез смачний. Тоді я взяв тюбик у зуби, а їсти мені хотілося добряче, і все вичавив у рот. Трохи перегодом мені стало так, ніби тюбик майонезу перетворився в животі на величезний камінь.

— Слухай, Петере, я не зможу піти на тимурівське завдання,— насилу проказав я.

— Це чому ж? — запитали всі хором.

— Я... я...

— Не викручуйся! — сказав Ервін.

— У мене не гаразд із животом,— відповів я і миттю вилетів у двері.

— Поговоримо на раді піонерського загону,— навздогін мені кинув Петер.

Але я не мав часу на відповідь, треба було поспішати до вбиральні. Там я пробув цілу годину. І в мене сяйнула думка: чи не відмовитися від їжі в тюбиках, а набрати в ракету смаженої картоплі і мисливської ковбаси? Але ж космонавт повинен виконувати до кінця все, за що береться.

Увечері я з'їв півтюбика анчоусної пасти. О, в ній є щось від риби, але відчуття таке, ніби з'їв ножа чи тертушку. А може, у мене язик став нечутливий од гірчиці. Я попрохав маму пошепки:

— Завари мені, будь ласка, ромашки.

Вигляд у мене, мабуть, був кепський, бо, нічого не кажучи, мама швидко приготувала настій. Цілу годину я полоскав ним горло.

Від сьогоднішнього ранку я знову п'ю какао з сухариками, а на ніч їм щось тепле.

Сьогодні перед вечерею мама сказала:

— Я принесла тобі дещо смачненьке. Намаж скибку хліба. Це анчоусна паста.

Не знаю, як воно трапилось, але я заплакав і дозволив татові перенести мене в ліжку.

Але я стану космонавтом! Всупереч усьому!

ДЕСЯТЬ КВИТКІВ НА КАРУСЕЛІ

Моє тренування посувається вперед. Після того як я повправлявся мовчати в космосі, а також їсти з тюбиків, тепер маю виконувати фізичні вправи, як Гагарін чи Титов. Найважливіша фізична вправа — на невагомість. Це незвичайна вправа. Кружляєш, як, наприклад, папуга Чистун по кімнаті. Я довго обдумував, як би мені зробити те ж саме. Спочатку спробував простягтися, підскачавши в ліжку. Але від цього невагомим не став. Тільки здійняв страшенну пилюку. Якраз увійшла мама. Вона закашлялась і спитала, чому так димить грубка.

Я перечитав багато книжок, кілька номерів журналу «Троммель»¹, аж поки натрапив на потрібну мені думку. Щоправда, це коштувало б багато грошей. Я вичитав, що космонавти тренуються витримувати невагомість на центрифусі. В мене легко паморочиться голова, але коли хочеш стати космонавтом, то маєш пройти всі тренування. На центрифусі треба крутитися, аж поки з'явиться відчуття, ніби ти в ракеті. Але де взяти центрифугу? Аж ось одного разу, коли ми з татом їхали до річки, я побачив невеличкий майданчик, де були і ланцюгова карусель, і гойдалки, і дитяча карусель із білими кониками. Я врятований!

Звісна річ, за одне катання на каруселі не натренуєшся. Треба купити відразу п'ятдесят квитків, а це дорого. На жаль, свої заощадження я витратив на їжу в тюбиках. Спробую попросити у мамі.

— Мамо, дай мені, будь ласка, три марки! Розумію, це багато, але я поверну їх тобі згодом, — сказав я.

Мама здивовано подивилася на мене:

— Так, це чимало, але знаєш, Альфі: коли це справді щось важливе, я дам тобі охоче. Та хто його знає, чи ти не розтринькаєш їх на якусь дурницю. Купиш собі щось непотрібне або кататимешся до несхочу на каруселі.

Я, мабуть, почервонів, адже мама розгадала мої наміри.

¹ «Троммель» («Барабан») — журнал німецьких піонерів.

Але ж це був мій обов'язок — покататися на каруселі. Тільки як про це сказати мамі?

— Ні,— заперечив я.— Це серйозна службова справа, але таємна.

Мама насупилась. Треба було швидко ще щось сказати, щоб домогтися свого.

— Сподіваюся, згодом ти прочитаєш про це в газетах,— додав я.

Тепер мама зацікавилась:

— А чи не можеш ти хоч трохи мені розповісти?

Я засмучено похитав головою.

— Ми, піонери, повинні також учитися зберігати таємниці,— пояснив я.— Це державна таємниця.

Мама не була цілком певна і зажадала від мене чесного піонерського слова, що я не розтринькаю грошей на дурниці.

Один квиток на ланцюгову карусель коштує 30 пфенігів. Моїх грошей вистачить якраз на десять разів. Цього замало. Та нічого, вистачить і десяти. Щоб заощадити на трамваї, я півгодини біг пішки, поки дійшов до тих атракціонів. Було десь опівдні. Карусельник налаштував музику.

— Хіба сьогодні не працюєте? — запитав я.

— Ще рано,— буркнув він.— От увечері тут усе закрутиться.

Я витяг свої три марки:

— Чи можна у вас за один раз покататися на всі ці гроші?

Карусельник здивувався:

— Десять квитків — і все за один раз?

— Це важливо. Треба десять, не менше.

— А як тобі стане погано?

— Я вже пройшов харчування з тюбиків, тепер уже нічого мені не станеться.

Карусельник здвигнув плечима і попередив:

— Ну, гаразд, але щоб потім не наскаржився мамі!

Я сів на сидіння і прив'язався ланцюжком. На жаль, своїм подвигом я міг здивувати лише кількох малих хлопчаків. «Дуже шкода,— сердито подумав я.— От якби було багато людей і всі дивувалися!»

Карусель закрипіла і стала поволі обертатися. Карусельник ще гукнув до мене:

— Коли стане погано, подай мені знак.— Я замахав на нього обома руками.

З гучномовця полинуло:

«Як люблю я мандрувати по країні...»

А я почув тільки: «... люблю я... вати... іні...» Голосно підспівуючи, я вигукнув:

— Ракета, старт! Дати газ! Другу швидкість!

Карусель закрутилася швидше. Я летів у напівлежачому положенні. Миготіли будинки і дерева парку. А коли я глянув на дерева, то здалося, ніби вони обхопили мене своїми гілками. З пісні до мене дійшло тільки: «... вати... раїні...»

Я вже не відрізняв будинків од дерев. Все злилося в сіро-зелені плями. Заплющивши очі, я ледь чутно гукнув:

— Якщо можна, вимкніть другу швидкість! Здається, я вже став невагомий!

Тільки мій живіт ще був вагомий. Навіть поважчав.

Певно, я вже катався за п'ятий квиток. Лунала інша пісня, та я нічого не розумів. Дуже нудило. Але ж космонавт мусить терпіти також нудоту. Тому я не сказав нічого, а тільки дужче заплющив очі й поклав руки на живіт, сподіваючись, що скоро буде край цьому польоту в невагомості. Коли карусель карешті зупинилась, я не міг підвестися.

Карусельник підійшов і злякано сказав:

— Ти білий мов крейда!

Говорити я теж не міг. У мене і язик, мабуть, став невагомий. Карусельник підняв мене. Спотикаючись, я ледве спромігся пере-

тнути майданчик і ліг під кущем. Розплющив очі, але дерева все кружляли і грала музика. Звучала знайома мелодія. «Можливо, це справжня невагомість»,— подумав я. Мимо проходила якась дівчинка. Побачила мене і заверещала:

— П'яний! П'яний!

Одразу ж до мене підійшов дідусь, з яким гуляла та дівчинка. Він поглянув на мене і сказав:

— Вставай, хлопче, а то застудишся!

Я спробував підвестися, але знову поточився і впав на другий бік. Дідусь нахилився до мого рота і понюхав. Він, певно, подумав, що я справді напився. Але ж ні, я тільки з'їв бутерброд із сиром.

— Тобі погано, хлопче?

Я хотів похитати головою, але дерева все кружляли навколо мене, і я навіть не зворухнувся. Підійшла якась жінка.

— У нього, мабуть, розлад кровообігу,— сказала вона.

Я хотів усе їм пояснити, але язик зовсім не слухався мене. Здавалося, він став товстий, як цеглина. Тому я тільки промимирив:

— Як люблю я мандрувати... за три марки... десять квитків...

Дідусь задумливо похитав головою, а тоді підвів мене. Хоча він підтримував мене, але я заточувався то в один бік, то в другий. Здавалося, разом із дідусем я кружляю все швидше і швидше.

— А де ти живеш? — запитав дідусь.

Це я міг сказати.

— Ходімо, Фрідо,— сказав дідусь дівчинці.— Відведемо хлопця додому. Підтримуй його з того боку.

Вони привели мене на трамвайну зупинку, а потім і додому.

Мама перелякалася, побачивши мене з дідусем і дівчинкою. Коли вони пустили мене в коридорі, я поточився, намацав стіну, якось дістався до ліжка і впав.

Дідусь почав розповідати. Мама дуже розхвилювалась і тільки сказала:

— З ним ще ніколи нічого подібного не було! Де ви його знайшли?

— А біля атракціонів,— защебетала Фріда.— Цей хлопець усе кружляв і кружляв на каруселі.

— А покажи-но три марки,— зажадала мама.

Я тільки похитав головою.

— Отже, ти все-таки був на каруселі?— доскіпувалася мама.

Я кивнув, а мені здалося, ніби захиталися пічка й шафа.

— Отже, ти порушив обіцянку? — докірливо сказала мама, розгнівалася і вийшла з кімнати.

Три дні у мене паморочилася голова. Про карусель я не

емів навіть думати. Варто було мені про неї згадати, як усе починало перевертатися в животі. А мама ще довго гнівалася на мене. Вона вважала, що я обдурив її, і навіть не бажала розмовляти зі мною. А все це я робив заради важливої справи! Тепер знаю, що терпіти невагомість дуже важко; але що має бути, те відбудеться. Адже пан Фількендорф завжди говорить: «Заради хорошої справи треба вміти йти на жертви». Мені здається, я вже склав безліч жертв. Тепер мене справді можуть узяти в космонавти. Я досить натренований.

Лишається зовсім небагато: дістатися до Москви і там сказати про це.

ВЕЛИКИЙ СТАРТ

Їхати в Москву найкраще під час канікул. Я так і вирішив зробити. Грошей на дорогу у мене не було. Я знав, що від мами нічого більше не одержу, хоч би як доводив їй, що це потрібно для дуже важливої справи. Відкритися ж їй я не міг. Навіть татові. Бо це дійсно дуже важлива справа, і краще хай вона залишиться в таємниці.

Канікули почнуться тільки за два тижні, а я вже все підготував. Поклав у рюкзак нічну сорочку, спортивні черевики, атлас для орієнтування і дещо із заощаджених харчів: дві пачки сухарів, кілька шматків хліба, а ще шматок сала. Всього цього мало вистачити. В передню кишеню рюкзак поклав піонерський галстук, бинт — на випадок, якщо в космосі я вдарю молотком по пальцю або вивихну ногу, а також піонерський квиток.

Отже, можна вирушати в подорож до Москви. Якби не одна заковика: на час канікул наш загін наче зумисне збирається в іншу подорож. Триденну подорож із змаганням слідопитів і екскурсією в частину Народної Армії.

Як мені хочеться бути з ними! Та коли Петер, наш голова ради загону, запитав мене, чи зможу піти разом з ними, я відповів:

— Друзі, я охоче пішов би з вами, коли б не надумав щось важливіше.

— Що саме? — нетерпляче запитав Бруно.

А Луїза пирснула:

— Важливіше!

— Ось побачите, — сказав я. — Ваша екскурсія — ніщо в порівнянні з моїм задумом.

Я наче бджіл розворушив у вулику. Вони напосілися на мене, почали дорікати, що я, мовляв, егоїст і виступаю проти колективу. Але ж насправді це не так! Політ у космос таки набагато важливіший за справи піонерського загону. До того ж я часто сперечаюся з Луїзою та Бруно, тому краще летіти в космос, аніж мандрувати з ними.

— Друзі, — сказав я. — Мені справді шкода, але я не можу.

Гаррі, наш піонервожатий, навіть хотів поговорити з моїми батьками, щоб довідатися, що ж то у мене за важлива справа. Тоді б я мав клопіт! Бо мама й тато також стали б допитуватись.

Бруно написав до стінгазети дописа про мене, а ще мене викликають на раду дружини. А я ж назбирав стільки макулатури минулого місяця, що посів друге місце!

Але нічого. Коли стану космонавтом і проїздитиму автомашиною, а вони всі стоятимуть на вулиці й вітатимуть мене, я дозволю собі зупинитись і скажу:

— Це стоїть мій загін. Коли я зібрався летіти на Місяць, вони посварилися зі мною через якусь там екскурсію. — І всі люди на вулиці докірливо подивляться на мій загін. А піонери мого загону похнюплять голови, бо зрозуміють, як недооцінювали вони мене.

В останній день перед канікулами ніхто зі мною не розмовляв у класі.

Вдома я написав листа:

«Дорогі батьки!

Не турбуйтеся за мене. Я був і лишаюся вашим хорошим піонером Альфі. Поїду на якийсь час у Москву сказати товаришеві Гагаріну, що хочу бути наступним космонавтом, який полетить до Місяця (ось чому, люба мамо, я катався на каруселі). Отже, доведеться трохи почекати на мене. Мамо, не забувай годувати Чистуна. Ти ж знаєш — через день йому треба міняти воду. Напишу з дороги. А коли полечу, слухайте радіо, я передам привіт і вам.

Будьте здорові й бадьорі. Чого й собі бажаю. Щиро вітаю і цілую.

Ваш Альфонс Ціттербаке».

Цього листа я поклав на столі в кухні, коли рано-вранці першого дня канікул тихо виходив з дому.

Я подивився в атлас, але він нічим не міг мені допомогти. Тож я запитав поліцейського:

— Може, ви скажете, куди буде Москва?

— Як на піонера, то ти дуже нахабний! — відрізав той. — Покритикували б тебе в стінній газеті.

Я почервонів.

— Це вони давно зробили, — сказав я сердито. — Але мені треба в Москву! — І швидко пішов далі.

За дві години наше місто скінчилось, почалися поля й ліси. Я зробив невеликий перепочинок і з'їв половину свого хліба і пачку сухарів. «Схаменися, — подумав я, — ти вже витратив майже половину своїх запасів. А тобі ж має вистачити до Москви!»

Трохи я під'їхав кооперативною підводою, а за наступним селом рушив далі пішки. Тут зі мною сталася незвичайна пригода.

Тільки-но підійшов я до лісу, як раптом біля самого шосе, за кущами, почувся страшний рев. Мозок мені пронизала думка: тікати! Але тут я згадав, що космонавти йдуть тільки вперед, і кинувся через рів у куці — треба негайно перемогти страхувисько! Може, то лев утік із цирку. А воно все ревла в самісінькій гущавині. Якщо це лев, то він з'їсть мене і оком не моргне. Тоді подорожні на Місяць кінець. І тут я побачив на шосе двох дівчаток, які, нічого не підозрюючи, котили велосипед. Певно, вони не знали про небезпеку.

«Альфонсе, — сказав я собі, — ти й так незабаром станеш героєм, а тепер трапилася нагода стати героєм одразу». Я теж заревів і кинувся туди, звідки долинав той рев. Але перечепився через корч і впав. І в цю мить чудовисько стало наді мною. Воно ревнуло й почало товкти мене в спину. Я закричав, трохи обер-

нувся і схопив його за ріг. «Одноріг, — подумав я, — одноріг із казки! Тепер мені кінець!»

І я закричав так голосно, як тільки міг. Але хоч і перелякався, та рога не відпустив. Коли накричався, то помітив, що той ріг не такий уже й великий та гострий. До того ж він уже не ворушився. Тоді я обернувся зовсім і побачив, що то був коров'ячий ріг, маленький коров'ячий ріг. Він належав рябому теляті в чорних і білих плямах. Теля стояло поруч і здивовано дивилося на мене.

— Гей, тут хтось є? — почувся дівчачий голос.

— Так, тут Ціттербаке! — відгукнувся я. — Підійдіть сюди!

Дівчатка зайшли в чагарник. Побачили, що я сиджу на землі і тримаюся за ріг рукою, а мокра теляча морда схилилась до мого обличчя, і зареготали.

— Лізо! — озвалася одна з них. — Лізо, ми тебе шукаємо, а ти забігла аж сюди!

Я зрозумів, що це теля втекло, і виходить, я його впіймав.

— Ось воно. Це я так, ненароком, ради вас упіймав його, — повагом сказав я.

Дівчатка були мені дуже вдячні. Вони зализали теля, і ми разом рушили до сусіднього села.

Бригадир із ферми подякував мені і потис руку, та так, що я зойкнув, але тихенько, щоб не почули дівчатка.

— Не варто дякувати, — була моя відповідь. — Готуюсь до більшого.

Після цього я знову рушив у дорогу. Йшов десь до другої години. Далі йти не зміг. Довелося роззувати черевики, бо на лівій нозі я натер великого пухиря. Подивився в атлас: ні, далеко не зайшов. Мабуть, воно й краще. В Москву можна б надіслати телеграму, щоб вийшли мене зустрічати. Може, в наступному селі я домовлюся з телеграфісткою. Отак роздумуючи, пошкутильгав я далі і доїв решту своїх харчів. Через годину, ледве переставаючи ноги, я входив у наступне село. Треба було зайти в аптеку і на пошту. Але я не дійшов ні до аптеки, ні до пошти. Десь поблизу почувся дитячий гамір. Голоси видалися мені дуже знайомими. Раптом хтось крикнув:

— Усі сюди! Ціттербаке прибув!

І ту ж мить із будинку під вивіскою «Молодіжна база «Ганно Гюнтер» назустріч мені ринувся мій загін.

— Ура вірному Ціттербаке! — галасував Бруно. — Він усе-таки прийшов!

Я намагався не шкутильгати і міркував, як бути. Кинутися назад я не мав ні сил, ні часу. Всі радо потискували мені руки.

— Нічого дякувати. Кожен робить те, на що здатний. Ви що, здивовані? А я впіймав дорогою бика — небезпечна тварю-

ка! Ох і дав же він мені по носі! — показав я на свого великого пухиря.

Ніхто не заперечував. Лише Гаррі засумнівався:

— Мабуть, сильний удар — його міг завдати й бик. Але мені здається, це звичайнісінький пухир.

І вони гуртом повели мене на базу та все приказували:

— Чудово, що ти прийшов, Ціттербаке!

Незабаром прибула вантажна машина Народної Армії і відвезла нас на аеродром. Ми зустрілися з військовими льотчиками. Нам дозволили навіть залізти в літак. Офіцер розповів, що для того, щоб стати льотчиком, треба дуже багато знати й тренуватися.

Ой-ой-ой! Для цього потрібно в тисячу разів більше, ніж оте моє мовчання, харчування з тубиків та катання на каруселі. Мені сподобалося на аеродромі. Я вирішив не йти в Москву, а поки що нишком тренуватися далі.

Увечері я розповів про все Гаррі, нашому піонервожатому. Згадав і про записку батькам. Він негайно подзвонив додому і все пояснив мамі. Мама сприйняла записку за один із моїх жартів і зраділа, що я з усіма.

Гаррі — хороший хлопець. Він пообіцяв тримати в таємниці те, що я йому розповів. Він, мовляв, нікому не скаже, що я ви-

падково потрапив на молодіжну базу, а насправді прямував на Москву.

— Але покарати тебе треба, — підморгнув він мені.

А наступного ранку Гаррі оголосив:

— Сьогодні ввечері Альфонс Ціттербаке розповість про політ у космос. У нього є досвід!

Увечері, коли всі зібрались, я розповів про свої пригоди. Не забув і про зустріч у лісі з биком. Я признався, що то, власне, був не великий бик, а теля, але все-таки бичок, не теличка. Було дуже весело. Бруно навіть забрав назад свій допис.

Після всіх цих пригод я замислився: а чи не краще спочатку стати льотчиком на реактивному винищувачі? Від льотчика-винищувача до космонавта вже недалеко. Тепер мені хоча б автограф одержати від когось із радянських космонавтів.

А катання на каруселі? Наступні три роки про нього не може бути й мови. Від самої згадки про карусель мені стало погано. А того анчоуса ніколи в житті навіть у рот не візьму.

Як я помилково порубав етажерку

Я люблю читати книжки. Дуже подобається мені «Тимур і його команда». Ми теж працюємо так, як тимурівці. Петер, наш голова ради загону, якось запитав нас:

— Чи не створити нам тимурівську команду? Що скажете, хлопці?

Всі захопилися. Всі, крім Бруно.

— Якщо тимурівцям треба так багато працювати... — почав він.

— То й що ж, як працювати? — перепинив його я. — Ми допомагатимемо, а це ж так важливо!

Всі підтримали мене. І Гаррі, наш піонервожатий, теж. Він сказав:

— Альфонс має рацію. Допомогати — це дуже важливо.

На раді загону ми склали довгий список. Записали, де живуть старі й хворі, де малі діти лишаються самі вдома, а також із яких родин служать в армії солдати. Вирішили всім їм допомогати, але по змові таємно. Домовилися на їхніх будинках понамальовувати голубою крейдою великі «Т» — це мав бути наш знак.

Коли не вдасться допомогти таємно, тоді треба подзвонити і ввічливо усе пояснити.

Я одержав доручення принести одній бабусі вугілля з підвалу, нарубати дров хворому пенсіонерові, доглянути маленьку дівчинку, бо її мама пізно повертається з роботи.

— Все зрозуміло. У Ціттербаке все буде гаразд,— сказав я. Примчавши додому, я взяв у підвалі сокирку й подався виконувати завдання. Гаррі попередив:

— Подзвониш до бабусі Тіфтрунк і попросиш у неї ключ від сарая.

Та я був хитріший. Цікавіше ж усе зробити потай.

Спочатку я крадькома обійшов навколо будинку, а потім підійнявся і спустився сходами. На подвір'ї гралося кілька маллят.

— Гей, карапузи, де тут сарай бабусі Тіфтрунк?— запитав я.

Вони показали. На сараї висів замок, але вікно було прочинене.

«Витримка, Ціттербаке»,— подумав я і пригадав, як заради важливої справи Тимур їздив на мотоциклі. І я тихо заліз в сарай. Діти на подвір'ї закричали:

— Тепер будемо гратися у вовка й сімох козенят. А вовка ми замкнемо!

Грюк! І вони зачинили вікно. Отак просто попав у пастку! Я постукав тихенько, потім дужче. Діти показали мені язика і повтікали. Я застукотів у двері так, що вони аж задрижали. Мені ж треба вийти, щоб виконати завдання. Проте ніхто не приходив. У мене під курткою була сокирка. А чи не вибити двері? Ні, це не годиться. Щоб не марнувати часу, я підгорнув на купу вугілля, перебрав картоплю, вичистив стару гасову лампу і з сокиркою став полювати мишей.

Вже смеркало, коли до сусіднього сарая прийшов якийсь дідусь. Він, певно, хотів набрати вугілля. Я загував у двері й погукав:

— Випустіть мене! Я в сараї бабусі Тіфтрунк!

— А хто ж ти? — недовірливо запитав дідусь.— І як ти туди попав?

— У мене тимурівське доручення, а малюки зачинили вікно!

Нарешті той дідусь привів бабусю Тіфтрунк. Бабуся здивовано поглянула на мене:

— Чим ти тут займаєшся, і що тобі треба?

Я показав їй прибраний сарай.

— Маленьке тимурівське доручення,— пояснив я і, схопивши відро з вугіллям, кинувся повз обох старих людей сходами нагору. Поставив відро перед дверима бабусі Тіфтрунк і прожогом шмигнув крізь сінешні двері надвір. «Блискуче впорався, Альфонсе»,— похвалив я сам себе. А тепер за друге доручення. Треба нарубати дров для пана Тілеке. З бабусею Тіфтрунк мені пощастило, то й тут я вирішив допомагати потай.

Пан Тілеке мешкає у маленькому будиночку в кінці вулиці Шмідта.

Я обережно переліз через паркан і побачив у кутку кілька дощок, які стояли там ніби зумисне для того, щоб їх порубали. Я заходився колоти. Але це виявилося не такою простою справою. Мабуть, дошки були з дуба чи з якогось іще твердішого дерева. Моя сокирка підсакувала, мов пружина, вогнем горіли руки, і я вкрай розлютився. Раптом чиясь дужа рука вхопила мене за карк.

— Що це ти робиш із моєю етажеркою?

В напівтемряві я побачив білі вуса і двоє голубих очей.

— Рубаю дрова для пана Тілеке. Виконую невідкладне тимурівське доручення.

Рука на мить відпустила мій карк.

— Чого це ти рубаєш для мене дрова?

— Цього не можу сказати,— сказав я і ступив кілька кроків назад.— Тимурівські справи.

— Облиш лихі жарти. Ти вже й так добряче понівечив мою етажерку. Хіба тепер поставиш її в кімнаті?

І довелося мені хутенько забиратися геть.

Я пішов до родини Радтке. Довго дзвонив і стукав. Нарешті за дверима почувся тоненький голосок:

— Хто там?

— Це хороший дядечко Альфонс,— сказав я.— Відчини. Будемо разом гратись.

Маленька дівчинка повільно відчинила двері. Раз! І я ввійшов. Але побачивши мене, дівчатко закричало й кинулося тікати в кімнату.

— Чорний чоловік! — репетувало воно. — Чорний чоловік!

— Тс-с-с, — спробував я заспокоїти дівчатко.— Не так голосно! Не бійся. Нумо гратися!

Аж раптом переді мною справді з'явився чорний чоловік! Я злякався і сам хотів тікати, але, придивившись, упізнав себе в дзеркалі. Я був брудний з голови до п'ят, аж чорний. Синя крейда, якою я мав малювати тимурівські «Т», перемішалася з вугільною пилюкою. На чубові почіплялось павутиння, а черевки були жовті від глини із саду пана Тілеке.

Було вже пізенько. Незабаром повернулася з роботи пані Радтке. Схлипуючи, дівчатко сховалося за своєю мамою.

— Цей чорний чоловік хотів мене зарубати! — вигукнуло воно.

— Дурниці. Я Альфонс Ціттербаке, з тимурівської команди,— пояснив я.

Але пані Радтке не стала мене слухати, а взяла за руку й повила додому.

Тільки-но ми переступили поріг, як мама сказала:

— Альфонсе, Альфонсе, щоразу нове горе. Що ти знову на-коїв?

Та найгірше було наступного дня в школі. На великій перерві в учительській я побачив бабусю Тіфтрунк, пана Тілеке і пані Радтке. Вони розповідали про якогось телепня, який був у них вчора. Я зразу ж підійшов до Петера і сказав:

— Коли вам потрібні дописи до стінгазети, я напишу.

Петер недовіжливо поглянув на мене:

— Ти ж не любиш писати до стінгазети.

— Напишу щось про тимурівську команду.

— Чудово, — погодився Петер.

Я гадав, що коли сам напишу, то мене не так гостро критикуватимуть. У цю мить до нас підійшов Гаррі. Обличчя у нього було заклопотане. Він спитав:

— Хто вчора виконував тимурівське доручення у бабусі Тіф-трунк...

А я тихенько доказав:

— ...і в пана Тілеке, і в родини Радтке?

Отаке виходить, коли хочеш зробити добре діло! Всі кажуть, що тепер мені треба написати до стінгазети самокритичний допис, бо я все зробив не так, як слід.

Звісно, хороші вчинки робити нелегко. Завтра треба знову йти на завдання.

Що ж я робитиму, якщо прийду, а вікно в сарай буде зачи-нене?

Як я доглядав звірят

Якось приходить до мене Бруно та й каже:

— Ціттербаке, ти ж мій друг.

Ясна річ, просто так він цього не казав би. Щось хоче від мене. Тож я тільки підтакував.

— Знаєш що? — вів далі Бруно. — Через два тижні я поїду. Хай мій золотавий хом'як поживе трохи в тебе, згода?

Я дуже люблю звірят. У мене самого є папуга, на ім'я Чистун. Досі я тільки чув про золотавого хом'яка. От мені б такого!

— Добре, але принеси корм, — погодився я.

Наступного дня прийшов Петер. Він теж щось хотів.

— Альфі, — почав він. — Я їду до заводського піонерського табору. Батьки теж їдуть. Чи не могла б у тебе тимчасово пожити моя кішка?

Взяв я і кішку. А коли Ервін запитав мене, чи не міг би він принести мені своїх дев'ятеро білих мишей, бо теж їде до заводського піонерського табору, я сказав:

— Ти третій із звірятами. Та вже принось. Два тижні побуду директором зоопарку.

Я приніс усіх звірят додому. Мама сплеснула руками і сказала:

— Їх же треба годувати! Що ти собі думаєш? А в квартири ще й смердітиме.

— Дарма,— відказав я.— Вже якось разом перебудуть.

Вночі я проснувся від крику. Кішка втекла крізь відчинене вікно, а Чистун помітив і закричав їй услід:

— Дурний, дурний!

Я насилу вгамував його. Гарний початок! Отак бути директором зоопарку.

Наступного дня оббігав я півміста — шукав Петерову кішку. Аж увечері вгледів її чорно-білого хвоста у дверях м'ясного магазину. «Якщо кішка з'їсть кільце ковбаси, то доведеться мені платити зі своєї скарбнички»,— подумав я й кинувся за нею. Перескочив через прилавок і вже майже схопив її, але посковзнувся і зачепив рукою великого горщика із смальцем. Горщик розбився. Збіглися продавці. Вони ніяк не хотіли вірити, що я просто намагався врятувати ковбасу.

На ніч я замкнув кішку в коридорі. Вона не могла втекти, то хоч вискочила на вішалку і звалила мамину парасольку. Більше нічого вона не накоїла.

Проте цієї ночі сталося ще дещо.

Я спав неспокійно. Все думав про кішку: чи не вискочила вона знову в вікно? І весь час дослухався. Раптом мені здалося, ніби десь у кімнаті пиляє маленька пилка. Потер вуха — нічого не допомогло. В п'ятні все пиляла пилочка: ж-ж-ж. Вранці я сказав про це мамі.

— Альфі, ти з твоїми звірятами... Хто його знає, що ти чув уночі. Ти вже став якийсь мов не свій.

Але ж я справді чув. Може, хтось хотів покрасти звірят? Як-що таке станеться, що тоді скажуть мені друзі? Я зазирнув під ліжко, за шафу. Ніде нічого. Гаразд, простежу наступної ночі.

Кішка знову залишилася в коридорі. Шапки й парасольки я прибрав, то вона скочила на полицю і звалила корзину з білизною. Це трапилося серед ночі. Хіба тут заснеш? Я прокинувся. Знову чую пилку. І досить ясно. Однак я нічого не знайшов. Зате мама знайшла. Прибираючи кімнату, вона вимела з-під вікна цілу жменю тирси.

— Що це? — запитала вона мене. Я здвигнув плечима. Мама обдивилася скрізь і знайшла в підлозі дірку, завбільшки з кулак.

— Оце ж і є нічна пилка! — вигукнув я.— Хто б це міг бути?

Третьої ночі, коли кішка те й робила, що скакала на двері і кладала клямкою, я знайшов і нічного пиляра. Золотавий хом'як виліз із ящика, присів і своїми гострими зубами взявся гризти дошку. Коли я спробував його впіймати, він укусив мене за палець. Я взяв його обценьками для вугілля і так посадив назад у ящик.

— Альфонсе, із цими звірятами так далі не можна, — сказала мама. — Вони зруйнують нам квартиру. Через них не можна заснути. Щось треба робити. Ти їх хоч годуєш?

Ой леле! Про це я зовсім забув.

Я швиденько розшукав пакетики, що їх мені дали Петер, Ервін і Бруно. Який пакетик для кого? Щось я записував. Ага, ось і записи: «Більше молока», «Добре моркву», «Тверді сухарі».

Я ламав собі голову над записами і не міг второпати, кому що давати. «Молоко біле, — подумав я. — Воно, напевне, для білих мишей. Хом'як любить тверді речі, то нехай гризе сухарі, а кішка — моркву».

Наступного ранку я дав хом'якові молока, кішці сухарів, а мишам овочів. Але ж і вередливі ці тварини. І що менше вони їли, то дикіші ставали. Кішка вилізла на кухонний стіл і зжерла півфунта фаршу — з нього мама збиралася приготувати нам вечерю. Хом'як прогриз картонну накривку, якою я накрив його ящикоч, виліз і перегриз ніжку канапи. Мій Чистун, що завжди був зовсім ручний, через усіх цих звірів у квартирі геть здичавів. Цілими днями він кричав «дурний, дурний!» і «забирайся геть, забирайся геть!» Я ледве витримував усе це, але піти кудись теж не смів — треба ж було дати раду тваринам.

Наступної ночі я зачинив кішку на кухні, а все істівне поховав. Вона нічого не могла поцупити, то хоч звалила чайника з кухонної плити.

З хом'яком я вчинив ще хитріше: зачинив його до Чистуна в клітку.

— З цієї дротяної хатки не втечеш, — сказав я і посварився кулаком. Хом'як уважно подивився на мене своїми маленькими чорними очима, які, наче перлинки, виглядали з коричневого хутра, і мені здалося, він сміється наді мною. Чистун не дуже охоче прийняв нового позжильця. Він сидів угорі на жерданці й розглядав хом'яка.

Серед ночі розігралася жахлива сцена. Хом'як поперегризав жердинки. Чистун пурхав по клітці, своїм гострим дзьобом клював хом'яка в голову і кричав:

— Забирайся геть, дурний, дурний, дурний!..

За це хом'як вирвав у нього із хвоста три довгі чорні пір'їни. Мені вдалося їх відокремити аж під ранок, а моя піжама стала на спині мокра від поту.

А вранці скоїлося найгірше. Я зібрався погодувати мишей.

— Будьте розумні, — звернувся я до них. — Сидіть у своїй склянці, крутіть колесо і тільки попискуйте.

Я так розчулився, що перекинув посудину. Мов маленькі снігові м'ячики з ніжками, розбіглися білі миші по квартирі.

— Тривога! — заволав я.

Кішка саме лежала на печі. Вона вмить завважила тривогу. З очей у неї посипалися іскри. Одним стрибком скочила вона вниз і стрілою кинулася за мишами. Я перелякався, адже вона всіх їх поїсть!

— А дзусь, злодійко! — крикнув я.

Раптом на кухні заверещала мама. Що там сталося? Я помчав туди. Мама стояла на стільці, закривши руками обличчя.

— На кухні миші! Забери геть цих жахливих створінь! — кричала вона.

В цю мить одна біла миша кулею влетіла на кухню, а за нею — кішка, вишкіривши гострі зуби. Мама закричала знову. З переляку миша подерлася по моїх гольфах. Кішка хотіла її вхопити, підскочила, та тільки вкусила мене за литку, а миша тим часом упала додолу.

— Тривога! — закричав я знову, схопив віника і прогнав кішку за двері. Все б нічого, тільки дзеркальце, що висіло в коридорі, розлетілося на друзки — я зачепив його віником.

А зараз треба розшукати дев'ятеро мишей. Мама сіла на кухонний стіл і сказала, що не встане, поки всі миші не будуть піймані. Двох я вже упіймав. Та де шукати решту? А кішка? Доведеться знову бігати по всьому місту. І якщо вона забігла до м'ясного магазину, то треба брати з собою і скарбничку. Хом'як теж прокинувся. Чути, як він догризає другу ніжку канапи. Але я не можу вийти з кухні, бо саме присвічу під кухонною шафою — шукаю білих мишей. Чистун, якому золотавий хом'як обірвав хвоста, щодень стає зліший. Чіпляється за гратчасту стелю клітки й кричить:

— Альфонс дурний! Забирайся геть!

Отакі в мене літні канікули!

Не можу вийти надвір — треба доглядати звірят.

Ну й халепа! Але те ще добре, що друзі не дали мені на утримання інших тварин. Що, коли б це були орли, шакали чи крокодили? Та з мене й цих досить. Ще цілий тиждень мушу сидіти з ними. Хто його знає, що може ще статися.

Як я хотів з'їсти шістдесят яєць

— В цілому ти не справжній Ціттербаке, — сказав якось тато. — Ми, Ціттербаке, ось такі! — І показав на шафу для одягу. — А ти?

— Тобі теж далеко до шафи, навіть до половини її! — сперсердя відказав я.

Мама хотіла щось додати, але промовчала, побачивши, що тато набурмосився. Потім він зігнув руку. Під сорочкою здійнялася справжня гора м'язів.

— Спробуй і переконаєшся! — запропонував тато.

Я натиснув спочатку вказівним пальцем, потім великим. Гора м'язів здавалася залізною.

— Бачиш! — і тато задоволено усміхнувся. — А в тебе?

— Будь ласка, давай поспробуємо у мене, — відповів я і зігнув руку.

Коли тато вхопив мене своєю дужою рукою, я зойкнув, бо він придавив мої м'язи аж до кістки.

— Пхе, ніщо, — скривився тато.

Тепер заговорила мама:

— Ти не повинен бути таким кволим, Альфі. Передовсім масло і вівсяна каша...

Суп із вівсяної крупи! Мені аж замлоло. Я закопивив губу.

А далі пішло й пішло: більше їсти, більше бувати на свіжому повітрі, післяобідній сон...

— І взагалі, намагайся стати справжнім Ціттербаке,— так закінчив нашу розмову тато. І я заходився наминати вівсяну кашу.

Звісно, мати такі м'язи, як у тата,— непогано, обдумував я нашу розмову, лежачи ввечері в ліжку. Тоді, певно, я зміг би відлупцювати Бруно, якби той розсердив мене. І підніс би відразу четверо відер вугілля — по двоє в кожній руці.

Прийшовши наступного дня із школи, я мав, як завжди, підігріти собі обід. Мама поставила його на плиту, і мені треба було тільки запалити газ. Про це я часто забував, а сьогодні згадав. Щоб стати справжнім Ціттербаке, за раз виім цілу каструлю, вирішив я. Каструля саме стояла на плиті. Чималесенька! Я зняв накривку і здивувався. Каструля була повнісінька яєць. Я повинен їх усі поїсти? «Це, напевне, випробування,— подумав я.— Щоб стати Ціттербаке, як шафа, всі ці яйця треба з'їсти за один раз». Я зварив усі яйця й заходився їсти. Після третього мені вже не хотілось, але все-таки я з'їв п'ятеро. Здавалося ж, я не взяв жодного. Я виклав яйця з каструлі й перелічив їх. Лишалось 55 яєць! Ні, стільки я не зможу з'їсти. Навіть одного не подужаю. А як не доїм яйця, будуть прикроці. Мама скаже:

— Ти знову не їв?

А тато додасть:

— Справжній Ціттербаке...— Ну, ви вже знаєте, що він скаже далі.

Нічого, я придумав. Вийшов надвір і звернувся до Бруно, Петера й Ервіна:

— Ви хочете їсти?

— Ні, а що таке? — запитали вони.

— У нас є класні яйця, і треба їх знищити.

Як справжні друзі, вони прийшли до мене додому, і ми з'їли ще чимало: Бруно четверо, Петер двоє, Ервін двоє з половиною і я пів-яйця. Але ж це тільки дев'ятеро! Лишилося ще 46 штук. Одне яйце я дрібненько покришив і висипав у миску Чистунові. Але той теж не великий любитель такої страви. Отже, ще 45. Я знову вийшов надвір і привів цілу ватагу дівчорі. Всі разом з'їли 17 яєць. Одна мала дівчинка навіть запхикала, бо від яєць у неї заболів живіт. У мене самого живіт уже давно болів, та я терплячий.

Що робити з рештою яєць, я не знав. Пересиливши себе, з'їв ще одне. Після цього мені не лишалось нічого іншого, як лягти на канапу і попивати воду.

«Що ж воно буде? — думав я.— Тато з мамою скажуть, що

мені треба нарешті стати справжнім юнаком, а я навіть яєць не поїв».

Мені таки перепало, але трохи не за те. Я все ще лежав на канапі, коли повернулася з роботи мама. Спершу вона зайшла на кухню і гукнула до мене:

— Альфі, ти знову нічого не їв? Що з тебе буде?

— Що? Я нічого не їв? Їх залишилося всього кілька! — відповів я. — Не збираюся тебе обдурювати.

Було чути, як мама торохтить на кухні посудом.

— Навіть до смаженої картоплі не торкнувся, — долинуло до моїх вух.

«Чому це смаженої картоплі? — сердито подумав я. — Спершу 60 яєць, а тоді ще й смаженої картоплі!»

Раптом мама зойкнула, і на підлогу впала металева накривка.

— Що... це? Де яйця? Що ти з ними зробив?

— Та яйця... — почав я, і мені захотілося бути чесним. — Я їх поїв зі своїми друзями, але більше ми не подужали.

Мама стояла у дверях і сердито свердлила мене поглядом.

— Яйця, яйця! — приказувала вона. — Ними я хотіла підсипати квочку! Такі чудові яйця! — ще раз вигукнула вона.

На кухонному столі лежала мамина записка:

«Підігрій смажену картоплю і приготуй собі яєшню».

У мене в животі бурчала купа яєць, а мама ж наказувала мені з'їсти тільки одне.

Мама вкотре каже, що я страшенно неуважний. А що мені робити? Гадав, хоч раз по-справжньому попоїв, а виявляється, знову все не так, як треба.

Я лежу на канапі й спостерігаю за Чистуном. Він сидить у своїй клітці, схилив набік голівку і дивиться в миску на покришене яйце.

— Так, так, — уголос подумав я. — Обом нам тяжко...

Як я катався на «кратові»

Я завжди думаю собі: в селі не буває ніяких пригод, бо там нема техніки, а тільки корови, коні та собаки, що на техніці не розуміються.

На літні канікули я знову поїхав до дядька Тео й тітки Марти.

— Тільки цього разу в корівник я не піду, — з самого початку попередив я дядька Тео, бо добре затямив торішню пригоду з коровами.

Дядько Тео засміявся:

— О, у нас новий корівник, і доїмо по-новому, «ялинкою». Цю річ тобі треба обов'язково побачити, хлопче з міста.

«Що воно за ялинка?» — подумав я, але промовчав.

На вечерю тітка Марта подала картоплю в лущинні й маринованого оселедця. Чудовий оселедець! Я їв, а думав про ялинку в корівнику. Дідько його знає, як можна ялинкою доїти корів? Може, то корівника вистеляють ялинками? Але чи подобається коровам лежати на глиці? Чи ялинками годують корів? Може, вони залюбки їдять такий корм?

Я похвалився тітці Марті й дядькові Тео, що у нас тепер сміття вивозять не кіньми, а машинами. Ззаду до машини підносять ящики, і вона сама вигрібає сміття. І сміттярам тепер менше мороки.

Тітка Марта і дядько Тео зовсім не здивувалися, коли я розповів їм про це.

Тітка Марта сказала:

— А у нас тут комбайни. Вони самі косять, зразу ж обмолочують і викидають готовий хліб.

Дядько Тео підморгнув мені:

— Печеного хліба комбайн ще не викидає, але до цього вже недалеко, і тоді праця селянська стане ще легша.

— У нас нове електричне освітлення на вулицях,— гордо повідомив я.

— А в нас у кооперативі тепер електричні доїльні апарати,— сказав дядько Тео і знову підморгнув мені. А я подумав собі: «Того, що у нас є, у вас не буде, а ваше ми побачимо».

Наступного дня ми з дядьком Тео пішли подивитися на новий корівник. Який же він чудовий, а чистота — мов у лікарні!

— Тут коровам добре, і молока вони дають більше, ніж давали у тих старих темних хлівах,— розповідав дядько Тео, погладжуючи корову по лобі. Я вже був навчений і остерігався підходити близько до корів. Але мені не хотілося здаватись, і я сказав:

— Так, у вас у кооперативі гарний корівник. Що правда, то правда. Але одне незрозуміло: де ви рубаєте для корівника ялинки?

Дядько Тео здивовано подивився на мене:

— Які ялинки?

— Ну, найновіша наука. Ви ж самі казали, що доїте корів ялинкою?

Спочатку мені здалося, що заревів бугай. Але це так зареготав дядько Тео, приказуючи:

— Ялинки... може, ними лоскочуть корів, щоб надоїти більше молока? Го-го! Ну й нашішав ти мене!

Дядько Тео реготав так гучно і так сопів, що всі корови, які були в цьому науковому корівнику, повернули до нас голови і понашорошували вуха.

Я був ображений.

Дядько Тео поплескав мене по плечу своєю широкою, мов лопата, рукою.

— «Ялинка», Альфонсе, — це така установка, нове досягнення науки. Нею ми доімо корів швидко й чисто. Глянь, зовні вона скидається на ялинову гілку. Ось чому і назва така. Хіба ти цього не знав?

Отак я осоромився зі своєю машиною-сміттєвозом та новим освітленням вулиць.

Тут, на селі, у них таки багато цікавого. А скільки ще прикросців тут було у мене!

У дітей сільської школи теж є піонерський табір. Я ходив туди, хотів побачитись із торішніми знайомими. З ними було дуже весело. Ходив я також на їхню піонерську лінійку. Щоб вони не мали мене зовсім дурним, я їм сказав при першій же зустрічі:

— У вас чудовий корівник. А «ялинка»? Це ж найновіше досягнення техніки!

І я вдав, ніби давно вже все це знаю.

Якось до мене прийшов Віллі, агрономів син. Він хотів порадувати мене хорошою новиною:

— Завтра ми, найкращі піонери школи, йдемо в МТС — побачимо «гусениці» і «крота».

Ото знайшов, чим мене здивувати!

— Пхе, — махнув я рукою. — Гусениці та кроти для мене не новина. Вони є і в нашій школі. Один крیت стоїть у нас у вітрині.

Віллі витріщив на мене очі.

— Отож, — гордовито сказав я, — не думайте, що тільки ви щось можете.

Наступного дня ми пішли в МТС. Нас вів молоденький тракторист.

Віллі сказав дітям:

— Альфонс уже вивчив будову «гусениць» і «крота». Може, йому буде тут нецікаво.

Всі здивувалися. На подвір'ї МТС стояли трактори та багато інших машин, яких я ніколи не бачив і не знав, для чого вони потрібні. Тракторист пояснив усе: які машини самі збирають картоплю, які — кукурудзу, а які — буряки. Був тут також комбайн, заввишки майже з наш будинок. Я відразу ж уявив, як із нього вискакують хлібини.

Що тут іще може бути? Кілька строкатих гусениць і напхане

опудало крота. Отут буде нагода розповісти, чому кріт сліпий і чому такі сильні у нього лапи-лопати.

— Отже, оце «гусениці», — сказав тракторист. Я дивився на трактор і не бачив ніяких гусениць.

— А де ж ті гусениці? — тихо запитав я Віллі.

— Ось тут, — сердито буркнув він.

— Та де ж? — прошепотів я.

— А я гадав, ти знаєш, де «гусениці», — зовсім розсердився Віллі. Я лише кивнув головою.

Ми стояли перед могутнім трактором, що височів на широчезних ланцюгах.

— Ці гусеничні трактори виготовляються в Радянському Союзі. Цим трактором можна їздити по найгрузькішому болоту, — пояснював тракторист.

Оце здорово! Які ці «гусениці» товсті та широкі! Трактор на таких «гусеницях» має бути сильний, мов слон, він може проїхати просто крізь наш будинок.

— А оце «кріт», відоме самохідне шасі.

Але перед нами був не кріт, а трактор, до якого можна чіпляти багато різних знарядь. Я мовчки дивився і не знав, чим би похвалитися. Сказати було нічого. А тракторист звернувся до мене:

— Я чув, ти вже знаєш «крота». Може, у себе в місті ти вивчав його на уроках виробничого навчання й навіть їздив на ньому?

Я кивнув. Не хотілося зізнаватись, що я не знаю нової техніки, зокрема «крота».

— Ну, то сідай, — усміхнувся тракторист.

Признатися б...

Я набундючився і виліз на трактор.

— Одне коло зробимо вдвох... Тут натисни ногою... так, угору важіль... Добре тримай кермо!

— Я ж іще... ще... не...

Загуркотів двигун, і залізний «кріт» поволі рушив. Поруч мене стояв тракторист і разом зі мною міцно тримав кермо.

Добре, що він тут, біля мене!

— Обережно відпускай педаль, — голосно сказав він. Я був дуже схвилований і відразу прийняв ногу з педалі. «Кріт» плигнув, ніби тигр, що доганяє зайця.

— Прокляття! — долинуло до моїх вух, і тракторист упав із «крота». А я таки утримався за кермом. Описуючи велику дугу, «кріт» мчав уперед, слідком за ним бігли діти. Серед них я помітив Віллі. Він біг, витріщивши очі і роззявивши рота. Крізь гуркіт двигуна я чув, як тракторист гукав:

— Гальмує! Гальмує!

Але ж як я загальмую, коли не знаю, де гальма!

Спочатку «кріт» мчав мене сільською вулицею, потім — польовою дорогою просто до корівника. Корови, що були надворі, збилися до купи і безтямно дивилися на мене. Краєм ока я ще помітив, як дядько Тео впустив на землю великі вила.

Міцно тримаючись за кермо, я приказував:

— Зупинися! Стій! Загальмує! Ну, зупинися, кроте!

Там, де, гуркочучи, проїздив «кріт», кури кудкудакали так, ніби на них напала сотня шулік. Вони лопотіли крильми понад парканами, підлітали аж до верхків дерев. Один кудлатий собака якусь хвилюк біг поруч трактора і все намагався гризнути його за колесо.

Розворушилося все село. Коли я проїздив повз наш будинок, із вікна визирнула тітка Марта. Побачивши мене на тракторі, вона впустила з рук тарілку і та розбилася на дрібненькі черепки.

«Хоч би викликали пожежну команду», — подумав я, і слюзи потекли у мене з очей.

«Кріт» уже виїхав із села. Польова дорога кінчалась. Я посіпав за важелі, натис на педаль. «Кріт» загув дужче і помчав ще швидше. Вдалині виднів великий ліс. «Кріт» їхав саме туди. Я спробував керувати, але хоч куди повертав кермо, трактор уперто повертав до лісу. На очі мені навернулися слюзи. Раптом поруч, немов із води, виринула руда трактористова голова. Я ще дужче налякався. Тракторист наздогнав «крота» на старому-престарому велосипеді. Піт струмками стікав у нього з лоба. Зненацька тракторист зіскочив з велосипеда, підбіг і одним стрибком вискочив на «крота». Трактор запіржав і зупинився, а тракторист люто зиркнув на мене.

— Хіба я погано їхав? — обережно запитав я.

— Я думав, ти вмієш поводитися з «кротом». Ти ж сам казав це!

— Ну, я ж мав на увазі справжнього крота.

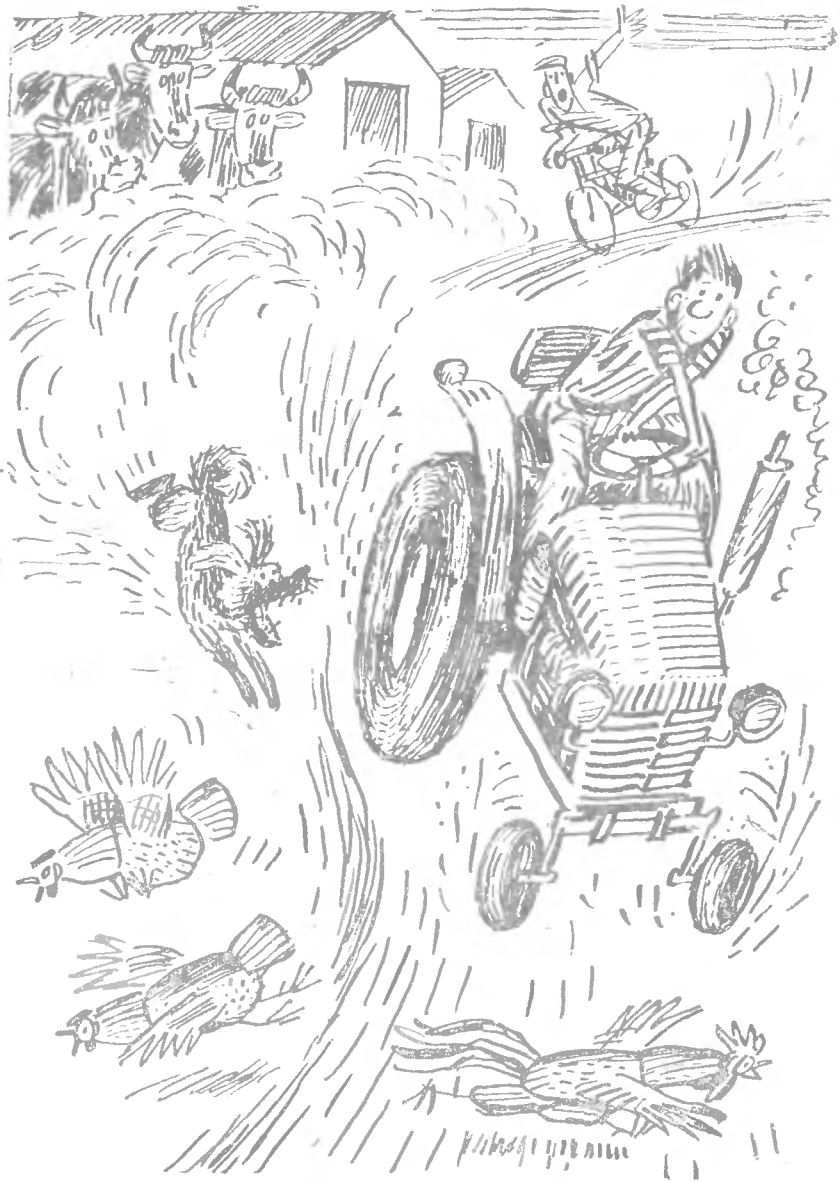
— А це хіба не справжній?

Тракторист, певно, трохи заспокоївся. Він поплескав свого трактора рукою, точнісінько як дядько Тео поплескує корів, які дають найбільше молока.

— Та ні-бо, я мав на думці справжнього крота, того, що на гортує купи землі, сліпого крота, у якого великі лапи-лопати, — пояснив я.

— Ой леле! — тільки й сказав тракторист, утираючи піт на лобі.

Коли ми поверталися селом назад, — тракторист на своєму залізному «кратові», а я на старому-престарому велосипеді з кількома спицями, — мені довелося витерпіти багато образ. На-

віть не хочеться повторювати все те, що про мене казав Віллі. А інші сільські діти!

Тепер вони сміються наді мною:

— Він же не уявляє, що воно таке — техніка! Де йому від-різнити крота від «крота»-трактора! Не знає навіть, де гальма, хоч це відомо дітям другого класу.

Від Петера, нашого голови ради загону, я одержав гнівного листа. Нещодавно я написав йому, що їздив на кротові, а як саме, не розповів. І ось що написав мені Петер: «Що ти, Альфонсе, умієш викидати коники, це відомо. А про те, що можна їздити на кротові, розповіси на наступному уроці біології — ото буде сміху! Ти хвастун! Кроти дуже малі, на них не можна їздити, і до того ж у них лапи, а не колеса».

Скрізь усі розсердилися на мене. Не скажу більше ані слова. Краще мовчатиму.

Тут, у селі, так багато всілякої техніки. Я вже думаю, чи не прийхати мені після школи в село й не очолити усі ці корівники та доїльні установи або чи не стати трактористом на гусеничному тракторі чи на «кротові»?

Як я переревав піонерський ланцюжок

На піонерських зборах Гаррі запропонував:

— Що, коли ми створимо піонерський ланцюжок?

Ми не знали, що воно таке. Тоді Гаррі пояснив. Наприклад, нам треба терміново зібратись у дуже важливій справі. Тоді Петер, наш голова ради загону, дає сигнал, а ми передаємо його один одному і швидко збираємось. Ми захопилися пропозицією Гаррі. Розробити піонерський ланцюжок доручили Луїзі. Через кілька днів вона прийшла з великим списком. Ми розташувалися навколо столу, і Луїза все пояснила. Я був п'ятий. Мене мав викликати Бруно, а я повинен був бігти до Луїзи та Ервіна.

— А що робити вночі, коли двері до під'їзду зачинені? — запитав я.

Обізвався Петер:

— Альфонс має рацію. Це треба обміркувати. Запропонуй нам щось, Ціттербаке.

Тут вихопився Бруно:

— Треба взяти камінця і кинути у вікно.

Я згадав про маятник і пані Матнер і зауважив:

— Бруно збожеволів. Це ж призведе до прикрощів.

Зчинився галас. Одні казали, що я образив Бруно, інші підтримували мене. Тим часом мені сяйнула інша думка:

— Мабуть, краще свиснути! А кожний наступний умовним свистом передає сигнал далі.

— Я не вмю свистіти, — не погодилася Луїза.

Зійшлися на тому, що Луїза має заспівати. З'ясувалося, що більшість дівчат не вмю свистіти. То нехай усі вони співають.

Гаррі слухав-слухав нашу суперечку, а тоді усміхнувся й сказав:

— Під час наступної подорожі дівчата повинні навчитись свистіти.

Отже, згода. Всі були раді, що створили гарний піонерський ланцюжок. Насамкінець Гаррі сказав:

— Я, мабуть, влаштую репетицію, щоб подивитись, як воно вийде насправді. Треба діяти швидко. Ви ж знаєте: коли того вимагають важливі справи, піонер має з'являтися негайно.

Як уже всі розходились, я пошепки запитав Гаррі:

— Може, зробиш нічну репетицію?

Гаррі тільки підморгнув мені. А це могло означати все, що завгодно.

Ввечері я спакував речовий мішок. Мама здивувалася:

— Що це ти робиш, Альфі?

Я розповів їй про піонерський ланцюжок. Татові наша вигадка сподобалася. Він сказав, що в його робітничій дружині теж є такий ланцюжок, але не радив укладати речовий мішок негайно.

— Хто його знає, коли це трапиться. Вас можуть викликати через чотири, а може й п'ять днів, — сказав тато.

А мама стурбувалася:

— Коли це затягнеться надовго, то візьми й білизну.

Вона добряче напакувала речовий мішок.

Може, вона не вірила в ланцюжок і хотіла тільки пожартувати, адже я насилу завдав мішок собі на плечі. Ще й нагадала мені:

— Альфі, раптом піонерський ланцюжок буде вночі, то ввечора добре начисть черевики.

Того вечора я довго не спав, все дослухався, але ніхто не свистів. Не чути було нічого також наступного вечора. Побачивши Гаррі, я пошепки запитав його:

— Що робить піонерський ланцюжок?

Гаррі тільки підморгнув мені.

Восьмого дня ввечері, о пів на десяту (це я пам'ятаю точно, бо подивився на годинник) почувся свист. Я добре чув свист, але коли підбіг до вікна і виглянув, надворі не було нікого. Певно, Бруно вже помчав до школи. Я вбіг у кімнату. Тато саме перевіряв, як мама виконала шкільні завдання. Вона вчиться заочно.

— Оголошено піонерський ланцюжок! — крикнув я. — Мені треба поспішати!

Мама розсердилася, що їй заважають. А тато сказав, що це важлива справа, і все інше має відступити на задній план. Мама швидко зробила мені кілька бутербродів і нагадала, щоб я не дуже барився, бо вже темно. Тато дав мені свій кишеньковий ліхтарик. Я нацупив речовий мішок на плечі й подався з дому, та одразу ж вернувся і подзвонив. Мама відчинила.

— Я тільки-но сіла за уроки, а ти знову заважаєш, Альфі. Що, порвався ваш піонерський ланцюжок?

— Ні, забув ключ від дверей будинку, — випалив я, вхопив ключ і помчав, як було передбачено, до Луїзи. Звісно, її будинок був уже замкнений. Я став насвистувати. Моїм сигналом був уривок із пісні «Минула ніч». На третьому поверсі, де мешкає Луїза, не засвітилося жодне вікно. Я засвистів голосніше. Коли ми в класі намагаємося підказувати Луїзі, вона чує добре. «Будь чесний!» — шипить вона тоді нам, а тепер, як ідеться про таку важливу справу, це капосне дівчисько вдає, ніби недочуває.

Я все свистів і свистів. Раптом відчинилось одне вікно.

— Вибачте! — швидко обізвався я. — Невідкладна справа! Чи не могли б ви сказати Луїзі Заллін, що оголошено піонерський ланцюжок, а їй свистить Ціттербаке.

— Нічого не розумію, — відповів голос. — Яка Луїза?

— Ну, тут же мешкає Луїза Заллін?

— Ніяка Заллін тут не мешкає, і взагалі тут нема жодної Луїзи!

— Невже! — розчаровано протяг я.

Грюк! — і вікно зачинилося. Татовим кишеньковим ліхтариком я посвітив на номер будинку. Це ж вісімдесят другий, а не тридцять другий номер! І даремно я стільки свистів.

Я помчав до потрібного будинку. На третьому поверсі світилося. Я свиснув. Вікно не відчинилося. Я засвистів голосніше.

Якийсь чоловік із дивною білою істотою на повідку підійшов до мене.

— Слухай, хлопче, вже давненько ходжу я за тобою слідком і скрізь ти турбуєш людей своїм свистом. Облиш це заняття, — сказав він мені.

Біла істота, що у п'ятні видалася мені вівцею, стала біля мене, і я відчув, як щось тепле потекло по моїх штаних.

— Лиха година! Ваша вівця поводитьсь непристойно, — закричав я і посвітив кишеньковим ліхтариком на свої штани.

— Прошу вибачення, — відразу той чоловік став дуже люб'язний. — Моя довгошерста сіамська такса робить такі речі тільки біля людей, які їй подобаються.

Я пояснив йому, чого свищу, і він приєднався до мене. Те-

пер ми свистіли удвох. Виходило досить голосно, однак у Луїзи ніхто не обізвався. Зате цього разу відчинились одночасно двоє вікон.

— Ви тільки подивіться на отаке! Підтоптаний парубійко і молодий телепень весь вечір свистять коло нашого будинку. Ану тихі-і-ше!

Я хотів запитати про Луїзу Заллін, але не встиг. Полилася вода на другу, ще суху холошу. Це згори вилили на нас каструлю води. Чоловік із собакою вмить покинув мене. Я залишився сам і більше не насмлювався свистіти. «Може, краще побігти до Ервіна,— подумав я.— Втягну його в піонерський ланцюжок, а тоді пошлю до Луїзи. Хай і його обіллють».

Будинок Ервіна я знайшов швидко, але моє свистіння нічого не дало. В кафе біля його будинку грала музика, та так голосно,

що заглушувала мій свист, і тому Ервін, напевне, нічого й не чув. Тут до мене теж підійшов якийсь чоловік, тільки цей був у чорному костюмі й вийшов із кафе.

— Це, хлопче, державне кафе «Гордість виноградаря», — почав він.

— Ну то й що? — огризнувся я. — Мені однаково, що це таке і як воно називається.

— Зате мені не однаково. В цьому кафе сьогодні я справляю весілля, — сказав він і веселими очима подивився на мене. — А ти самотній і невеселий. В цей день ніхто не повинен сумувати.

Чоловік у чорному костюмі витяг із кишені й простяг мені марку. Я відмовлявся, бо стояв на посту, а марка могла бути хабарем. Але він не дав мені навіть слова промовити.

— Бери і будь веселий, бо Пауль Кафка справляє сьогодні весілля з найкращою дівчиною на світі.

Мабуть, відмовлятися справді не треба, адже Луїза та Ервін однаково цього не почують.

Я покинув будинок Ервіна і рушив до школи, нашого місця збору, намагаючись підійти непомітно. Я знав, вони знову будуть говорити, що Альфонс Ціттербаке погано виконує піонерські доручення, а Петер нищечком покаже мені кулак. Але і в школі і навколо школи — скрізь панувала цілковита тиша. Я почекав якийсь час — ніхто не приходив. Страшна підозра хробаком заворушилася в мені: це Бруно пожартував наді мною! «Свиснув під вікном і втік», — вирішив я. Хто ж іще міг таке вступнути?

— Вічна помста! — крикнув я в п'ятьмю і пішов додому.

— Ну як там, Альфі? — запитала мама. Я показав їй на мокрі холоші.

— Оце собака, а це — з третього поверху водою. А ще пан Кафка одружується з найкращою дівчиною на світі, — відповів я і забряжчав подарованою маркою.

Мама не повірила мені, а тато — навпаки.

— Справді, у цього Пауля Кафки із сусідньої бригади сьогодні весілля. Там уся його бригада. А звідки ти знаєш? — запитав тато.

Нічого не пояснивши, я пішов спати. Хай самі здогадаються.

Наступного ранку ми з Бруно зустрілися на розі.

— Здоров! — улесливо привітався він. — Сьогодні божевільний день!

Я промовчав і навіть не глянув на нього. Бруно занепокоївся:

— Що сталося, Ціттербаке?

— Якщо ти думаєш, що піддурив мене своїм свистом, то по-

миляєшся. Я нікуди не побіг, як тобі хотілося, навіть із ліжка не виліз, от!

Бруно здивовано подивився на мене. Саме підійшла Луїза.

— Альфонс наче збожеволів. Плете казна-що, — сказав Бруно Луїзі.

— А ти, — напосівся я на неї, — не так міцно спи і повідти-кай вуха!

На першій же перерві Бруно і Луїза поскаржилися Петеру, що я їх образив.

Наступний урок була біологія. Пан Фількендорф приніс малюнки птахів і програв нам пластинку із записом голосів соловейка, дрозда, вівсянки та іволги.

Раптом пролунав той самий свист, що я чув учора ввечері! Я глянув на Бруно. Ні, це не він.

Свиснуло ще раз.

— Піонерський ланцюжок! — крикнув я і схопився з місця.

— Так свистить шпак. Саме тепер його можна часто почути... — сказав учитель і невдоволено подивився на мене.

Петер підніс руку:

— Сьогодні весь день Ціттербаке якийсь неспокійний.

А дехто з учнів показав мені язика.

Отак пташка пошила мене в дурні. Я нікому не розказував про свої нічні пригоди, щоб не сміялися наді мною. А з Бруно ми домовилися про інший сигнал. Тепер Бруно повинен густити в лійку. Це мов лев'яче гарчання, а левів у нашому місті не так багато, як шпаків. Тепер я не переплутаю.

— Піонерський ланцюжок — чудова річ, — сказав я Бруно, — але перш ніж сигналізувати вночі, не забудь одягти водонепроникні штани.

Бруно подумав, що я все ще серджусь на нього. Він показав язика і побіг собі. А я ж хотів його застерегти. І це називається дружба?

Як я намагався бути ввічливим

На осінні канікули мені дозволили знову поїхати до бабусі і дідуся.

— Тільки одне прошу тебе, Альфі, будь ввічливий. Просто не знаю, що сталося з хлопцем останнім часом! — сказала мама і суворо подивилася на мене. Я кивнув. Тато щось буркнув. Я так і не збагнув, що він хотів сказати. Мама продовжувала:

— Чи настане коли-небудь такий час, що ти запам'ятаєш усі правила ввічливості: перед самим носом у людей не зачиняти-меш двері, не триматимеш руки в кишнях, розмовляючи з людь-

ми, не вискакуватимеш перший, а чекатимеш, поки до тебе звернуться...

Навіть на вокзалі, коли я від'їздив, мама гукнула мені навздогінці:

— Прошу тебе, Альфі, будь ввічливий, це ж так важливо!

«Гаразд, постараюся»,— подумав я. І постарався. А що з того вийшло? Хіба хто зважив на мої старання?

Оце я й хочу розповісти, як я намагався бути ввічливим та що з того вийшло.

Все почалося в поїзді. Ми вже якийсь час їхали, і я подумав: ану ж трохи провітрю вагон і покажу, який я ввічливий! Я відчинив вікно і привітно подивився на сусідів.

— Хай йому грець! — пробурчав один із пасажирів.— Куди це годиться? Тягне, аж свистить. Неподобство!

Оце так відповідь на мою ввічливість! Після цього я більше не показував своєї ввічливості в поїзді і все було гаразд.

Від залізничної станції до містечка, де живуть дідусь і бабуся, треба їхати автобусом. На мене знову найшло — закортіло бути особливо ввічливим. Я вирішив перечекати, поки всі ввійдуть в автобус. Я хотів сісти останній, щоб мене стали вважати за найввічливішого. Поки я тупцював, автобус відійшов. Водій посварився мені пальцем і grimнув із вікна:

— Граєш біля автобуса! Іди бався деінде!

— Мені ж хотілося ввічливо зайти в автобус! — гукнув я. Але водій, певно, не почув. Наступного автобуса мені довелося чекати цілу годину.

Бабуся і дідусь дуже зраділи моему приїздові. «Поводитимуть, як завжди, без підкресленої ввічливості, так буде краще»,— подумав я собі. Але згадав мамині слова і вирішив: щойно трапиться нагода, негайно доведу, який я ввічливий.

Мені так добре в бабусі й дідуся. Вони ладні виконати будь-яку мою забаганку. Бабуся знає, що я дуже люблю пироги з маком. Вона й спекла пирога — завбільшки як стіл і завширшки мов цеглина.

А потім бабуся налила в чашки з голубого кавника кави і попередила мене:

— Обережно, хлопче,— може, кава ще гаряча!

Ось, нарешті, нагода показати ввічливість! Я підхопився і похашцем віддив по ковтку з бабусиної та дідусевої чашок.

— Не гаряча, все гаразд. Можете пити,— сказав я і дуже запишався, адже я такий ввічливий.

Дідусь якось дивно подивився на мене.

— Що з тобою сталося, Альфонсе!

— Нічого! — бадьоро відповів я.

Бабуся похитала головою. Мабуть, їй не дуже сподобалася моя ввічливість.

Після кави треба було прибрати зі столу.

— Я встану останній, — попередив я. — Мама ж каже, що хлопець не повинен протискуватися поперед усіх. Я так і зроблю.

— Чого це останній? — невдоволено запитала бабуся. — Ти що, запанів і не хочеш прибрати посуд? Хай прибирають твої старенькі дідусь і бабуся, а ти розвалишся в кріслі? Бери кавника і марш!

Оце так виявив увічливість! «Завжди у мене все виходить не так, як слід», — сумно подумав я.

Дідусь, мабуть, помітив, що у мене зіпсувався настрій.

— Ходімо на прогулянку після кави. Ти ще раз оглянеш наше старе місто, і все буде гаразд, — сказав мені дідусь. Я вмить пригадав мамині настанови: «Не штовхайся між людей, а йди збоку. Коли йдеш із дамою, то тримайся ліворуч, Альфонсе. Це ти добре затям». Правда, бабуся для мене ніяка не дама, а дорога бабуся, міркував я собі, проте мені саме зараз хотілося бути винятково ввічливим. Але ж ліворуч уже йшов дідусь. Я смикнув його за рукав і попросив:

— Будь ласка, дідусю, стань з правого боку. Тут я повинен іти.

Дідусь знову здивовано подивився на мене.

— Що з тобою? — запитав він тихо, але сердито. — Ти змінився, став якийсь смішний!

Він похитував головою, але зробив так, як я просив. Тепер я йшов біля бабусі з лівого боку, ввічливий і ніжний.

Щоправда, коли ми підійшли до великої калюжі, я розгубився. Із ввічливості я пройшов просто через калюжу, щоб тільки весь час бути в бабусі з лівого боку.

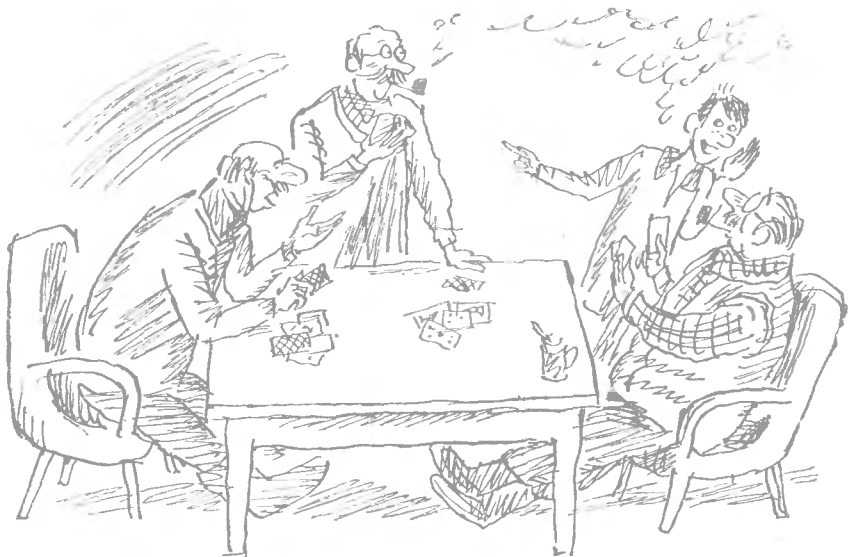
— Альфонсе, — сказала вона. — По калюжах не ходять! Я обходжу стороною, а ти не звертаєш... і мене оббризкав!

— Я ж хотів тільки...

— Еге ж, ти тільки хотів, — передражнила мене бабуся. — В хлопця наче дідько вселився!

На щастя, нам зустрівся дідусь Мюркельмайер, товариш нашого дідуся, і бабуся перестала дорікати мені. Дорослі привіталися. Я пригадав мамині слова: «Почекай, поки дорослі звернуться до тебе, не встрявай у розмову перший!» І я стояв мовчки, заклавши руки за спину, втупивши в землю очі. Бабуся підштовхнула мене. «Еге, значить, поводжусь правильно», — подумав я. Дідусь Мюркельмайер відкашлявся, а бабуся, яка ніколи так не говорила, швидко сказала:

— Ви тільки гляньте. У хлопця вселився дідько. Цілий день

такий неввічливий, чи його блоха вкусила. Може, ти нарешті привітаєшся з дідусем Мюркельмайером?

Я підвів погляд угору і не сказав жодного слова. Спочатку ж повинні говорити дорослі.

— Ну, що з тобою? — сердито запитав дідусь. Тоді крізь сльози я сказав:

— Але ж дідусь Мюркельмайер нічого не говорить, то й я нічого не скажу.

Бабуся й дідусь іще дужче розгнівались, а дідусь Мюркельмайер усміхнувся і погладив мене по голові.

По обіді ми сиділи мовчки, настрої у всіх був поганий. Тільки ввечері, коли прийшли дідусі Мюркельмайер і Полліх, знову стало весело. В неділю всі три дідусі завжди грають у карти. Бабусі це не подобається. «Коли вони грають, то палять люльки, а від диму жовтіють гардини», — каже бабуся.

Три дідусі грали в карти і були дуже веселі. То один, то другий вигукував:

— Ану, придави його, Паулю... тепер йому край... поглянь, як він сердиться.

Тим часом бабуся готувала для них бутерброди.

У мене сяйнула нова думка. Я ще раз покажу, який я ввічливий, і більше не буду. Я хотів помиритися із своїм дідусем, виявивши до нього особливу ввічливість. Отож я обійшов навко-

ло столу і подивився в карти інших гравців. Підійшов знову до дідуса і шепнув йому на вухо:

— У дідуса Мюркельмайера два валети і два тузи, а в дідуса Полліха все чирви, крім дев'ятки й сімки.

Дідусь Мюркельмайер грюкнув кулаком об стіл.

— Тепер усе ясно! — вигукнув він так, що аж шибки задеренчали. (Дужий у нього голос!) — Спершу хлопчисько не подавав мені руки і мовчав як риба, а тепер виказує мої карти!

Дідусь Полліх теж розсердився. Моєму дідусеві на превелику силу вдалося заспокоїти їх і переконати, що він нічого не знає і не підбурював мене шпигувати. Він зовсім засмутився.

— Із хлопцем щось таки скоїлося. Весь день тільки й робить дурниці, а тепер зіпсував нам таку чудову гру. Геть звідси! — гримнув дідусь на мене.

Мені довелося піти на кухню, з'їсти ковбаси з хлібом і лягти спати. Наступного дня я відмовився від підкресленої ввічливості, і тоді все стало на свої місця. Всі ми почали розуміти одне одного, і мені знову стало добре у бабусі й дідуса.

Зате прикромці чигали на мене вдома. Мама помахала у мене перед носом поштовою карткою. Я впізнав на ній бабусин почерк.

— В чому справа? — запитала мама і почала читати листівку: «З Альфонсом усе добре, але де в чому ми з ним не знаходимо спільної мови. Він якийсь дивний і нелюб'язний. Але, може, це минеться».

— Мабуть, ти не був увічливий, синку? Хіба ж я тобі не наказувала бути ввічливим? Коли ти це затамиш нарешті?

Отаке буває, коли хочеш бути особливо ввічливим!

Як я запускав паперового змія

Якось Петер запропонував:

— Давайте влаштуємо змагання: хто краще запустить паперового змія. Хто хоче зробити змія і взяти участь у змаганнях?

Звісно, захотів я і ще багато однокласників. Шестеро з нас утворили команду. До команди потрапила й дівчина Луїза. Я прямо сказав:

— Дівчата — самі змії, але робити зміїв не можуть. Нам не виграти змагання, коли з нами буде Луїза.

Та інші зі мною не погодилися.

Потім виробили умови змагань. Визначили, якого розміру має бути кожен змія, коли відбудуться змагання тощо. Мені не сподобалося, що встановлюються норми. Я вирішив зробити величезного змія. З ним наша команда неодмінно переможе.

Ервін теж був у нашій команді. Він хотів, щоб ми майстрували змія разом. Інші так робили, але я не схотів. Свого я робив дома сам. І вийшла справді дивовижна річ завбільшки з паровозне колесо. Я працював чотири дні, а потім ще й намалював на змієві страшну пику, якої й сам злякався, коли прокинувся вранці й побачив її в кутку. Змій був важкий, із триметровим хвостом.

Настав день змагань. Я все відмовчувався, коли Петер, Ервін, Бруно і Луїза допитувались, як посувається у мене робота над змієм. Врешті-решт Бруно не витримав і сказав:

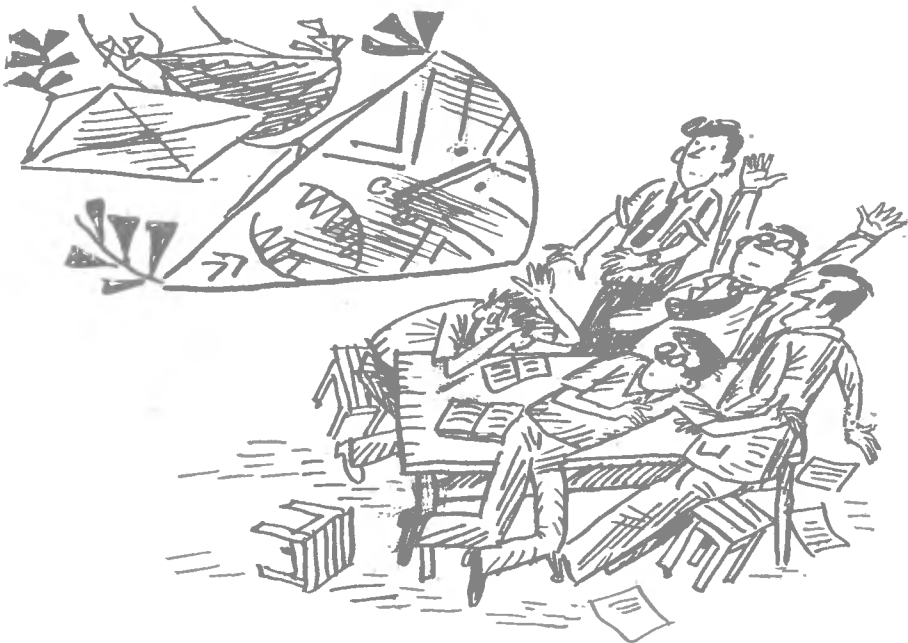
— Альфонс і не починав робити свого змія.

Ще трохи — і я зацідив би йому. Та дарма, незабаром вони всі побачать, що я зробив.

Місце для змагань вибрали недалеко за містом. Там і зустрітися мали. Я прихопив із собою татові шкіряні рукавиці, щоб шпагат не так різав у руки, коли змій підійматиметься вгору.

На трамвайній зупинці мене спіткала перша невдача. Кондукторка дала сигнал дзвінком і крикнула:

— Посуду з пальним, товару в бочках і велетенських паперових зміїв у трамвай не вносити!

Я розсердився, бо й так запізнювався. Кондукторка наступного трамваю була значно люб'язніша, але сталась інша біда: якийсь підстаркуватий добродій наступив на змія своїм великим черевиком.

Папір тріснув, та так гучно, що всі обернулися до мене. Змія ва пика тепер ніби сміялася. Прорваний рот обвис, мов одна товста губа.

— Ви розтоптали мого змія! Неподобство! — закричав я.— Може, ви тепер виграєте мені змагання своїми черевиками?

В суперечку встряла добра кондукторка і почала мене лаяти. Тож довелося мені вийти однією зупинкою раніше. Коли я протискувався до виходу, в мого змія відірвався такий чудовий триметровий хвіст. Цього я спочатку не помітив, а лише згодом побачив, що залишилось саме охвістя.

Через мою відсутність наша команда була неповна і у всіх був поганий настрій. Щойно я прийшов на місце змагань, як усі стали мені дорікати. Найдужче галасував Бруно:

— Це через тебе! Через тебе у нас неповна команда!

— Я ж прийшов,— тихенько сказав я.— І погляньте: хіба у мене поганий змій?

Прийшли судді, члени Вільної Німецької Молоді з 10-го класу, і один із них сказав мені:

— З такою штукою тебе не допустимо!

— Штукою? — обурився я.— Сам зроби такого змія. Вам буде не до сміху, коли він підійметься на п'ятсот метрів!

Петер тільки сердито зиркнув на мене. Всі були такі схвилювані перед початком змагань.

Подивитися на змагання прийшли навіть учителі. Пан Фількендорф виголосив напутню промову.

Мене таки дискваліфікували. Змій у мене був завеликий, та й прийшов я пізно. Гаразд. Я ще вам докажу, я все одно запущу його! Тоді ви попадаєте на коліна і знову приймете мене в команду, але я тільки зневажливо посміхнусь і скажу:

— Ні, самі тепер змагайтеся!

Змагання почалися.

Паперові змії поволі літали туди й сюди, підіймалися і падали.

Я відійшов убік, щоб запустити свого змія. Тепер вони звернуть на мене увагу! Але запускати змія треба удвох. Один тягне, а другий тримає змія високо над головою. Ніхто не схотів допомогти мені. Тоді я поклав змія на землю, одяг татові рукавиці і потяг його за собою. Він скрипів і тріщав, але не здіймався. Тільки ще дужче пошкодився. Я по-справжньому розлютився. Це ж саботаж!

Обережно я почепив змія на паркан і додав шпагат, а тоді потяг. Тепер злетить, мов орел! А він тільки ледь підскочив. Шпагат перервався, і я впав. Просто Луїзі під ноги.

— Не заважай,— продзижчала Луїза своїм мушиним голоском та ще й на руку мені наступила.— Поглянь, як здорово мій підіймається!

— Стара коза! — крикнув я.— Куди твоїй вороні до мого змія! — І пішов зв'язувати шпагат, потираючи руку, що боліла в тому місці, де наступила Луїза.

Я добрих півгодини проморочився і все даремно. У інших змії злітали, а мій був ніби зачарований. Я геть знервувався.

— Чи ти полетиш нарешті? — тихенько буркнув я до свого змія.— Ну, давай.

І допомогло! Змій неохоче піднявся над парканом. Так, тепер настав мій час.

— Мій пішов! — закричав я. Всі почули той крик і звернули увагу на мене і на мого змія. Страшна пика поволі здіймалася вгору. Вітер підхопив її і ну кидати на всі боки.

— Відійдіть убік,— закричав я.— Всі відійдіть!

Змій труснув головою, наче хотів вирватися на волю. Пика

обернулася праворуч і, мов снаряд, врізалася в гущу інших зміїв.

— Забери його! Все нам зіпсував!.. Усе заплутав! — закричали мої товариші.

Але змії мене вже не слухав. Він кидався на всі боки, плу- тався в шпагатах інших зміїв, а тоді раптом заляк на якусь мить і ракетною пішов до землі. Це б ще нічого, але ж він падав просто на суддів!

— Тривога! — заволав я. — Мій падає!

Єдиний, хто зумів урятуватися, був пан Фількендорф. Він од- скочив убік. А потім пролунав тріск, чіткий, мов удар гонга. Судді, троє з 10-го класу і двоє вчителів, опинилися під уламка- ми змія. Видовище було таке, наче сталась автокатастрофа. Всі жертви лежали на землі. В одному місці з паперу стирчала чиясь рука, в іншому — голова, і не чиясь там, а саме того де- сятикласника, який дискваліфікував мене. Він роззявив рота, мов риба на сухому. Тут і там упало ще кілька зміїв. То мій по- тяг їх за собою.

Чудовий кінець, чи не так? Та мені довелося хутенько заби- ратися геть.

Бруно, чий змії теж упав, горлав мені вслід:

— Ти сам змії! Ти нікчема, Альфонсе! Ось зв'яжу тебе і за- пущу в повітря, ти...

Коли я прийшов додому, мама запитала:

— Що це ти сьогодні так рано вернувся, Альфонсе?

Я повагом скинув шкіряні рукавиці й відповів:

— Він піднявся дуже високо, відірвався і десь залетів. А то б я став переможцем.

Тоді зачинився у своїй кімнаті і до вечора не виходив. А вве- чері прийшов тато і мама похвалилася йому:

— Подумай тільки, Альфі мало не став переможцем!

Щось у її голосі мені не сподобалось.

А змагання виграла Луїза. То ж треба!

Як запідозрили, що я перший помітив аеростат

Я ледве утік од великих хлопців. Вони хотіли відлупцювати мене, а це ж підло! Нічого я їм не зробив, ні в чому не винний. А на мене ще й кілька дорослих нагримали.

Це було так. Ми спустилися з горбка на санчатах. Тільки-но я прийшов, усі й почали наді мною сміятись:

— Ось і Ціттербаке із своєю качкою!

Ніби так важливо, які в кого санчата і на що вони схожі. Аби їздець був добрий. Тож я сказав:

— Не турбуйтеся. Із своєю качкою я всіх вас переможу і встановлю рекорд!

Ми каталися всім загоном — готувалися до шкільних змагань. Але я ніяк не міг здобути перемогу, хоч дуже старався. «Мабуть, справа таки в санчатах», — подумав я. А потім сталося оте трикляте зіткнення.

Коли ми їхали вниз, а хтось стояв на дорозі, то кричали:

— Геть з дороги, носороги!

Старт у мене вийшов чудовий, це я сам помітив. Моя качка набрала добрячого розгону. Раптом я побачив: просто переді мною в снігу лежать двоє дівчаток, і санчата перекинуті. Не знаю, чому я не гукнув їм, як слід було: «Геть з дороги, носороги!», а крикнув:

— Геть з дороги, доги-гоги!

Просто таке спало мені на думку. Так чи інак, дівчатка не зважили на мій крик — подумали, певно, що я жартую. Я налетів на їхні санчата, розбив свою качку і трохи носа. Всі кинулися до мене. Однак побачивши, що я тільки розбив свої санчата і трохи носа, а більше нічого й не сталося, вони перестали співчувати мені й почали мене лаяти. Петер сказав:

— Альфонсе, ти порушив правила катання, а це ж могло призвести до біди.

— А це що? — показував я на уламки моєї качки. Однак Петер був неблаганний:

— Я гадаю, що на сьогодні ми виключимо Ціттербаке з нашої команди.

Я тільки викрикнув свою нісенітницю: «Геть з дороги, доги-гоги!» — і засмучений подався геть.

Бруно кинув мені навздогін:

— Погляньте, Альфонс ще й носа задирає!

Я справді задер голову, бо з носа трохи текла кров. Це тому, що я вдарився. З носом ставало все гірше. На розі я зупинився й постояв, задерши носа вгору. Тут наші не могли побачити мене й подумати, що то пиха. Так я постояв хвилин п'ять, поки перестала бігти кров. Тоді я відійшов і здивувався: на тому місці, де щойно стояв я, було кілька старших хлопців і навіть двоє дорослих. Вони стояли, позадираючи вгору носи. «Мабуть, теж поламали санчата і порозбивали носи», — подумав я і пішов додому. Поклав у сараї свою поламану качку й знову пішов на гірку. Мені хотілось хоч побачити, хто став переможцем. А на розі вже зібрався чималий натовп. Чоловік п'ятдесят. Вони сперечалися.

— Кажуть, пролітав аеростат... ні, метеор... та то промайнув літак із стрілоподібним крилом... тут один хлопчина перший бачив... — почув я.

— Ага, ось і він! — вигукнув хтось.

Я озирнувся. Про кого це?

— То що ж ти бачив? — спитав мене якийсь чоловік.

— Я-а-а? — здивувався. — Нічогоісінько!

— Що? — закричали хлопці. — То він нас усіх піддунив!

— Він же стояв на розі і вдавав, ніби щось там побачив угорі!

Ох же й люті були всі! Я хутчій накивав п'ятами, а то старші хлопці надавали б мені духопеликів.

І треба ж, щоб у цю мить мене помітив Бруно! Завтра ж він обов'язково розповість у класі, що я знову щось утнув.

Але хіба я винний, що треба так довго чекати, поки перестане текти кров з носа?

Як у мене був нежить

Я помітив, що в мене нежить. Буде сильний нежить чи не дуже, я завжди знаю з самого початку. Коли легкий нежить, я довго ходжу із закладеним носом та й усе. Цього разу мав бути сильний нежить. Кожного разу, як я чхав, у мене ніби корабельний дзвін у голові бив, а з очей текли сльози, мов у дівчинки, в якій забрали ляльку. Вдома я намагався не чхати й не говорити про хворобу. Вирішив чекати до четверга. В п'ятницю ж у нас контрольна з арифметики, от тоді я й ляжу в ліжко.

В четвер увечері в мене ще був досить сильний нежить. Я перестав стримуватись і почав гучно чхати і сякатися — виходило, мабуть, не гірше, ніж у хворого ведмедя.

— Хлопче, ти чхаєш так, що аж шибки деренчать, — співчутливо сказала мама. Я подивився на неї очима, повними сліз. Мама приклала мені до лоба руку.

— І так ясно, що є температура, — швидко сказав я, щоб передити маму.

— Певно, треба тобі трохи полежати, Альфі.

Мені не хотілося в ліжко, але я згадав про контрольну з арифметики й погодився. Закутав шию товстою колючою шаллю, ліг на канапі та наковтався таблеток. Щоразу, коли мама заходила до мене, я починав стогнати.

Був чудовий вечір. Я читав книжку й радів, що через нежить не писатиму завтра контрольної з арифметики.

Прийшов тато з роботи. Побачив мене на канапі. Він спочатку злякався.

— Альфонсе, ти що, хворий? — Я повагом кивнув.

— Температура? — запитав він.

Ми з мамою здвинули плечима. Тато приніс термометр.

Я міцно затис його під пахвою, але вище тридцяти семи ртутний стовпчик не піднявся, зупинився якраз на червоній рисці.

Тато уважно подивився на мене, потім звелів мамі принести ложку й подивився мені в рот.

— Все гаразд,— сказав він.— Горло болить?

Я похитав головою. Все одно правда впливла на поверхню.

— Послухай,— тихо сказав тато мамі,— у хлопця легенький нежить, такий дуже просто підхопити за цієї погоди, а ти закутала його, мов тяжкохворого.

Я не на жарт розічхався і дав волю усім дзвонам у своїй горлі. З очей у мене струмками потекли сльози. А тато навіть не глянув на мене.

— Температури нема, горло не болить, отже не зачиняй його у квартирі. На свіжому повітрі все швидше минеться.

— Я ж його не зачиняю. Він сам ліг. А попередити хворобу легше, ніж вилікувати.

Я помітив, що мама сердиться,— мабуть, тому, що не може переконати тата.

— Простуди найкраще запобігти на свіжому повітрі,— стояв на своєму тато.

— Від того він ще дужче захворіє. Не в кожного ж такий міцний організм, як у тебе,— не здавалася мама.

А тато знову:

— Альфонс мій син, для нього нежить — наймізерніша дрібниця. Правда ж, Альфі?

Що мені було сказати? Я відповів:

— Ні, для мене це просто дрібниця.

— Не збивай хлопця з пантелику. Хай він полежить і вилікується,— ще дужче розсердилася мама.

— Якщо нема хвороби, то нічого й лікувати. Ні температури, ані болу в горлі...

За вечерею всі ми якось принишкли. А я залюбки виїв аж дві тарілки рисового бульйону, зовсім забувши про свій нежить. Перед сном і наступного ранку мені ставили термометр. Обидва рази було тридцять шість і вісім десятих. Довелося йти до школи. Мені не хотілось, але тато суворо сказав:

— Альфонс не хворий, а обов'язок є обов'язок.

Отак нежить підвів мене — довелося йти на контрольну.

Пан Фількендорф диктував задачі, а я сидів собі, понуро втупившись у зошит. Побачивши, що я нічого не роблю, пан Фількендорф здивувався і спитав, чи я вже розв'язав усі задачі. А я й не починав, бо не підготувався.

— Ціттербаке, не розумію тебе. Ти ж мав досить часу, щоб підготуватися,— сказав він.

Замість відповіді я чхнув так, що аж сльози бризнули на папір і розвезлося написане.

Був чудовий сонячний день, а я чхав і все приказував:

— Тільки тихіше, нежить, не зраджуй мене!

Увечері тато спроквола зайшов до кімнати. Замість привітання він гучно чхнув:

— У мене страшенний нежить,— сказав він і протер хустинкою очі.— Болить голова, ніби от-от розпадеться.

Тато навіть не помітив, що за вечерю я з'їв тільки половину омлету. Я взагалі не полюблюю омлету, й тато завжди стежить, щоб я з'їдав усе до крихти. Після вечері він ліг на канапу.

Я запропонував:

— Давай прогуляємося, тату. Воно ж добре при нежиті — на свіжому повітрі відразу стає легше.

Тато тільки махнув рукою і затулився газетою.

Мама розхвилювалася:

— Тільки не захворій, Паулю. Так погано, коли ти хворієш.

— Оближ мене,— простогнав тато, ковтаючи таблетки, які я не встиг попити.

Я приніс термометр, але тато не схотів міряти температуру і сказав, щоб я не турбував його такими дурницями. Зрештою, він усе-таки поміряв температуру. Термометр показував тридцять сім, точно на червоній рисці.

— Завжди у мене тридцять шість, а тридцять сім — це вже висока температура,— буркнув він і знову затулився газетою. Потім одяг вовняні шкарпетки і закутав собі шию хусткою.

— У тебе й горло болить? — запитала мама.

Тато буркнув із-за своєї газети:

— Ні, але якось неприємно у роті.

— У мене теж! — вигукнув я. — Це від омлету.

Мама розсердилась. Ох, який це був довгий вечір! Ми, чоловіки, лежали зайняті нежитем і навипередки чкали. Коли говорити відверто, то тато чхав і стогнав більше, ніж я. Навіть уві сні я чув, як він чхає. Вранці я зустрів тата, коли він виходив із ванни.

— Підеш сьогодні на роботу? — запитав я. Тато стояв перед дзеркалом і розглядав своє горло.

— Мушу йти, Альфонсе,— буркнув тато.— Хоч у мене гуде в голові, мов у цеху, але обов'язок є обов'язок. На мене чекає бригада.

— Теж писатимеш контрольну з арифметики? — поцікавився я.

— Верзеш казна-що, — здвигнув плечима тато, ковтаючи таблетку.

— Еге ж,— сказав я, і мені захотілось якнайшвидше стати дорослим. Тоді легше буде терпіти нежить. І ніяких тобі контрольних з арифметики.

Як я зробив із праски ракету

Це було за день до Нового року. Тато запросив у гості всю свою бригаду. Він сидів і міркував, як приготувати крющон¹. Мама теж була заклопотана. Вона не знала, що їй одягти.

— Як ти гадаєш, що мені більше личить: довга чорна сукня чи коротка темно-блакитна? — спитала вона тата.

Тато не мав часу на марні розмови. Він тільки промимрив:

— Так, так, одягайся вже... Цукор, ананаси, а тоді поставити в холодильник...

Я знічев'я сортував фейсерверки, які збирався запалити ввечері.

¹ Крющон — суміш вина з ромом та коньяком, готується із свіжими фруктами.

Мама щось прасувала на кухні. Раптом вона почала проклинати праску. Тоді підійшла до тата, що все ще роздумував над своїм крющоном.

— Паулю, зіпсувалася праска. Що робити? Я ж не одягну сукні...

Але тато був зайнятий своїм:

— Крющон смачний...

— Крющон, крющон! Мені треба попросувати чорну сукню! — не витримала мама.

Тато порадив:

— Однеси до майстерні. Там її полагождать. Після ананасів — вино...

Мені було невтямки, чого це мама не може обійтися без сукні.

Я зайшов на кухню. Мама зітхала:

— Буде гарне свято. Прийдуть татові товариші, а я не зможу одягти сукні.

— У тебе ж є лижні штани! — сказав я.

— Лижні штани! Таке вигадась, Альфі! Мені треба сукню.

Мама була невтішна, хоча у неї в шафі висіло чимало одягу.

— Гаразд, — подумавши, сказав я. — Давай праску, я віднесу її.

— Велике спасибі, Альфі, але вже не треба. Завтра переддень Нового року і праску не встигнуть поладити.

Раптом у мене виникла ідея.

— Заспокойся, мамо. Я полагоджу праску сам. Гаррі, наш піонервожатий, завжди говорить: «Кожен повинен уміти все робити сам».

Мама не дуже довіряла мені. Вона звернулася до тата:

— Послухай, Альфі хоче поладити праску. Як ти гадаєш, він зуміє?

Певно, тато не дочув, що сказала мама.

— Так, так. Тільки дайте мені нарешті спокій. На п'ять пляшок вина три пляшки шампанського...

Мама дала мені праску, і я зачинився у своїй кімнаті. Викрутив кілька шурупів і здивувався, коли побачив, що там усередині. Досі я мав справу тільки з кубиками та металевим конструктором. У порівнянні з ними праска видалася мені дуже складною. Я покрутив викруткою тут і там. Потім добряче струснув праску і насамкінець зігнув кілька якихось дротинок. Коли все знову позакручував, то лишилося кілька зайвих шурупів, але праска була як праска. Я ввімкнув штепселя в розетку. І зробив це дуже обережно. Ви ж знаєте, з електрикою не жартують. У прасці щось зашипіло. Я зрадів і вже хотів побігти до

мами й сказати: «Все гаразд. Було маленьке пошкодження. Уже полагодив».

Не встиг я ще подумати, як у прасці знову зашипіло (цього разу дужче), здійнявся голубий димок і почувся гідкий запах паленої гуми. Я миттю вимкнув праску і знову все повідкручував. Усередині трохи почорніло. Цього разу я стільки крутив, сіпав, тис і гнув, що в прасці все стало нерухоме. Ввимкнув — і навіть не зашипіло. Я поклав її — хай полежить півгодини, а сам тим часом почитав. «Може, вона прохолоне, — подумав я, — і сама собою полагодиться». Мама постукала і спитала, як справи.

— Ще трохи, — відповів я. — Хвилинку — і сюрприз буде готовий!

Насправді ж я не знав, що робити далі. Хотів уже вийти і сказати, що з мого лагодження нічого не вийшло, коли це раптом згадав про фейерверки. Вставлю в праску штуки три чи чотири, як ракетний заряд, вони нагріють її, і можна буде прасувати. Я пожертвував трьома зі своїх п'яти фейерверків — уставив їх у праску. Це було нелегко!

— Тепер можна заходити. Ой, як здивує вас, мамо й тату, мій винахід!

Мама недовіриливо подивилася на мене.

— Давай сукню, — сказав я. Але мама вирішила перевірити мою роботу на фартусі. Вона хотіла ввимкнути праску, а я сказав:

— Ні, мамо, штепсель і розетка тут не потрібні. Тепер прасуй за методом Альфонса Ціттербаке!

Я запалив сірничок і підніс до праски-ракети. Спочатку праска засвистіла, тоді, мов кінь, вирвалася у мене з рук і з тріском та димом поскакала по фартусі.

— Тривога! — заволав я і сховався під кухонний стіл. Мама кинулася відчиняти вікна, а тато сміливо вскочив на кухню і спробував зупинити збожеволілу праску. Але вона прискала в його руках, наче зла кішка.

Коли дим розвіявся, я обізався із своєї схованки:

— Було дуже гарно, правда ж? Тільки великуватий заряд. Якби два фейерверки, тоді вийшло б чудово.

Не знаю чому, але на мене нагримали. Мама сказала, що вона страшенно злякалась. Як же вона злякається завтра, коли буде салют! Тато обпік собі руку і вважає, що я геть нічого не тямлю в техніці. І бригаді він завтра розповість про це, і мені слід бути уважнішим на уроках виробничого навчання...

А мені ж хотілося застосувати сучасну техніку! Електрична праска є у всіх, а праску-ракету має тільки родина Ціттербаке.

Я читав, що всім великим винахідникам спершу було важко, і люди сміялися з них. Отак і в мене. Та нічого. Коли за своє

відкриття одержу Національну премію, тоді вони побачать...

Тато втішив маму:

— Нема лиха без добра. Тепер тобі доведеться одягти червону сукню — вона мені дуже подобається. Але що це я кажу? Скільки пляшок шампанського треба для крющону?

Внизу на мене вже чекають Бруно, Ервін і Петер. Треба йти пускати фейерверки. Їх у мене лишилося небагато, але що вдієш: витратив же для важливої справи.

Вже смеркло, коли хтось гукнув баском:

— Гей! Є хто на «острові любові»?

— Ой, лишенько! — забідкалася пані Цвой. — Чому ж це «любові»?

— Він же так називається, цей острів, і ми не можемо змінити назву, — сказав я, а тоді крикнув: — Так, тут нас двоє: Альфонс Ціттербаке і пані Цвой!

Пані Цвой занепокоїлась і шепнула мені на вухо:

— Це ж інспектор Шмідтке!

З очерету виринув важкий рибальський човен і пристав до берега.

— О! Пані Цвой? Добрий вечір! О! То з вами ще й приемний хлопчина?

Пані Цвой зовсім зніяковіла і сказала:

— Він мене врятував, коли перекинувся мій човен.

— Браво, хлопче,— похвалив мене інспектор Шмідтке.— А тепер, будь ласка, ваше посвідчення.

— Любий пане Шмідтке,— жалібно сказала пані Цвой.— Я його загубила, коли перекинувся човен.

Та інспектор Шмідтке був невблаганний:

— Це не допоможе. Три марки штрафу.

— У мене ж і грошей нема з собою!

— Тоді я повинен заявити у Спілку рибалок,— сказав інспектор Шмідтке.— А тепер сідайте у мій човен. Уже вечір, а ввечері ніхто не вудить.

Я зрадів, що мені більше не треба розповідати. Але пані Цвой ще завдала мені прикроців. Ми сиділи в човні позад інспектора Шмідтке, і я їй шепнув:

— Я знаю, де стоять верші. Дозвольте, я завтра принесу вам лина. Це буде наша помста.

— Хлопче,— сердито відказала пані Цвой,— так не годиться. Невже ти збираєшся красти? Я в тобі розчарувалась.

Так гарно почався день, і так я добре тренувався, а от увечері знову прикроці. До того ж я це тільки так сказав, щоб розважити пані Цвой. Насправді ж я навіть не знаю, де стоять ті верші.

Ну, гаразд, краще помовчу. Бо хто його знає, що зробить пані Цвой із тим, що я їй нарозповідав.

З М І С Т

Частина I

Завжди у мене прикрощі через прізвище	7
Що довелося пережити мені й моєму папу-зі Чистунові	8
Як я жартував першого квітня	19
Мої пригоди на дорозі привидів	23
Як я вдавав п'яного	28
Прикрощі через рукавичку із штучної козиної шкіри	32
Як я вперше стрибнув головою вниз у воду	33
Що сталося після того, як я вранці побачив павука	40
Чому я завжди попадаю в халепу?	43
Як я ввіймав коропа Юмбо та наловив усякої іншої риби	46
Як ми з Великою Змією звалили тацю з пирогом	51
Як я міняв свого складаного ножика	55
Чому називають мене «Вогняним Альфонсом»	60
Як мені на сходах зустрівся лев	64
Що сталося зі мною в трамваї	69
Чому в мене з рук випав тромбон	70

Частина II

Як я програв змагання слідопитів	79
Як я проводив домашній телефон	83
Що мені довелося пережити через «шах-райську гумку»	89
Яка пригода була в мене з макаронами й помідорами	93
Як я ходив до амбулаторії	98
Як я готувався стати космонавтом	102
<i>Космонавт номер 2 — Цигтербаке</i>	102
<i>Як я мовчав</i>	103

<i>Все в тюрниках</i>	106
<i>Десять квитків на карусель</i>	110
<i>Великий старт</i>	114
Як я помилково порубав етажерку	119
Як я доглядав звірят	122
Як я хотів з'їсти шістдесят яєць	126
Як я катався на «кротові»	128
Як я перервав піонерський ланцюжок	134
Як я намагався бути ввічливим	139
Як я запускав паперового змія	143
Як запідозрили, що я перший помітив аеростат	147
Як у мене був нежить	149
Як я зробив із праски ракету	152

Г63 Гольц-Баумерт Герхард. Альфонс Циттербаке, або Веселі пригоди невдахи, описані Герхардом Гольц-Баумертом : Повість. Для серед. шкіл. в. / Пер. з нім. М. П. Настеки; Мал. А. П. Василенка.— К.: Веселка, 1983.— 158 с., іл.
Весела повість сучасного письменника НДР про невдачу Альфонса Циттербаке — часом надто сором'язливого й пайвного, інколи трохи хвалькуватого хлопчика.

Г ~~4803020000—192~~
M206(04)—83—192.84

И(Нім)

**Герхард Гольц-Баумерт
Альфонс Циттербаке**

или

**Веселые приключения неудачника,
описанные Герхардом Гольц-Баумертом**

Повесть
(На украинском языке)

Для среднего школьного возраста

Перевод с немецкого
Николая Прокофьевича Настеки

Рисунки
Анатолия Петровича Василенко

Киев «Веселка»

Редактор М. С. Чищевий

Технічний редактор Т. В. Осталецька

Художній редактор А. О. Ливень

Коректори Л. К. Скрипченко, П. М. Коваленко

Інформ. бланк № 2737

Здано на виробництво 26. 03. 83. Підписано до друку
26. 07. 83. Формат 60×84¹/₁₆. Папір друкарський № 1.
Гарнітура шкільна. Друк високий. Умовн. друк.
арк. 9,30. Умовн.-фарб.-відб. 9,764. Обл.-вид. арк. 9,85.
Тираж 50 000 пр. Зам. 686-3. Ціна 50 к.

Видавництво «Веселка», 252050, Київ-50, Мельнико-
ва, 63

Львівська книжкова фабрика «Атлас», 290005 Львів-5,
Зелена, 20

50 к.

Герхард Гольц-Баумерт

Альфонс Циттербаке